KAROL CZAJKOWSKI.

NAUKA STENOGRAFII POLSKIEJ

WEDŁUG SYSTEMU

GABELSBERGERA-POLIŃSKIEGO.

CZĘŚĆ I.

We Lwowie w księgarni Polskiej B. Połonieckiego.

W Warszawie u E. Wendego i Sp.

1908.

KAROL CZAJKOWSKI.

NAUKA

STENOGRAFII POLSKIEJ

WEDŁUG SYSTEMU

GABELSBERGERA-POLIŃSKIEGO.

LWÓW. WARSZAWA.
Księgarnia Polska B. Połonieckiego. oo E. Wende i Sp. * * * * * * * *
1908.

Nakładem autora. - - - - - - Czcionkami J. Styfiego w Przemyślu.

§. 1. Wstęp.

Wyraz „stenografia“ (z greckiego: στενός = ciasny, ścieśniony, i γράφω = piszę), dosłownie przetłumaczony, oznacza pismo, którego znaki w porównaniu z odpowiednimi znakami pisma zwykłego mniej zajmują miejsca, muszą też być tem samem od nich krótsze, zatem do ich nakreślenia mniej czasu potrzeba, niż do znaków pisma zwykłego; tę właśnie krótkość pisma oznacza wyraz „stenografia“. Jakkolwiek nazwy takie, jak „tachygrafia“, „okygrafia“, „toografia“, (po polsku „skoropis“) lub podobne inne, jakie w rozmaitych czasach powstawały, możeby lepiej nadawały się do określenia istoty stenografii, przecież tylko wyraz „stenografia“ przyjęty został przez wszystkie cywilizowane ludy na oznaczenie sztuki, z pomocą której, używając odpowiednich, krótkich znaków i rozmaitych uproszczeń w piśmie, można wypowiadane słowa zapisać, a potem pismo to z zupełną dokładnością odczytać.

Potrzebę takiego pisma odczuwano już w bardzo dawnych czasach. Początki prawdziwej stenografii przypadają na czasy wielkiego mowcy rzymskiego *M. T. Cicerona*, który polecił swemu wyzwoleńcowi, a później przyjacielowi, *Tironowi*, spisywać mowy wygłaszane w rzymskim senacie. Znaki, którymi się Tiro posługiwał, przechowały się do naszych czasów i znane są pod nazwą „znaków Tirońskich“ (notae Tironianae), a używano ich i dopełniano w miarę potrzeby w pierwszych wiekach chrześcijaństwa przy spisywaniu narad i uchwał synodów i soborów.

To jest pierwszy okres rozwoju stenografii, po którym następuje tak, jak we wszystkich dziedzinach umysłowego życia, zupełny upadek stenografii w wiekach średnich.

Drugi okres rozpoczyna się z początkiem 17. wieku w Anglii, gdzie wczesny rozwój parlamentaryzmu obudził potrzebę stenografii. Postęp w tym okresie polega na tem, że autorowie nie używają, jak Tiro, znaków dowolnych na oznaczenie wyrazów, ale stwarzają alfabet, z którego znaków składa się wyrazy według pewnych

stałych prawideł. Największe zasługi w tym okresie mają *Samuel Taylor* (1876) i *Isaac Pitman* (1837)*, których systemy (a szczególnie ostatniego) są po dziś dzień w Anglii rozpowszechnione. Charakterystyczną cechą wszystkich systemów, które powstały w tym drugim okresie, jest to, że jako znaki alfabetu służyły linia prosta, koło i półkole, w rozmaitych położeniach pisane, a więc znaki geometryczne.

Trzeci okres w rozwoju stenografii w Niemczech (nie w Anglii) rozpoczyna się z rokiem 1834., w którym pojawiła się oryginalna praca monachijczyka *Fr. Xawerego Gabelsbergera* p. t. „Anleitung zur deutschen Redezeichenkunst oder Stenographie". System jego ma wśród Niemców najwięcej zwolenników, i został przystosowany do wszystkich języków europejskich. Wśród kilku przekładów polskich najlepszym jest przekład *Józefa Polińskiego* (pierwsze próby około r. 1860.); na zasadach przez niego przyjętych opiera się niniejszy podręcznik.

§. 2. Zasady systemu Gabelsbergera.

Podstawą każdego systemu stenografii, tak jak i pisma zwykłego, jest alfabet. Znaki alfabetu stenograficznego muszą być prostsze i krótsze od znaków pisma zwykłego; w alfabecie stenograficznym Gabelsbergera są one częściami składowemi znaków pisma zwykłego, i to jest główną cechą tego alfabetu. Dobór tych znaków jest taki, że nietylko łatwo łączą się i zlewają ze sobą, ale także uwzględniona jest zasada, że znak każdy powinien być tem prostszy i tem łatwiej łączyć się i zlewać z innymi, im częściej się w pisaniu pojawia. Stąd to pochodzi, że trudno stosować alfabet stenograficzny n. p. niemiecki do polskiego języka bez żadnej zmiany, gdyż częstość pojawiania się głosek poszczególnych nie jest ta sama w obu językach.

W piśmie zwykłem wypisuje się litery jedną po drugiej, jak one po sobie w wyrazie następują, w stenografii zaś staramy się znaki tych liter zlać w znak nowy, o ile możności charakterystyczny; stąd powstają tak zwane grupy spółgłoskowe i zgłoskowe, przyczem samogłoski zazwyczaj oznacza się symboli-

* Daty odnoszą się do pierwszego wydania ich prac na polu stenografii.

cznie przez zmianę kształtu, położenia lub nacieniowania jednego z sąsiednich znaków spółgłoskowych.

Na często powtarzające się wyrazy, przybranki i końcówki utworzono stałe oznaczenia w ten sposób, że wypisuje się z nich tylko pewną najbardziej charakterystyczną ich część. Te stałe sposoby pisania pewnych wyrazów nazywają się znacznikami (sigilla), a przybranek — zrostkami.

Prócz tego istnieją ogólne reguły, na podstawie których opuszcza się pewne części wyrazów, jak również wiele szczególnych sposobów skróconego pisania pewnych wyrazów. Są to t. zw. stałe skrócenia (abrewiacye), różniące się od znaczników tem, że użycie ich jest pozostawione woli stenografa, że więc można je wypisywać także sposobem nieskróconym, tymczasem wyrazów dla których utworzono znaczniki, nie wolno w całości wypisywać.

Alfabet, łączenie znaków, oznaczenie samogłosek, znaczniki i stałe skrócenia stanowią najgłówniejszą część nauki stenografii, o *„Tworzeniu wyrazów“*, a pismo stenograficzne oparte na zasadach tworzenia wyrazów zwie się *pismem nieskróconem* i jest pierwszym stopniem w wykształceniu na praktycznego stenografa.

Pismo to, jakkolwiek o wiele szybsze od pisma zwykłego i dla własnego użytku wystarczające, nie wystarcza jednak w praktyce parlamentarnej.

Aby je jeszcze bardziej uprościć, można często, opierając się na gramatycznym związku wyrazów w zdaniu, opuszczać końcówki deklinacyjne i konjugacyjne, a korzystając z logicznego związku wyrazów, można nieraz zaznaczyć cały wyraz tylko jakąś jego częścią, przybranką, pniem lub końcówką. Tego rodzaju skrócenia należą do drugiej części nauki stenografiii, o *„Skracaniu wyrazów w zdaniu“* i tworzą *pismo* stenograficzne *skrócone*, które stanowi drugi stopień w wykształceniu na praktycznego stenografa.

Pismo to, które mimo wszelkie skrócenia ma być tak dosłowne i czytelne, jak pismo zwykłe, i to nie tylko dla tego, który pisał, ale dla każdego znającego system stenograficzny, wystarcza prawie we wszystkich przypadkach życia parlamentarnego.

Zdarzają się jednak przypadki, w których stenograf, aby spełnić swoje zadanie, musi uciekać się do jeszcze śmielszych skróceń. Polegają one na tem, że z całego zdania wypisuje się tylko to, co jest najistotniejsze i najpotrzebniejsze, resztę zaś o-

puszcza się, (*Skracanie zdań*), ale tak, aby opuszczoną część zdania, ile można dosłownie, a przynajmniej zupełnie z tem samem znaczeniem odtworzyć. Pismo to stanowi ostatni stopień w wykształceniu praktycznego stenografa i nazywa się pismem *parlamentarnem*. W używaniu tego rodzaju skróceń konieczną jest nie tylko ogromna wprawa w pisaniu, ale także inteligencya, przytomność umysłu, opanowanie przedmiotu, nad którym toczą się obrady, a więc przymioty nie każdemu z natury dane. W tym razie stenografia jest w całem słowa znaczeniu sztuką, gdyż znamieniem jej jest praca twórcza umysłu stenografa, praca, której żadne mechaniczne urządzenie (n. p. fonograf) zastąpić nie zdoła.

CZĘŚĆ I.

Tworzenie wyrazów.

(Pismo nieskrócone).

§. 3. Pisownia. Znaki pisarskie.

1. Stenografia musi być do pewnego stopnia pismem fonetycznem; stąd pochodzi, że:

a) *ó* zastępuje się zwykle przez *u*, n. p. w wyrazach *wól*, *pól*, *olów*, czasem także przez *o*, n. p. *stól*, *pózno*;

b) spółgłoski podwójne pisze się często pojedynczo, n. p. *ssać*, *Otton*, *Jagiełło*, lecz nigdy w wyrazach złożonych, n. p. *oddalić*.

c) dozwolonem jest niekiedy, zastępstwo pewnych głosek przez inne podobnego brzmienia:
tś przez *ć*, n. p. *bogatsi*,
tsz przez *cz*, n. p. w wyrazie *częstszy*,
z, *ź*, *ż* przez *s*, *ś*, n. p. *wzór*, *wzięli*, *jeżdżę*,
j po samogłosce, a przed spółgłoską albo na końcu wyrazów przez *i*, n. p. *kraj*, *tajny*, ale nie w wyrazach *krajał*, *łajał*, *a* na początku wyrazów przed *l* przez *e*, n. p. *ale*, *alegat*.

d) opuszcza się
i w zgłosce *gie* zawsze, w zgłosce *lie* tylko w środku wyrazów, n. p. *mnogie*, *felieton*; po miękkich spółgłoskach *i* o-

puszcza się zawsze, jeśli ono ma tylko oznaczać zmiękczenie poprzedniej spółgłoski, zatem pisze się: *pien'ądze, k'edy,* ale *ńići,*

y w zgłoskach *rya, rye* tylko w środku wyrazów, n. p. *materyalny, oryentalny,*

d przed *l, cz,* n. p. *dla, śledczy,*

r przed spółgłoską, a po *a* lub *o* w pierwszej zglosce wyrazu, n. p. *Port Artura, ortografia,*

ł po spółgłosce w czasie przeszłym strony czynnej czasowników, n. p. *zjadł, niósłszy.*

Wyrazy obce pisze się albo fonetycznie znakami najbardziej brzmieniem zbliżonymi, albo wypisuje się zwykłem pismem.

2. Znaków pisarskich używa się tylko tam, gdzie one do zrozumienia zdania są koniecznie potrzebne. Zamiast kropki pisze się jednak maleńką pauzę, gdyż ta jest łatwiejsza do nakreślenia, niż kropka, prócz tego punkt oznacza spójnik *a*; silniejszy przestanek w mowie lub przejście do innego przedmiotu zaznacza się w stenogramie rozpoczęciem nowego wiersza. Średnika, wykrzyknika i pytajnika zupełnie się nie używa jako znaków pisarskich, przecinka zaś tylko tam, gdzie on do należytego zrozumienia zdania jest potrzebny.*) Natomiast przed cytatami należy kłaść dwukropek, a jeżeli to jest znany stenografowi ustęp, którego pisać niema potrzeby, umieszcza się ten cytat w cudzysłowach, notując jego pierwsze i ostatnie wyrazy.

3. Znaków stenograficznych dzielić nie wolno celem przeniesienia dalszej części wyrazu do następnego wiersza, natomiast łączy się nieraz dwa lub nawet więcej wyrazów, stale w pewnym porządku używanych, w jeden znak, n. p. *co się tyczy, Rada szkolna krajowa, zdaje mi się,* Przyimki *w* i *z* pisze się zawsze z wyrazem, przed którym stoją, jako jeden znak.

Alfabet stenograficzny nie ma dużych liter; wyrazy obce i imiona własne można dla wyróżnienia podkreślać.

---

*) Odnosi się to do stenogramów stenografa praktycznego; w podręczniku dla nauki stenografii interpunkcya musi być dokładniejsza.

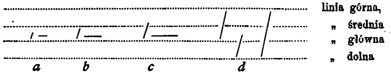
§. 4. Znaki stenograficzne zasadnicze.

1. Krótkość znaków stenograficznych i wzgląd na ich wygodne łączenie się, jest powodem, że w stenografii można używać tylko niewielu znaków zupełnie kształtem od siebie różnych. Do takich **znaków zasadniczych** należy:

linia prosta , wężyk , , półkole, w dół lub w górę wypukłe , , znaki proste, w prawo lub w lewo zaokrąglone , , znaki zgięte, w prawo lub w lewo zaokrąglone , , znak podwójnie zaokrąglony , pętlica w górę lub w dół zwrócona , ; punkt w górę lub w dół zwrócony , .

Wszystkie znaki stenograficzne są albo znakami zasadniczymi, albo są z tychże znaków złożone. Chcąc więc zapomocą tych niewielu znaków lub ich połączeń przedstawić w jak najkrótszy sposób ogromną ilość brzmień w mowie używanych, musi się używać ich w rozmaitych wielkościach, kierunkach, kształtach i cieniowaniach.

2. **Wielkość znaków.** W piśmie stenograficznem używamy, jak w piśmie zwykłem, czterech linii, które, od dołu idąc, nazywamy linią d o l n ą, g ł ó w n ą, ś r e d n i ą i g ó r n ą i rozróżniamy cztery wielkości znaków stenograficznych:

a) Z n a k i m a ł e, o wysokości równej połowie odstępu między linią główną i średnią, albo tej samej długości w kierunku poziomym;

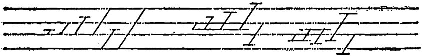
b) Z n a k i ś r e d n i e, o wysokości równej odstępowi między linią główną i średnią, albo odpowiedniej długości w kierunku poziomym;

c) Z n a k i p r z e d ł u ż o n e, o wysokości o połowę większej od wysokości znaków średnich, albo odpowiedniej długości w kierunku poziomym;

d) Znaki długie, sięgające od głównej do górnej linii, albo zaczynające się cokolwiek nad główną linią a kończące się u dolnej linii, albo wreszcie rozciągające się od górnej do dolnej linii.

Stosunek wielkości znaków małych, średnich i przedłużonych można wyrazić stosunkiem liczb 1 : 2 : 3.

3. **Położenie znaków.** Każdy znak stenograficzny pisze się zazwyczaj w położeniu takiem, aby najniższa jego część przypadała na linię główną, z wyjątkiem znaków długich w dół pisanych, które zaczynając się nad linią główną sięgają do linii dolnej. Zmiany tego normalnego położenia znaku stenograficznego dokonywa się zapomocą podniesienia lub zniżenia.

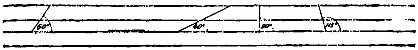
Znaki w położeniu normalnem, podniesione zniżone.

Zazwyczaj podnosi się i zniża znaki stenograficzne o wysokość znaku małego; przy podniesieniu i zniżeniu znaków długich skraca się je tak, aby nie wychodziły poza linię górną lub dolną.

Należy zapamiętać następujące oznaczenia, których w dalszym ciągu będzie się używać:

Przykład:	w tekście drukowanym,	oznacza w piśmie stenograficznem
br	litery obok siebie bez odstępu,	znaki, które łączą się w grupę lub też piszą się w kształcie ścieśnionym,
b r	litery obok siebie z małym odstępem	znaki połączone łącznikiem, który nie ma znaczenia samogłoski,
b-r, b—r	litery rozdzielone kreską poziomą średniej lub przedłużonej długości,	znaki w położeniu względnem zwyczajnem lub rozszerzonem, łącznik ma znaczenie samogłoski,
b	litera tłusta	znak zgrubiony,
‚t	litera z przecinkiem z lewej strony u góry	znak z początkowem zgrubieniem,
t,	litera z przecinkiem z prawej strony u dołu	znak z końcowem zgrubieniem,
|t	litera z poprzedzającą ją kreską pionową	znak kreślony w kierunku pionowym,
/t	litera z poprzedzającą ją kreską ukośną	znak kreślony w kierunku ukośnym,

4. **Kierunek pisania znaków** jest z reguły ukośny do kierunku linii głównej i tak, jak w piśmie zwyklem, kąt nachylenia kierunku pisma do linii głównej wynosi około 60°; mówi się wtedy, że znaki pisane są w kierunku pisma. Niektóre znaki kreśli się w kierunku poziomym, inne w kierunku ukośnym, wtedy kąt nachylenia wynosi 40°; gdy kąt ten jest prawie prosty, wtedy kierunek pisania znaków jest pionowy, gdy zaś kąt ten jest rozwarty (110°—120°), wtedy mówimy, że kierunek znaku jest poprzeczny.

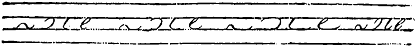

Kierunek pisma, poziomy, ukosny, pionowy, poprzeczny.

5. **Kształt znaków** może być albo zwyczajny, albo wyokrąglony w stopniu mniejszym lub większym, albo ścieśniony:

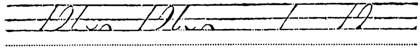
---

t͜, t͜,	litera z półkolem u dołu mniejszej lub większej długości,	znak wyokrąglony mniej lub więcej,
t͜-, t͜—	litera z półkolem i kreską poziomą mniejszej lub większej długości,	znak wyokrąglony, po którym znak następny pisze się bliżej lub dalej,
r (podniesione), r (zniżone)	litera podniesiona lub zniżona	znak podniesiony lub zniżony,
e, a, o		samogłoska wypisana znakiem alfabetowym,
(k), (n)	spółgłoska w nawiasie	głoska, której się w piśmie stenograficznem nie oznacza,
(e)	samogłoska w nawiasie	samogłoska, której się nie oznacza a wskutek czego powstaje grupa zgłoskowa,
↑t, ↓t	strzałka przed literą	znak pisze się z dołu do góry, z góry w dół,
r↑f, r↓f	strzałka między literami	znak przed strzałką pisze się tam, gdzie się znak po strzałce pisać zaczyna,
na‿to	wyrazy połączone łącznikiem	pisze się razem,
atmo-sfera	części wyrazu rozdzielone kreseczką	pisze się oddzielnie, jak dwa wyrazy.

Kształt zwyczajny, wyokrąglony, w stopniu mniejszym, większym, ścieśniony.

6. **Cieniowanie.** Prawie każdy znak stenograficzny składa się z ciągu cienkiego i z ciągu cieniowanego. Ciąg cieniowany znaku, otrzymuje czasem zgrubienie, które się tworzy przez silniejsze naciśnięcie pióra lub ołówka. Jeśli to naciśnięcie odnosi się tylko do części początkowej lub końcowej znaku, nazywa się zgrubieniem początkowem lub końcowem.

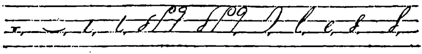

Cieniowanie zwyczajne, zgrubienie, zgrubienie początkowe i końcowe.

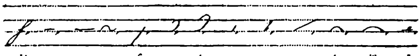
Z tego, co wyżej powiedziano, wynika, że znaki stenograficzne, choć nieraz całkiem co innego oznaczają, muszą być do siebie czasem bardzo podobne, jeśli różnią się od siebie tylko wielkością, położeniem, kształtem, albo cieniowaniem.

Wskutek tego konieczną jest rzeczą, ucząc się stenografii, pisać bardzo starannie znaki stenograficzne i naśladować z największą dokładnością podane wzory, aby przyzwyczaić oko i rękę do tych kształtów, gdyż najmniejsza niedokładność zmienić może znaczenie całego znaku; słusznie więc nazwał pierwotnie Gabelsberger swoją stenografię, „Redezeichenkunst“ — sztuką rysowania wyrazów mowy ludzkiej.

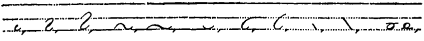
§. 5. Alfabet stenograficzny.

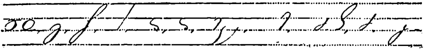
a, ą, b, b', c, ć, ch, cz, d, dz, dź,

dż, e, ę, f, g, h, i, y, j, je, k, k', l,

l, m, m' n, ń o, p, p', r, rz, s,

ś, sz, szcz, t, u, au. w w', z, ź, ż.

W zestawieniu znaków stanowiących alfabet stenograficzny zauważyć należy, że dla liter *a, ę, s, ś,* i *z* są znaki dwojakie, dla *c, ć* i *w* aż po trzy znaki, natomiast dla *i* i *y* istnieje tylko jeden znak. Potrzebę tego nadmiaru znaków dla jednych liter, a pewnego ubóstwa dla *i* i *y* zrozumieć można dokładnie dopiero w dalszym ciągu nauki. Na razie zapamiętać należy:

1) Znaków *c* = i *ć* = używa się zawsze na początku wyrazów, znaków zaś *c* = i *ć* = w środku i na końcu wyrazów, stąd też i nazywają się *c* i *ć* p o c z ą t k o w e m, a i *c* i *ć* k o ń c o w e m.

2) Znaków *s* = , *ś* = , *c* = , *ć* = używa się głównie z powodu lepszego łączenia się ich z samogłoskami *o, ą* i *u*, nazywają się one o d w r ó c o n e m i *s, ś, c* i *ć*, gdyż kierunek kreślenia pętlicy w tych znakach jest odwrotny do kierunku tejże pętlicy w znakach g ł ó w n y c h *s* = , *ś* = , *c* = i *ć* =

3) Drugi znak dla *z* (znak p o m o c n i c z y) jest wzięty z pierwotnego niemieckiego alfabetu stenograficznego Gabelsbergera i używany tylko jako znacznik *zostać*; podobnie także znaki pomocnicze dla *w* (drugi i trzeci) są używane, drugi jako przyimek *w*, trzeci jako znacznik *wzgląd*, a oba odpowiadają w niemieckim alfabecie literze *v*.

4) Właściwie alfabet stenograficzny nie ogranicza się tylko do powyższych znaków, gdyż używa się jeszcze wielu innych

znaków dla grup spółgłoskowych, które za znaki alfabetu uważać należy; ze względów jednak praktycznych, a mianowicie z powodu wielkiej ich liczby, a także dlatego, że znaki te ze znaków alfabetowych, z których są złożone, wywieść się dadzą, omawia się je oddzielnie.

5) Należy zwrócić uwagę i na to, że w alfabecie tym pomieszczono także spółgłoski miękkie *b'*, *k'*, *p'*, *w'*, choć w pisowni polskiej teraźniejszej zmiękczeń tych się nie oznacza i nie pisze *dróbʼ*, *dropʼ*, *pawʼ*; w stenografii także nie uwzględnia się zmiękczonych spółgłosek na końcu wyrazów tam, gdzie ich w mowie nie słychać, zato używa się ich w środku wyrazów. (por. §. 2. 1. d).

Wprowadzenie zmiękczonych spółgłosek jest wielką zaletą stenografii polskiej i niemałą zasługą J. Polińskiego. Wskutek tego bowiem nie potrzeba było na oznaczenie samogłosek *i* i *y* wprowadzać odrębnych znaków, gdyż po spółgłoskach miękkich może następować tylko *i*, po spółgłoskach zaś twardych w wyrazach polskich tylko *y*.

6) Następujące znaki składają się tylko z ciągów cienkich

e = , *ę* = , *o* = , *ą* = , *f* = , *t* = /, *w* = ,

zawsze więc je cienko pisać należy, a szczególnie zważać na to przy *o* i *ą*.

Znak *t* = / pisze się na początku wyrazów prawie zawsze z góry na dół, w środku i na końcu zwyczajnie do góry; równie znak *f* = i *i* = można pisać w obu kierunkach, *w* = zaś tylko z dołu do góry.

7) Kierunek pisania znaków cieniowanych jest zawsze taki, że część cieniowana znaku odpowiada ciągowi w dół; szczególnie o tem pamiętać należy, że końcowe *c* i *ć* pisze się zawsze do do góry , gdyż są one znakami złożonymi z *t* + *s* = *c*, *t* + *ś* = *ć*, zatem i następstwo tych liter w znaku musi być uwidocznione. Znak *c* = pisany z góry w dół oznacza grupę spółgłoskową *st* =

8) Znaki *dz* = , *dź* = , *dż* = złożone są z *d* i *z*, *ź*, *ż*, więc pierwsza część każdego z tych znaków, tj. wązka pętlica w górę zwrócona odpowiada literze *d* = , a dalsza ich część, tj. wązka pętlica w dół zwrócona literom *z* = , *ź* = , *ż* = .

Podobny do nich, znak *szcz* = składa się z *sz* i *cz*, które dla lepszego połączenia są przestawione: + = = .

9) Do łączenia znaków między sobą używa się krótkiej kreseczki, która nazywa się **łącznikiem** i która w jednych znakach jest naturalnem przedłużeniem znaku w kierunku poziomym , , , , w innych musi być dopisana pod kątym ostrym: , , , a po *k*, *k'*, *r* i *rz* pod kątem rozwartym , , , . Odpowiednio do charakteru następnego znaku może łącznik przybierać także kierunek ukośny, lub kierunek pisma: , , zależnie znów od swego przeznaczenia, może być krótszy, dłuższy, lub wyokrąglony: , , .

10) Ponieważ każda kreseczka w piśmie stenograficznem ma swoje znaczenie, przeto nie należy używać kresek **wstępnych** jak w piśmie zwykłem; pisze się więc , ; , , a nie , , , . Dlatego też odpada na początku wyrazów kreska wstępna przy *s-* = , , *ś-* = , , *l-* = . Również nie należy używać kreski **końcowej**, jak w piśmie zwykłem; zatem pisze się , , , a nie , , ; dlatego odpada kreska końcowa na końcu wyrazów po *-a* = , , *-l* = , , *-s* = , i po *-ś* = , .

Ćwiczenie.

1. Które znaki alfabetu mają postać znaków zasadniczych, a więc które są linią prostą, wężykiem, półkolem, które są znakami prostymi, które zgiętymi w prawo, w lewo, podwójnie zaokrąglonymi, które są pętlicą okrągłą, wązką, w dół, w górę zwróconą, które są punktem w dół, w górę zwróconym, które są wężykiem poziomym, które wężykiem w kierunku pisma nakreślonym?

2. Z jakich części składają się znaki *c*, *ć*, *dz*, *dź*, *dż*, *szcz*, *z* (pomocnicze) i *z*, *ź*, *ż*?

3. Wypisać znaki małe, średnie, przedłużone i długie.

4. Czem różnią się znaki spółgłosek twardych od odpowiednich miękkich. Które znaki stanowią wyjątek od tej reguły?

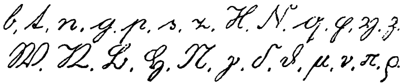
5. Które znaki przedłużają się w kierunku poziomym, w których znakach część cieniowana ma kierunek poprzeczny, w jakim kierunku zwrócone są pętlice w znakach *c, ć, cz, dz, dź, dż, szcz, s, ś, sz, z* (pomocnicze)?

6. Które znaki zaczynają się, które kończą się ciągiem cienkim, które cieniowanym, które znaki są w całej swej długości cienkie, które cieniowane?

7. Które znaki mają względem siebie kształt odwrotny, co wspólnego mają znaki dla spółgłosek syczących grubych *(cz, sz, szcz, ż, dż)*?

8. Które znaki alfabetu stenograficznego są wprost albo z małą zmianą literami alfabetu łacińskiego, ruskiego, niemieckiego lub greckiego? Odszukać wszystkie znaki stenograficzne po porządku w znakach pisma zwykłego.

9. Z jakich znaków stenograficznych składają się pisane litery:

10. Wypisać znaki alfabetu stenograficznego z łącznikiem poziomym i z łącznikiem w kierunku pisma.

11. Wypisać znaki alfabetu stenograficznego z kreską wstępną poziomą Przed którymi znakami jest ona niemożliwa do nakreślenia?

12. Które znaki zaczynają się, które się kończą na linii głównej, nad linią główną?

Samogłoska E.

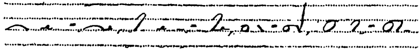
§. 6. Tworzenie wyrazów z samogłoską e.

1) Znakiem alfabetowym samogłoski *e* jest pozioma kreseczka; taką samą kreseczkę nazwaliśmy łącznikiem (§ 5. 9.), ponieważ ma łączyć ze sobą znaki stenograficzne, przyczem kierunek łącznika może być wedle potrzeby mniej lub więcej ukośny.

Łącznik pomiędzy dwoma znakami stenograficznymi oznacza wogóle miejsce samogłoski, a w szczególności miejsce samogłoski *e*.

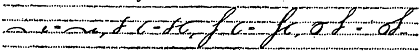
Na podstawie tego prawidła składa się znaki stenograficzne w wyrazy w następujący sposób,

z łącznikiem **poziomym**:

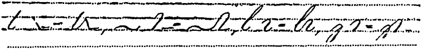
k' - l = kiel, w' - l e = wiele, s-r = ser, ś - w = siew.

z łącznikiem **ukośnym**

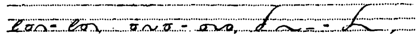
k' - l = kiel, c - p = cep, szcz-p = szczep, ś - dź = siedź.

z łącznikiem w **kierunku pisma** kreślonym:

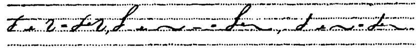

b' - rz e = bierze, n' - w' e = niewie, cz - m = czem, sz - w = szew,

2) Po znakach, które się kończą nad linią główną (które mają pętlicę w dół zwróconą na linii głównej): *c, ć* (początkowem), *dz, dź, s, z, ź* znaki spółglosek *k, n* i *ń* spadają na linię główną, inne zaś znaki zaczynające się od linii głównej *l, s* i *ś* (odwrócone) muszą być po nich cokolwiek podniesione:

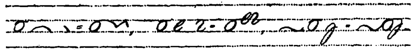

d-s-k = desek, s - n - s = senes, ć - ńe = cznie,

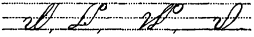
c - l - m = celem, dź - l - ń e = dzielenie, ź - l - ń = zieleń.

3) Po *ś* muszą być następne znaki małe *k, n, l, o, r, s*, średnie *k', ń, ą, d*, i długie w dół pisane *sz, ż, f* podniesione o wysokość znaku małego, a *l, s*, i *ś* (odwrócone) o wysokość znaku średniego; jeżeli po tych znakach podniesionych następuje dalsza część wyrazu, to i ta musi być już w tym samym stosunku podniesiona, jak gdyby cała linia główna była w górę przesunięta.

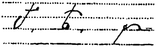
ś - k' - r = siekier, ś - d - m = siedem, ń - ś - sz = niesiesz.

4) Przed znakami *t*, *c*, *ć* (pisanymi w górę), a także przed *ch*, łącznika w sposób zwykły wypisać nie można. Aby zaznaczyć, że przed tymi znakami ma się czytać samogłoskę *e*, dopisuje się po lewej stronie znaków tych w górę pisanych kreseczkę, oznaczającą *e*:

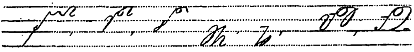
meczel, *cielec*, *wiedzieć*, *mech*.

5) Ta sama trudność zachodzi po znakach *t* i *f* pisanych w górę; aby w tym razie uwydatnić samogłoskę *e*, można u góry po *t* i *f* nakreślić łącznik przerywając pismo, albo umieścić następną spółgłoskę u góry na *t* lub *f*:

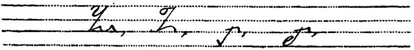
betel, *setek*, *Felek*.

6) Po *t* pisanem w górę muszą być następne znaki tego samego wyrazu, małe, średnie i przedłużone, umieszczone całkiem u góry pod górną linią, po końcowych *c* i *ć* tak, jak gdyby linia główna została przesunięta do *s* i *ś* znajdujących się w znakach *c* i *ć*, po *f* zaś pisanem w dół uważa się dolną linię za linię główną; *sz* wolno pisać także w liniach górnych, *ch* po *c*, *ć* wypisuje się tak, jak gdyby pisało się bez kreski wstępnej:

fel(i)etonem, *wiecem*, *zecer*, *szefem*, *Efez*, *mieciesz*, *leciech*.

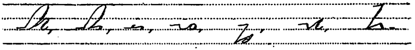
7) Dla łatwiejszego łączenia znaków z *t* i *f*, mogą być nawet znaki poprzedzające *t* podniesione do górnej linii, a poprzedzające *f* zniżone do dolnej linii:

meteor, *setek*, *refer*, *defer*,

We wszystkich tych przypadkach podniesienie lub zniżenie znaku jest wywołane względami dobrego łączenia znaków, takiej więc zmianie położenia nie może być przypisane żadne symboliczne znaczenie.

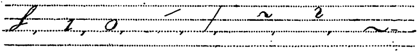
8) Na początku wyrazów oznacza się samogłoskę *e* znakiem alfabetowym, t. z. małą kreseczką pisaną w kierunku poziomym, którą umieszcza się w tej wysokości przed znakiem spółgłoskowym, gdzie on się pisać zaczyna; jedynie znak *ch* należy w tym razie pisać od linii głównej:

***echem*, *Echea*, *Elea*, *eos*, *Efez*, *Ereb*, *eter*.**

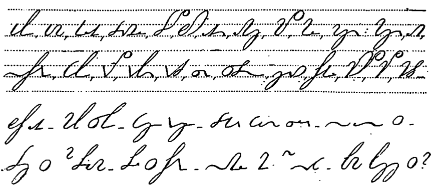
Pamiętać należy, że żaden wyraz polski nie zaczyna się od samogłoski *e*.

Znaczniki. *)

***gdzie*, *jeden*, *się*, *jest*, *to*, *ten*, *tem*, *nie*.**

Ćwiczenie w czytaniu. **)

*) Znaczników należy wyuczyć się dobrze na pamięć; najlepiej spisywać je w miarę, jak w ćwiczeniach pojawiają się, w osobnej notatce w porządku alfabetycznym, celem łatwiejszego ich wyszukania, a przed każdem nowem ćwiczeniem powtórzyć wszystkie znaczniki poznane w poprzednich ćwiczeniach.

**) Dwukropek między wyrazami oznacza, że te wyrazy są zestawione dla porównania ich brzmienia albo kształtu znaków.

Ćwiczenie w pisaniu.*)

Belek, bieg, Ceres, ciecz, czepek, dereń, dziegieć, dzień, hebel, kieszeń, Lech, lecz, ledz, lek, lep : łeb, lew, leże, mech : miech, miedź, niebem, Niemiec : nie mieć, pewien, pieczeń, piekieł, pierze, reje, Ren, rzemień, szczep, wesele, wiedzieć, wieniec, wieszcz, żeber.

Bies *to* wie, *gdzie jest ten* pies. — Czem czeszesz *się*? — 11
Jeden czerep, *to nie* mienie. — Dzieje Niemiec. — Piec piecze. — 26
Mieszek pełen pereł. — Nie wiesz, *gdzie* Leszek sieje len? — 40

§. 7. Grupy spółgłoskowe. Ścieśnienie znaków.

1) Dwie spółgłoski bezpośrednio po sobie następujące tworzą grupę spółgłoskową, przedzielone zaś samogłoską grupę zgłoskową.

Najprostszym sposobem tworzenia grup spółgłoskowych jest połączenie znaków spółgłoskowych zapomocą tak krótkiego łącznika, iżby w nim nie można upatrywać samogłoski; nadto należy oba znaki ile możności ścieśnić (por. § 4. 5), aby tem bardziej uwidocznić ich połączenie w grupę. Takie tworzenie grup spółgłoskowych nazywa się ścieśnieniem albo ścisłem zestawieniem znaków i wtedy grupa taka różni się od połączenia tych samych znaków zapomocą samogłoski, czyli od grupy zgłoskowej, tylko długością łącznika; jeżeli jednak kierunek pisania jednego znaku należącego do grupy spółgłoskowej, albo jego położenie, albo wreszcie wygląd znaku ulega zmianie, wtedy nazywamy to albo wpisaniem jednego znaku w drugi, albo położeniem jednego znaku na drugim.

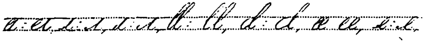
Jest jeszcze jeden sposób tworzenia grup spółgłoskowych, a mianowicie ten, że zaczyna się grupę pisać pierwszym znakiem grupy, a kończy się ją drugim. Mówimy wtedy, że dwa znaki spółgłoskowe zlewają się w jeden znak.

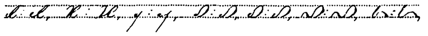
*) Wyrazy złożone kursywą są znacznikami lub wyrazami pomieszczonymi w znacznikach.

Oba ćwiczenia, a więc i ćwiczenie w czytaniu, należy zawsze wprzód przeczytawszy je, jak najstaranniej przepisać i to nawet po kilka razy. Cyfry umieszczone w ćwiczeniu w czytaniu oznaczają liczbę zgłosek. Dobrze jest, ucząc się notować zawsze czas potrzebny do napisania ćwiczenia, aby można stąd obliczyć, ile zgłosek napisano w minucie. Służy to do kontrolowania postępów w nauce.

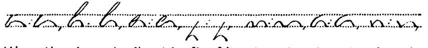
2) Wszystkich grup spółgłoskowych powstających przez ścieśnienie znaków niema potrzeby wymieniać, gdyż wszystkie one tworzą się według tej samej wyżej podanej reguły; dlatego będą tu wymienione tylko najważniejsze, a dla porównania dodane także odpowiednie grupy zgłoskowe ze samogłoską *e*:

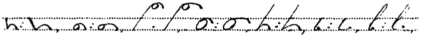
db: deb, lb: leb, łb: łeb, czcz: czecz, pcz: pecz, dd: ded, ld: led.

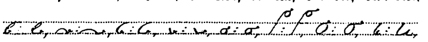
łd: łed, wd: wed, lf: lef, lg: leg, łg: łeg, ng: neg, bk: bek.

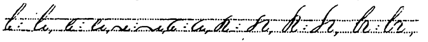
bk': bek', czk: czek, dk: dek, fk: fek, nk: nek, pk: pek, rk: rek.

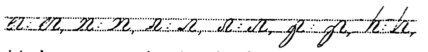
rzk: rzek, sk: sek, ćk: ćek, śk: siek, tk: tek, bl: bel, czl: czel,

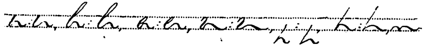
dl: del, kl: kiel, pl: pel, rl: rel, sl: sel, cl: cel, śl: siel, bł: beł.

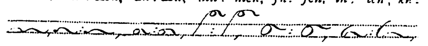
czł: czeł, dł: deł, kł: kieł, pł: peł, cm: cem, ćm: ciem, czm: czem.

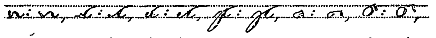
dm: dem, gm: gem, lm: lem, łm: łem, szm: szem, tm: tem,

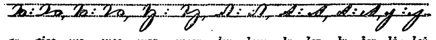
bn: ben, czn: czen, dn: den, mń: meń, fn: fen, tń: teń, kń:

kień, łń: łeń, sn: sen, cn: cen, śń: sień, pń: pień.

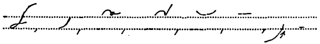
rn: *ren*, *lp*: *lep*, *łp*: *łep*, *szp*: *szep*, *sr*: *ser*, *śr*: *sier*,

gz: *gies*, *ws*: *wes*, *wsz*: *wesz*, *lw*: *lew*, *lz*: *lez*, *łz*: *łez*, *lż*: *leż*,

3) Ze znakami w górę pisanymi: *f*, *t*, *ch* i *c*, *ć* końcowemi łączą się inne spółgłoski przed nimi stojące w grupy, w których także zważać należy, iżby znaki, które można ścieśnić, były wypisywane w kształcie ścieśnionym. Celem wyrażenia samogłoski *e* między temi spółgłoskami dodaje się kreseczkę z lewej strony przed *f*, *t*, *ch*, jak w §. 6. 4. Zestawienie tych grup znajduje się w §. 11. przy grupach zgłoskowych.

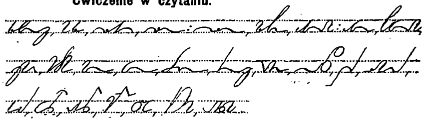
Znaczniki. *)

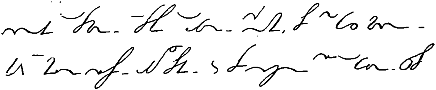

Ciebie, *że*, *zwykle*, *nikt*, *są*, *te*, *w*,

Przyimek i przybrankę *w* pisze się zawsze z wyrazem, przed którym się znajdują.

Ćwiczenie w czytaniu.

*) Wśród znaczników podawane będą często także przybranki i końcówki, jako też pewne stałe sposoby pisania, które dopiero w dalszym ciągu nauki będą uzasadnione.

Ćwiczenie w pisaniu.

Hebel: heble, wieść, czcze, depcze, wiecznem, dnem, cement, rejent, resztek, szeptem, hełm, lwem, mchem.

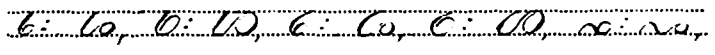
Ten człek gderze wiecznie. — Miechem dmie *się*. — Cen- 11
ne wieńce. — Miernem dziełem. — Biedne rzesze. — Bierze flet 25
i dmie. — Wiedz człecze, *że to są* cietrzewie. — *W* lecie *są zwy*- 40
kle ciepłe deszcze. — 45

§. 8. Grupy spółgłoskowe (c. d.). Wpisanie jednego znaku w drugi.

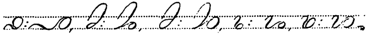
W grupach wymienionych w §. 7., powstających przez ścieśnienie znaków spółgłoskowych były oba znaki wypisywane w takiem względnem położeniu, jak należałoby je pisać, gdyby między nimi miała być samogłoska *e*; grupy spółgłoskowe różniły się od zgłoskowych tylko długością łącznika. Teraz zajmiemy się grupami, w których łącznika zupełnie brakuje, a przytem jeden ze znaków spółgłoskowych wypisany jest inaczej, niżby go należało wypisać, gdyby między nimi miała być oznaczona samogłoska *e*; a mianowicie zachodzi tu albo wpisanie jednego znaku w drugi, albo położenie jednego znaku na drugim.

Wpisanie jednego znaku w drugi odbywa się jużto przez zmianę kształtu jednego ze znaków tworzących grupę, jużto przez postawienie jednego znaku nad drugim.

1) Przez zmianę kształtu jednego ze znaków tworzących grupę powstają następujące grupy:

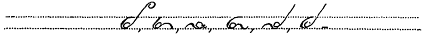

bz: *bes*, *bź*: *beś*, *ps*: *pes*, *pś*: *peś*, *ns*: *nes*,

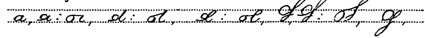
nś: *nieś*, *chs*: *ches*, *chś*: *cheś*, *ms*: *mes*, *mś*: *meś*.

Chociażby po tych grupach następowała jeszcze jakakolwiek inna spółgloska, *s* zatrzymuje mimo to swój kształt:

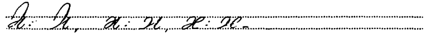

psc, bsk, nsl, psn, nst, pst.

Dalej

sł: seł, zb seb, zd· sed, źdź: siedź, żdż,

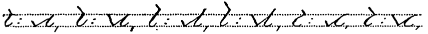

chb: cheb, gb: gicb, gd: gied.

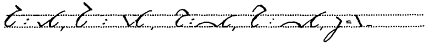
Przy *sł* i *źdź* pierwszych znaków używa się na początku wyrazów, drugich z łącznlkiem wstępnym, w środku.

2) Przez p o s t a w i e n i e jednego znaku nad drugim powstają następujące grupy:

r, rz, k, nad *b, p, ż:*

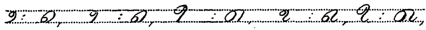

rb: reb, rzb: rzeb, rb': reb', rzb': rzeb', rp: rep, rzp: rzep,

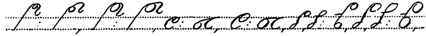

rp': rep', rzp': rzep', kp: kiep, kp': kiep', rż.

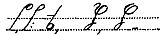
s, ś, powyżej *g, w, m, p, c, f, t:*

zg: seg, sw, zw: sew, św', żw': siew, sm, zm: sem, śm': siem,

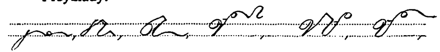

cm: cem, ćm': ciem, sp: sep, śp': siep, sc: sec, ść: sieć.

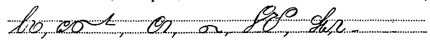

st: set, mść, pść.

Przykłady.

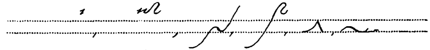

Żeńskie, Cerber, sierpień, świeckiem, świerzbiec, śmiecenie,

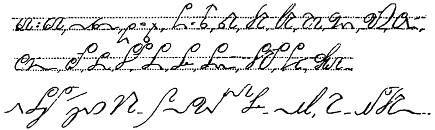
czemś, spleśnieje, śpiew, sen, ścierpieć, źdźbłem.

Znaczniki.

Widzi, widziałem, wnet, w tem, przy, nie.

Ćwiczenie w czytaniu.

Ćwiczenie w pisaniu.

Bzie: psie, łebskie, osłem, ster, herbem, szczerb, dzierzbie, cierpienie, czerpie, ↓terpen,*) świeczek. świerzb, śmierć, śmieszek, spiecze, scenie, ściemnieć, ścieżek.

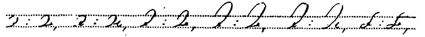
↓Tniesz bez sierpem? — ↓Stefek, pleć wieńce! — *Wnet* 10
ściemnieje *się*, świeć świece! — Wiesz, *że to jest* świetne siedze- 25
nie. — *Widziałem* wiele rzeźb. — Świeże pieczenie. — 37

§. 9. Grupy spółgłoskowe. (c. d.). Położenie jednego znaku na drugim.

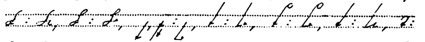
Dla wyrażenia niektórych grup spółgłoskowych ze spółgłoskami *l, ł, r, rz, n, k, w*, kładzie się jeden znak spółgłoskowy na drugi:

*) Znaczenie strzałki podano na str. 10.

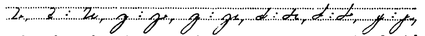
a) przerywając pismo, dla znaków *l, ł, r, rz:*

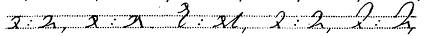
gl : giel, gł : gieł, hl : hel, chl : chel, chł : cheł, cl : cel,

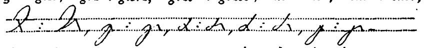
cł : ceł, dzl : dzel, fl : fel, tl : tel, stl : stel, tł : teł, wl :

wel, wł : weł, szl : szel, szł : szeł, zl : zel, źl : ziel, żł : żeł,

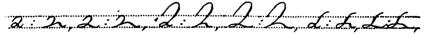

gr : gier, grz : gierz, grzb' : grzeb', hr : her, chr : cher,

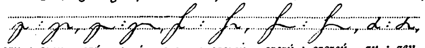

chrz : cherz, szr : szer, zr : zer, źr : zier, żr : żer.

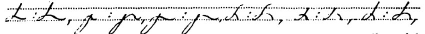
b) nie przerywając pisma, dla znaków *n* i *k*:

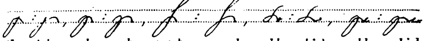
gn : gen, gń : gień, chn : chen, chń : cheń, cn : cen, cń : ceń,

szn : szen, szń : szeń, szczn : szczen, szczń : szczeń, zn : zen,

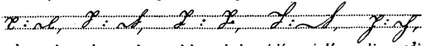

źń : zień, żn : żen, żń : żeń. ck : cek. zk : zek, źk : ziek,

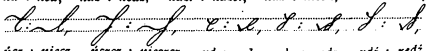

żk : żek, szk : szek, szczk : szczek, ckl : ckiel, szkl : szkiel,

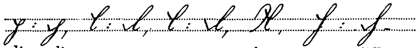
c) znaki *n, ń* i *r* podnosi się przed *d, dz, dź, dż, cz, szcz:*

nd : ned, ndz : nedz, ndzl : ndzel, ńdź : niedź, ndż : nedż,

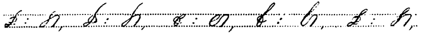

ńcz : niecz, ńszcz : nieszcz, rd : red, rdz : redz rdź : redź,

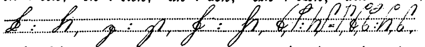

rdż : redż, rcz : recz, rzcz : rzecz, chrzcz, rszcz : reszcz.

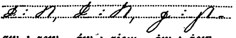
d) *w* wyraża się **pętlicą** położoną na znaki *c, d, cz, dz, sz, szcz, t, z, ż* :

cw : cew, ćw : ciew, dw : dew, czw : czew, dzw : dzew,

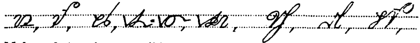
dźw : dziew, szw : szew, szczw : szczew, tw : tew, stw : stew,

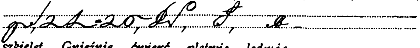
zw : zew źw : ziew, żw : żew.

Po takiem *w* wypisanem pętlicą nie oznacza się zmiękczenia.

Przykłady.

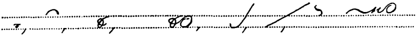

Mgle, wlec, rdest, rzeźkie, rzeźwem, świerszcz, Kercz, rdzewieć,

szkielet, Gnieźnie, ćwierć, pletwie, ledwie.

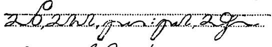
Znaczniki.

Jak, tak, powinien, powinieneś, oto, przecie, tu, nie widziałeś,

Ćwiczenie w czytaniu.

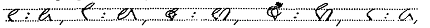
Ćwiczenie w pisaniu.

Biegłem, cle, tlen: tłem, frendzle, grzebie, grzesznie: grzeszenie, chrzest, chrztem, szkle, pendzel, wieńczenie.

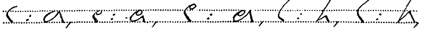
To jest źle mieć *tak* gniewne serce, a *przytem* i śmiesznie. — 15 Czesze *się zwykle* grzebieniem. — Mlecznem szkłem. — *Powinieneś* 30 wiedzieć, *że* miedź *nie* rdzewieje. — *Przecie to jest* niegrzecznie, 45 *że się tu tak* śmiejesz. — *Oto są* lekkie żerdzie. 58

§. 10. Grupy spółgłoskowe. (c. d.) Zlanie się znaków w jeden znak.

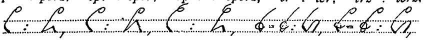
Dla wyrażenia *r, rz,* po znakach *d, p, t, k,* jakoteż przed znakami *g, ch, w, m, s, sz, t, f,* otrzymuje przy jednych końcowa, przy innych początkowa, a przy *m* środkowa część znaku k i e r u n e k p o p r z e c z n y znaku *r*:

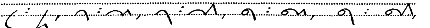
dr : der, drz : derz, drw : drew, drzw : drzew, pr : per,

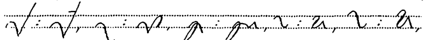
prz : perz, spr : sper, sprz : sperz, tr : ter, trz : terz,

str : ster, strz : sterz, pstr : pster, trw : trew, strw : strew,

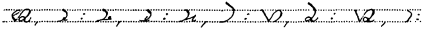
fr : fer, kr : kier, krz : kierz, skr : skier, skrz : skierz,

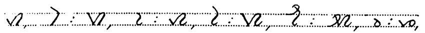
krzt : krzet, krw : krew, szkr : szkier, mr : mer, mrz : mierz,

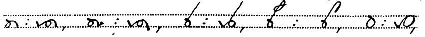
smr, zmr : smer, rg : reg, drg : dreg, rgn : regn, drgn :

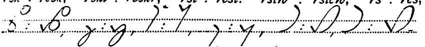
dregn, rgl : rgiel, rgl : rgiel, rzg : rzeg, rzgn : rzegn, rw :

rew, rzw : rzew, rm : rem, rzm : rzem, grzm : grzem, rs : res,

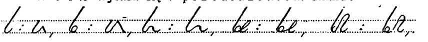

rsk : resk, rskl : reskr, rst : rest. rśtw : rstew, rś : reś,

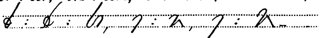

rść : reść, rsz : resz, rt : ret, rf : ref, rch : rech, rzch : rzech.

W *b* i *w* wyraża się *r* przedłużeniem znaku:

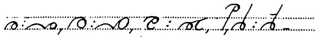

br : ber, brz : berz, brn : bren, brzd : brzed, brzm' : brzem',

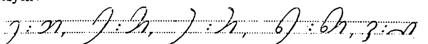
brw : trw : brew, wr : wer, wrz : wierz.

k zlewa się z *s* w jeden znak:

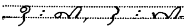

ks : kies, kś : kieś, ksp : ksep, kst : kset.

w wyraża się w *gw*, *chw* i *kw* zapomocą znaków pomocniczych:

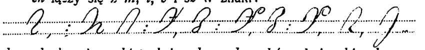

gw : giew, chw : chew, rchw : rchew, schw : schew, kw : kiew,

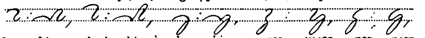
. skw : skiew, rkw : rkiew.

ch łączy się z *m*, *t*, *c* i *sz* w znaki:

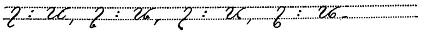

chm=chm' : chem, cht : chet, chc : chec, chć : cheć, chtr, chsz.

Nadto zlewają się w grupy znaki *k, sz, m, p*:

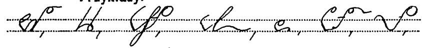

km : kiem, km' : kiem' ksz : kiesz, msz : mesz, psz : pesz,

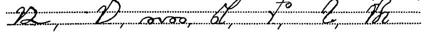

mp : *mep*, *mpl* : *mepl*, *mpr* : *mepr*, *mps* : *meps*.

Przykłady.

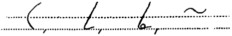

Drzewce, *tekst*, *trzeszczeć*, *przeczenie*, *Sprea*, *strzeleckię*, *mrzeć*,

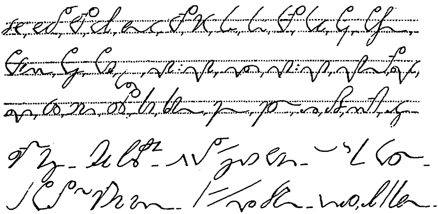
wierzgnie, *wierzch*, *Xerxes*, *stercz*, *rwetes*, *chmiel*, *wiechciem*.

Znaczniki.

Trzeba, *dobre*, *dobrze*, *nie jest*.

Ćwiczenie w czytaniu.

Ćwiczenie w pisaniu.

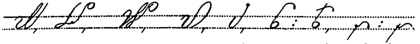
Dren, dreszcze, drzemie, sprzecznie, ↓trefne, ↓trzeszczenie, trzeźwe, strzedz, strzepie, kredens, kreślenie, krewne, krzemień, Krzemieniec, skrzecze, skrzesze, skrzele, skrzepłe, ścierwem, pierścień, bredź, brnie, brzeżek, wrzeć, wrzeszcz, rex, omszenie, ↓Tempe.

Nie jest to dobrze, że pleciesz brednie. — *Trzeba* mieć treść 14
trzech dzieł. — Aniele, strzeż mnie. — *Gdzie* kret grzebie? — 25
Krzesze krzemieniem. — Szedłem brzeg(i)em rzek. — *W* lesie 37
jest wiele drzew. — 41

§. 11. Grupy zgłoskowe.

1) Dwie spółgłoski rozdzielone samogłoską tworzą grupę zgłoskową. Samogłoskę tę oznacza się zwykle łącznikiem; o tych grupach jest mowa przy tworzeniu wyrazów z rozmaitemi samogłoskami. Czasem jednak łączyć można znaki bez pośrednictwa łącznika, choć w tem połączeniu samogłoskę czytać należy; takie właśnie połączenia są w ściślejszem znaczeniu grupami zgłoskowemi.

W przykładach wymienionych w §. 6. 4, 5, gdzie przed *c*, *ć*, *ch*, jakoteż przed i po *t* i *f* nie było możebnem w sposób zwykły wypisać łącznika, można kreseczkę oznaczającą *e* opuścić, albo spółgłoski następującej po *t* i *f* nie kłaść na te znaki, ale tylko w tym razie, gdy niema obawy dwuznaczności. Zatem pisze się

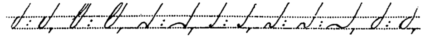

meczet, cielec, wiedzieć, mech, betel, stek : setek, flek : Felek.

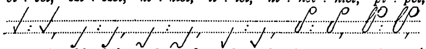
Pamiętać jednak należy, że o ile możności grupy zgłoskowe powinny czemś odróżniać się od spółgłoskowych, zatem kształtem znaków w grupach spółgłoskowyeh ścieśnionym i brakiem cieniowania znaku stojącego przed *c*, *ć*, *ch*, *t* i *f*. Jeżeli takie odróżnienie jest możliwe, wtedy w grupie zgłoskowej można bez obawy opuścić kreseczkę.

Ważniejsze takie grupy są:

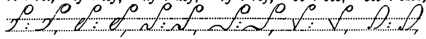
a) w grupie spółgłoskowej znak przed *t*, *f*, *c*, *ć*, *ch* stojący ścieśniony i niecieniowany, w grupie zgłoskowej brak kreseczki:

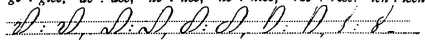
bt : bet, czt : czet, kt : kiet, lt : let, nt : net : niet, pt : pet,

rt : ret, lf : lef, nf : nef, rf : ref, bc : bec, czć : czeć,

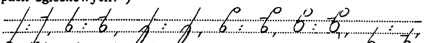

gć : gieć, dc : dec, nc : nec, ńć : nieć, rzc : rzec, lch : lech,

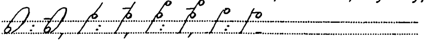

mch : mech, nch : nech, pch : pech, tch : tech, ct : cet.

b) w y p i s u j e się jednak kreseczką w następujących grupach zgłoskowych: *)

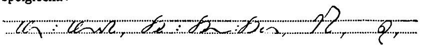
ft : *fet*, *st* : *set*. *szt* : *szel*, *sc* : *sec*, *ść* : *sieć*, *sf* : *sef*,

sch : *sech*, *ct* : *cet*, *cc* : *cec*, *ts* : *tes*.

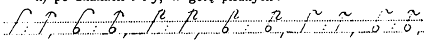
2) W ogóle można używać grup spółgloskowych jako zgłoskowych, to znaczy można opuścić samogłoskę, gdy wyrazu bez samogłoski wymówić nie można, lub gdy taki wyraz bez samogłoski wymówiony nie ma żadnego znaczenia.

W szczególności zaś w o l n o w niżej wymienionych grupach zgłoskowych opuścić *e*, jeśli to jest w końcowej zgłosce wyrazu, albo jeśli po takiej grupie zgłoskowej następuje jeszcze jedna spółgłoska:

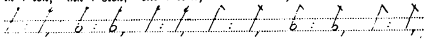

Bedcker : *Bedekerem*, *cegiel* : *cegielnie* : *cegielek*, *wierzchem*, *semper*,

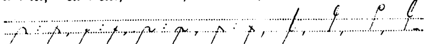
a) po znakach *t* i *f*, w górę pisanych:

tk : *tek*, *stk* : *stek*, *tm* : *tem*, *stm* : *stem*, *tn* : *ten*. *stn* : *sten*,

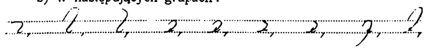

tl : *tel*, *stl* : *stel*, *tl* : *tel*, *tr* : *ter*, *str* : *ster*. *trz* : *terz*,

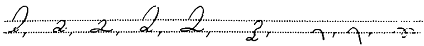
fk : *fek*, *fl* : *fel*, *fn* : *fen*, *fr* : *fer*, *febr*, *ted*, *tec*. *tecz*.

b) w następujących grupach:

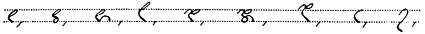

kiem, *chem*, *rzchem*. *giel*, *giel*, *rgiel*, *rgiel*, *gwel*. *chel*.

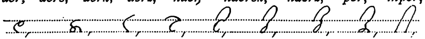
*) Gdy dwa znaki długie mają być nad sobą napisane, wtedy skraca się oba znaki cokolwiek, aby zbytnio nie wystawały ponad górną linię.

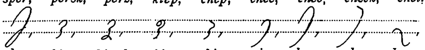
chel, gen, gicń, chen, cheń, kwen (quen), kier, kierz, kiersk,

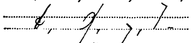
der, ders, derk, derz, nder, ndersk, nderz, per, mper,

sper, persk, perz, kiep, chep, chec, checć, check, chet,

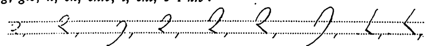
chesz, kiew, kiewk, skiew, rkiew, giew, chew, rchew, krew,

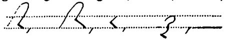
brew, hefl, ref, ret.

Ograniczenia powyższe odnoszą się tylko do grup zgłoskowych z samogłoską *e*.

3) Niektórych grup zgłoskowych wolno używać nawet wtedy, gdy po nich następuje samogłoska; grupy te powstają przez bezpośrednie dopisanie znaków *r*, *rz*, do poprzedzających je znaków *g*, *gw*, *h*, *ch*, *chw*, *t*, *cht*, *b* i *kw*:

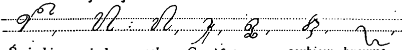
gier, gierz, gwer, her, cher, cherz, chwer ter, terz,

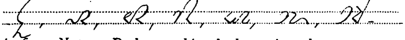
chter, chterz, ber, kwer (quer),

ale gdy *r* i *rz* łączą się ściślej z następującym znakiem spółgłoskowym, wtedy nie należy używać tych grup.

Przykłady.

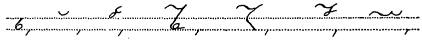

Świeckiem, miechem: mchem, Gwelf, sequens, cerkiew, krewne,

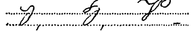

trefne, Neger, Dreher, wechter, berlem, giermek, Herbert.

Znaczniki.

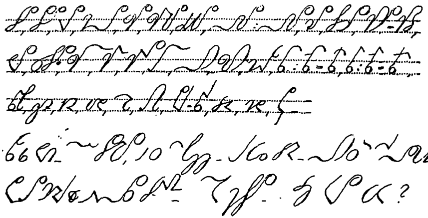

Bez, może, chce, niedobrze, nie trzeba, nie chce, nie może,

możesz, chcesz, nie chcieć.

Ćwiczenie w czytaniu.

Ćwiczenie w pisaniu.

Wi(e)c, pi(e)c, si(e)c, rz(e)ce, śmi(e)cenie, mi(e)ć, świ(e)ć, prz(e)ć, mrz(e)ć, śmierdzi(e)ć, spl(e)ć, fl(e)t : f(e)l(ie)ton, L(e)ch, m(e)ch, ↑sf(e)r: ↑ster, nieśmiert(e)lnie, kie↓psk(ie)m, wiek(ie)m, Czech(e)m, Heg(e)l, b(e)rle.

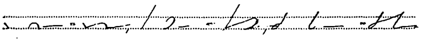
Jak to niedobrze, że nikt ciebie wieść *nie chce. — To nie* 14
grz(e)ch niewiedzi(e)ć, lecz grz(e)ch(e)m *jest niechci(e)ć* wiedzi(e)ć.— 26
Psie, *trzeba* siedzi(e)ć i strzedz mnie! — 34

Samogłoska Ę.

§. 12. Tworzenie wyrazów ze samogłoską ę.

W alfabecie stenograficznym znakiem głównym dla samogłoski *ę* jest kreseczka cokolwiek dłuższa, niż dla samogłoski *e*. Łącznik więc dłuższy między dwoma znakami, w większem oddaleniu od siebie nakreślonymi, niż to wypada dla samogłoski *e*,

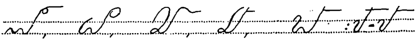
oznacza samogłoskę *ę*. Kierunek łącznika może być wedle potrzeby mniej lub więcej ukośny:

r — k ę = rękę, t — g e = tęgie, ź — b' ę = ziębię.

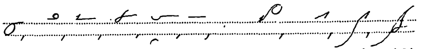
Ponieważ przed znakami w górę pisanymi: *c*, *ć* (końcowem), *t* i *ch*, oznaczenie samogłoski *ę* w sposób powyższy jest niemożliwe, dlatego przed tymi znakami używa się znaku pomocniczego, różniącego się od *n* tylko tem, że jest zupełnie niecieniowany. Znak ten wpisuje się tak, jak spółgłoska *n*, w poprzedzające *c*, *g*, *ch*. Po znakach *f* i *t*, pisanych do góry dopisuje się *ę* kreseczką, przerywając pismo.

Przykłady.

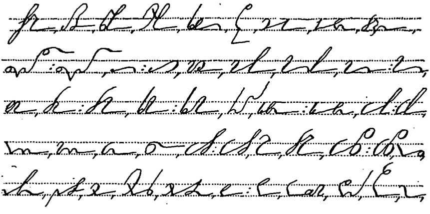
nęcę, pięć, chętnie, cięte, miętę : mętę.

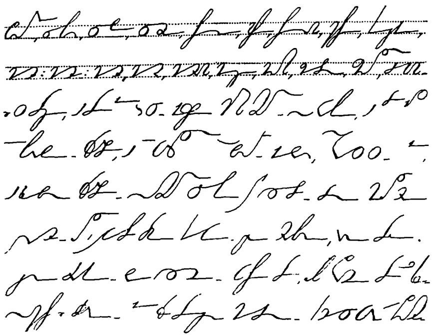
Znaczniki.

Siebie, też, widzę, chcę, mogę, tę, widzieć=widać, tej, w tej, w ciebie.

Ćwiczenie w czytaniu.

Ćwiczenie w pisaniu.

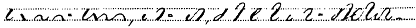
Grzebię, ścięgnem, wiercę, pieczęć, dębem, gęste, strz(e)chę, leję, rzeczkę, krępe, kręgiem, bielę, lgnę, kłębek, szlę, drzemię, grzmię, nędzę, cenę: cenię, bębnię, mnę, ↓tnę, pęd: pęt, pędzę, rzepę, szczepię, krzepię, ↓trzepię, pęknę: pięknie, czerpię, śpię, szerzę, pręt, pręg(ie)rz, trę, grzędę, zwierzęce, 'sęk, dziesięć, mszę, brzęczę, ↓trzeszczę, ↓streszczę, tęczę, resztę, wędzę: węzełek, drętwę, dźwięk, pletwę, zębie: ziębę, żęte, strzegę, prężę, ciężę, leżę: łżę:· leże.

Chcę wiedzi(e)ć, *gdzie* niesiesz *te* piękne wieńce. — *Niedo-* 13
brze jest, że szczerbię *ten* miecz. — Czczę *to* święte brzemię. — 26
Brzęk szkieł. — *Możesz widzieć, jak tępię tę* rdzę. — Jęczę *w* mę- 40
ce. — *Chcę widzieć* piękne twe kędzierze. — *Oto* brnę *w*‿głębię. — 55
↓Strzemię pęknie, a Jędrek bęc o ziemię. — Smętne brzęczenie. — 71
Pnę *się, jak mogę.* — Pęk drewienek bierzesz *w*‿ręce. — Sęp lę- 86
gnie *się w*‿gnieździe. — Gnębię *się tem, że* niechęć *widzę u ciebie.* — 102
Depcę węże, *widzę* wieżę, lecz *w*‿*ciebie* wierzę. — Dźwięczne gęśle. — 119

Samogłoska A.

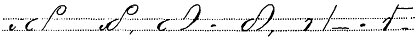
§. 13. Tworzenie wyrazów ze samogłoską a.

1) Samogłoskę *a* oznacza się z reguły symbolicznie przez zgrubienie poprzedzającego znaku spółgłoskowego, jeżeli ten znak może być cieniowany, t. z. jeżeli pisze się z góry w dół. Prócz tego musi być między spółgłoskami wypisany łącznik, który jest znamieniem samogłoski, na końcu wyrazów jednak kreseczki tej się nie wypisuje.

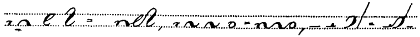
b - r - n - k = baranek, ł - w = ława, z - w'- d - m - ł - m = zawiadamiałem

2) Wyraźnie nie wypisuje się łącznika tam, gdzie on w znaczeniu samogłoski *e* musi być dodany kreseczką t. j. przed *c, ć* (końcowem), *ch* i *t*.

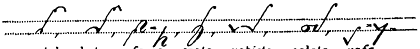
ł - p ć = łapać, p ch = pacha, w t ę = watę.

3) Na początku wyrazów wypisuje się zawsze *a* znakiem alfabetowym, tylko przed *l* zastępuje się *a* samogłoską *e*:

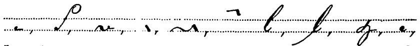
a k - d - m' = akademia, a n - n - s = ananas, e l - g t = alegat.

4) W środku i na końcu wyrazów wypisuje się *a* znakiem alfabetowym po *t* i *f*, pisanych do góry:

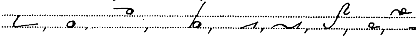

atak, katar, fama, szata, rakieta, sałata, rafa.

Znaczniki.

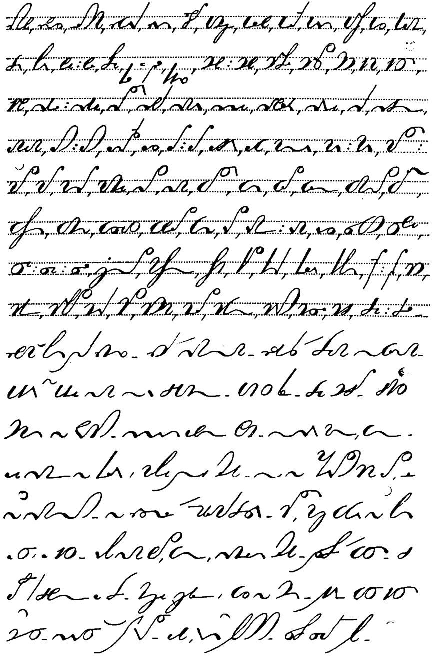

Leż, leżeć, należy, raz, nieraz, teraz, czas, w czas, zawsze, dla,

będzie, sam, tę samą, to samo, -ej, niej, o tem, -że, także

Ćwiczenie w czytaniu.

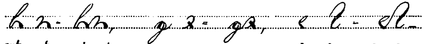
Ćwiczenie w pisaniu.

Adamaszek, adept, ag(e)nt, ajent, alabast(e)r, alea, Alg(ie)r, alk(ie)rz, amarant, ank(ie)r, aniele, apt(e)ka, Arab, ataman, badania, bakałarz, bania, bank(ie)r, baran, bard, bas(e)tla, basza, bazar, cal: cała: ciała: cielak, cap, czasza, dawał, działanie, gach, gaszę, gawiedź: gawędź, haczek, Hawana, kaczę, kadzę, kania, karat: kierat: kareta: karta, karawan, kasa: kiesa: Kasia, la˄feta, lama, łabędź, Lena: łan, macierz, mag(ie)l: marg(ie)l, masa, maź, Mars, miał, nie‿bał, nag(i)e, paleta, pan: pań, papież, para, paw, piać, pasek: piasek: pasieka, rata, rada, rana: ranę: ranię, sadza, siadłem: sadłem, szala, szambelan, szarak, ʏtabaka, ʏtajał, tama, tand(e)ta, tasiemi(e)c, wara: wiara: Wiar, ważę, żaba, żag(ie)l.

16 Zanieś mamie agrest, a mnie *prz*ynieś lak. — Baba jadała
34 kaszę na wieczerzę. — *To dla ciebie przecie* bagat(e)la. — Biała
49 siermięga. — ʏStefanie, nie‿siedź i nie‿gap *się*. — *Tu jest* czad. —
66 Janek ma *tę* wadę, *że* lęka *się* pana. — Kaszel mnie napad(ł). —
85 *Nie‿trzeba* czekać lata; *wnet* zazielenieje *się* las. — Pamiętać wam
104 *o tem należy*, *że* „mażę“, *to jest* mazanie, a „marzę“, *to* marze-
121 nie. — Mawiał nam *nieraz* dziadek: „Pas i karabelę, *jak chcesz* mi*ej*
140 na święta, na paradę, ale czamarę mi*ej zawsze*.“ — Padałeś *nie-*
155 *raz*, nie martw *się tem* i *teraz*. — Ramię twe dzielnie *w*spierać
173 mię *będzie*. — Rzeka San niesie sanie pełne siana. — *Powinieneś*
188 *zawsze* mi(e)ć ʏtakt. — Na terasie czeka na‿mnie malarz, ʏTa-
206 ras. — Wart pałac Paca, a Pac pałaca. — *Powinieneś przy* grze na
220 basie bacznie patrz(e)ć na ʏtakt. — Nie‿gardzę twem dziarskiem
235 ramieniem. — Za hazard *w*‿grze *powinieneś* mi(e)ć karę. — *W*dział
253 kabat i kamasze. — Łajał mnie za lada sęczek *w*‿desce. — Lawa
274 i ława, *to nie to‿samo*, *także* szal i szał; *w*cale *też nie‿jest to‿samo*
292 „pada na‿mnie wiele łask“, a „pada wiele lasek“. — Marek niesie
306 nabiał na ʏtarg. — Mam pat(e)nt na *ten* kierat. — Gacek *jest*
308 (s)sawcem.

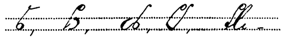
§. 14. Grupy spółgłoskowe z samogłoską a.

Gdy samogłoska *a* następuje po grupie spółgłoskowej, oznacza się ją z g r u b i e n i e m o s t a t n i e j cieniowanej części grupy; zatem w grupach powstających przez ścieśnienie znaków i wpisanie zgrubia się ten znak spółgłoskowy, który znajduje się bezpośrednio przed samogłoską, w grupach zaś powstających przez zlanie się znaków zazwyczaj cały znak dla grupy:

czk - wk = czkawka, szw · gr = szwagra, dr - chm = drachma.

Wyjątkiem od powyższego prawidła są grupy *sf* i *st*; bez względu na to, w jakim pisze się je kierunku, zawsze zgrubia się dla oznaczenia samogłoski *a*, następującej po *sf* lub *st*, tylko *s*, a zatem pierwszy znak grupy; na końcu wyrazów jednak, po *st* w górę pisanem, wypisuje się *a*:

stale, starga, pasta, strata, stłaczał.

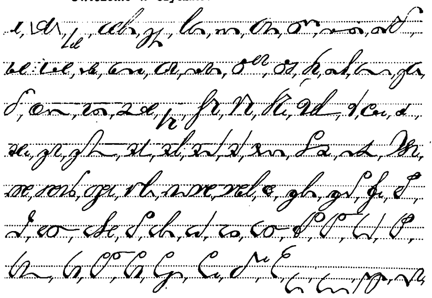
Znaczniki.

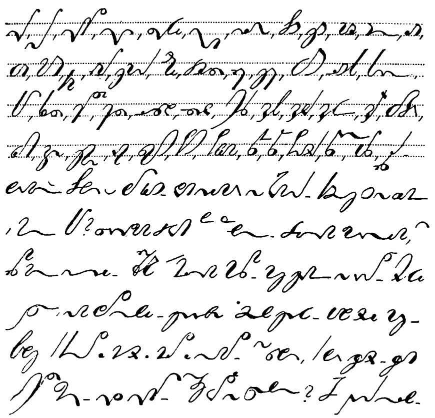

Ta, zwykła, każde, swe, jest to, dla mnie, z_1 *ciebie,* z_2*martwienie, jej.*

Zrostek *z* wyraża się przed niektórymi znakami kreseczką poziomą, przed innymi malutkiem *z*, i pisze się zawsze z wyrazem, przed którym zrostek się znajduje. Pierwsze oznaczać się będzie w zwykłym druku znakiem z_1, drugie z_2.

Ćwiczenie w czytaniu.

Ćwiczenie w pisaniu.

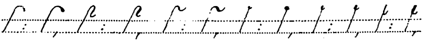
Dbał, g(ie)łda, gdacze, łgać, amalgam, balsam, gładka, hreczka, łapka, marka: miarka, arkada, ʏtkacze, więzadła, b(e)rła, dzierlatka, ślamazarnie, płakał, paplałeś, kłamiesz, wiedźma, gmach(e)m, szmaragdem, sieczna, lnianem, ziarna, małpa, raszpla, kabza, słaba, ʏtrzaska, miazga, karba, Barbara, dzierzba, szarpałem, karpia, pasma, smaczna, śmiała, spadłaś, ściana, głazem, pendzla, władza, Gawła, szlapał, grabież, gradem, gram, graniaste, grzał, hrabia, chrzan, zraz, gnał, śmieszna, łaźnia, znaczenie, rzeźka, szkarłat, szklana, Samarkanda, weranda, Sandżak, Gdańszczanie, Dardanele, harda, ʏtarcza, ćwiartka, czwartek, szwab, szwaczka, szczwane, pastwa, łatwa, Żwaniec, drapieżna, dratwa, drwale, pralnia, prażę, spraszął, ʏtracz, ʏtraktament, ʏtraktat, ʏtran, ʏtrzaskał, ʏstraszak, ʏstraż, ^fracht, ^ʏfrank, ^ʏfrazes, kradzież, kra-

kal, krani(e)c, krajałem, krat(e)r, krawędź, krzaczek, skracał, skrawek, szkrab, warga, dzierzga, wierzga, dıga, kwargla, zwał, barwa, szarwark, werwa, bierzwa, pierwiast(e)k, germańskie, armia, Marmara, Sarmata, Warmia, warstat, Barska, warstwa, brać, brama, branka, brat, ^f(e)bra, wrzał, wrzawa, taksa, Kwak(ie)r, kwadrat, kwakać, kwas, kwat(e)rka, bachmat, fachman, szlachta, msza, lepsza, kampania, Pampas, me$_Y$trampaż, ^starcze, starsza, $_Y$sta^t(e)k = ^stat(e)k, ^staw, ^stawiał, baszta.

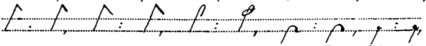
Yard *jest‿to* miara ang(ie)lska. — Cała gama zagrana nie- 16
dbale. — *Jest‿to dla‿mnie* ambaras, *że* klatkę ^stawiasz na e$_Y$tażer- 34
ce. — Berlacze *w*dziewa, *tak* $_Y$strasznie marznie. — Drzazga *w*la- 48
zła mnie *w‿*rękę. — *Jeden* gazda na Kamcza(t)ce miał szpaka. — 63
Pan, władca świata. — Grajek grał nam pieśń o h(e)tmanie. — 77
Mieszczka *ta* ma kaflarnię i karczmę *w‿*Warszawie. — Wanda kra- 93
jała chleb. — Edwardzie, pędź cwałem na ^staw, *gdzie ciebie* czeka 109
wielka i $_Y$twarda praca. — Rdzawa plama na ścierce. — Drab *ten* 125
zadrapał mnie *w‿*twarz. — Lampart *z‿ciebie* i płaksa i sprawiasz 140
mnie z_2*martwienie*. — Per aspera ad a$_Y$stra. — Zaledw(i)e *w*^stał, 155
kłamie *bez*czelnie. — Prababka pragnie mi(e)ć *zawsze* szkaplerz na 171
piersiach. — L(e)ciał *jak* $_Y$strzała. — Brak nam z_1(*e*)^stada wiele 185
owi(e)c. 187

§. 15. Grupy zgłoskowe z samogłoską a.

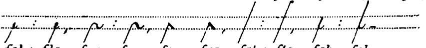
1) Samogłoskę *a* można po *t* i *f* w górę pisanych wyrazić tylko znakiem alfabetowym; ponieważ wypisywanie punktu tego jest trochę uciążliwe, przeto w wielu przypadkach można to *a* opuścić, szczególnie wtedy, gdy niema obawy dwuznaczności:

tak : *tka*, *tam* : *tma*, *tan* : *tna*, *tal* : *tla*, *tal* : *tla*, *tab* : *tba*,

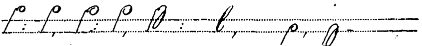

tar : *tra*, *tarz* : *trza*, *taw* : *twa*, *fak* : *fka*, *fal* : *fla*,

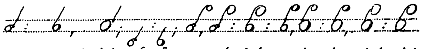
fal : *fla*, *fan* : *fna*, *far* : *fra*, *fal* : *fla*, *fab*, *fabr*.

Konieczmem jednak jest wypisać *a* wyraźnie, gdy po *t* (nie po *f*) następuje *s*, *ś*, *sz*:

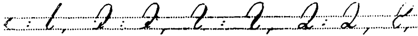
tas : cà, taś : cia tàsz : tsza = cza, fas, fasz.

Również koniecznem jest wypisanie *a* po *s* w grupach *sat, saf, sac, sać,* ale nie w grupach *siac, siać, siat*; grupy *stać* i *stat* pisze się jak *sać* i *sta*, ze zgrubionem *s*, a bez wypisanego *a*.

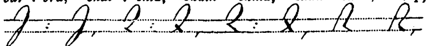

sat : sta=stat, siat, saf : sfa, sac, sać : stać : sca,siac : śca, siać : ścia.

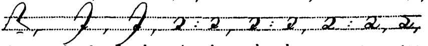
2) Niektórych grup zgłoskowych, wymienionych w §. 11, 2, 3, można używać także z samogłoską *a*, ale tylko takich, gdzie zapomocą zgrubienia może być pierwsza część grupy oznaczona, jako ta, z którą należy czytać samogłoskę *a*. Grup tych można używać nawet przed samogłoską:

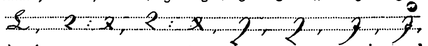
bar : bra, chal : chla, cham : chma, chan : chna, chap,

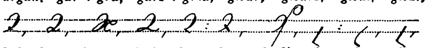
chasz : chsza, char : chra, charz : chrza, chtar : chtra,

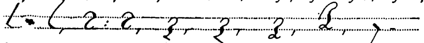
chtarz, chwal, chwał, gal : gla, gał : gła, gan : gna, rgan,

drgań, gar : gra, garz : grza, gwar, gwarz, gwal, gwał,

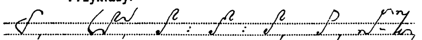

hal, han, hand, hań, har : hra, hafć, far : fra, farz,

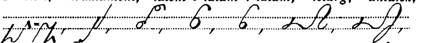

tar : tra, kap : kpa, kwar, kwarz kwan, chcian, raf.

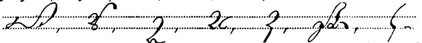
Przykłady.

Przetak, traktament, latem : latam : łatam, letarg, antałek,

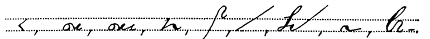

fanfara, alfabet, sacer, siatka, statek, zaniecham, zaniechasz,

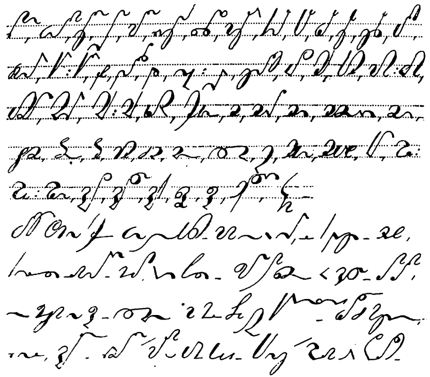
zaniechał, garstka, gwarne, harap, harfa, szlachcianka, traf.

Znaczniki.

Bardzo, składa, składał, jedna, w tem, -cie, zdziałacie, nasze, czasem.

Ćwiczenie w czytaniu.

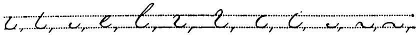
Ćwiczenie w pisaniu.

A^t(a)k, pent(a)n, lat(a)ł: łat(a)ł, Nat(a)l, an^t(a)ba = an˅taba, test(a)ment, element(a)rz, cment(a)rne, kat(a)rakta, ˅f(a)la = ˅fala, ^f(a)lsz, ^f(a)nt, ^f(a)rba, ^f(a)ra, ^f(a)ta, ˅t(a)f(e)lka, płat(a)sz, Kn(e)^f(a)s = Kne˅fas, barchan, barka, charłak, Sahara, chwalca, na‿schwał, galar, gałęzie, galman, wierzgał, szargał, gangrena, eleganckie, kaganek, wahanie, targanie, zagarniał, garncarz, ˅tragarz, hala, hańba, haracz, harce, kapa, kapar, kapelan, kwarant(a)na, quanta, skwarek, skwarzę.

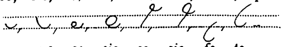
14] Bart(e)k lat(a)ł za psem i ˅targał biedne zwierzę. — Ćma
33 tat(a)rska napadała *nieraz* na *nasze* ziemie. — ^Staw z‿daleka *jak*
47 t(a)fla szklana. — *W‿tem* mieś*cie są* dwie ^f(a)rbiarnie. — Ganię
66 cię za *to*, *że tak* łgałeś. — Hałasem i gwałtem niewiele *tu* z‿działa-
81 *cie*. — Kapłan *jest* szafarzem łask. — Śpiewa*cie czasem* ^f(a)t(a)l-
95 nie. — Szt(a)ndar *ten* pamięta dawne dzieje. — ˅Stat(e)k *ten*
110 ^stał pewien *czas* na kwarant(a)nie. — Siedział, *jak* handlarz za
125 ˅straganem. — Błagalnie *składał* ręce. — Ma*cie* dwa garnce
127 mleka. —

§. 16. Tworzenie wyrazów z samogłoską o.

1) Samogłoskę *o* wyraża się w środku wyrazów po znakach w prawo wyokrąglonych *b*, *l*, *d*, *cz*, *m* i *p*, jakoteż po znakach *l*, *n*, *r*, *rz*, *s*, *ś*, *c*, *ć* końcowych i *f* i *t* w dół pisanych, wyokrągleniem łącznika, który przybiera kształt półkola w dół wypukłego i stanowi dalszy ciąg znaku spółgłoskowego, w którym *o* ma być oznaczone. W znakach *n* i *ń* pierwsza część wężyka ma właściwą sobie wypukłość, druga część jest rozszerzona; znaki *r* i *rz* przechodzą zapomocą wyokraglenia u dołu z ciągu cieniowanego w niecieniowane *o*; dla wyrażenia *s*, *ś*, *c* i *ć* (końcowych) z samogłoską *o* używa się znaków z pętlicą odwróconą; *f* i *t* w dół pisane przybierają kształt znaków zgiętych, w prawo wyokrąglonych, nie są jednak cieniowane:

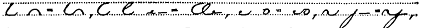

bo, bio, ło, do, czo, mo, mio, po pio, lo, no, nio,

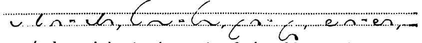

ro, rzo, so, sio, co, cio, fo, to.

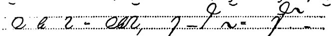
Wszystkie zatem powyższe znaki otrzymują wyokrąglenie, jako symboliczne oznaczenie samogłoski *o*; dlatego nazywa się to wyokrągleniem łącznika, który tu wskazuje miejsce samogłoski.

b - k = bok, p - d - l e = Podole, l - s = los, n - ż e = noże,

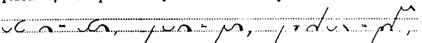

r - b - k = robak, t - ń = toń, f - k = foka, s - k = sok,

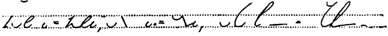

ś - dl - m = siodlem, wrz e ć - n = wrzeciona.

2) Na początku wyrazów, a także w środku po znakach *f*, *t* w górę pisanych i po *j*, wypisuje się *o* znakiem alfabetowym; przed *rz*, *z* i *ź* podnosi się *o* do linii średniej:

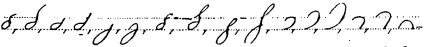

o p - k = opoka, f o k = foka, f a kt o r = faktor,

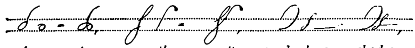
j o d - l = jodeł. o rz - l = orzeł, o t - cz ę = oloczę.

3) We wszystkich innych znakach (z pętlicą w dół zwróconą: *c*, *ć* początkowe, *z*, *ź*, *ż*, *sz*, *dz*, *dź*, *dż*, *szcz*, w znakach z lewej strony wyokrąglonych: *g*, *h*, *ch*, *w*, *w'*, jakoteż w znaku *k*), poprzedzających samogłoskę *o*, oznacza się tę samogłoskę symbolicznie przez wyokrąglenie i rozszerzenie znaku w części okrągłej; przytem wyokrągla się w znakach z pętlicą tylko pętlicę w dół zwróconą; *k* powiększa się do $^3/_4$ długości znaku średniego; *z* i *ź* z samogłoską *o* zastępuje się w środku wyrazów bardzo często znakami *so*, *sio*:

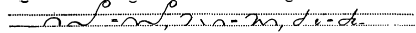

co, cio, zo, zio, żo, szo, dzo, dzio, dżo, szczo, go, ho, cho, wo, wio, ko.

Znak spółgłoskowy następujący po *o*, łączy się z powyższymi wyokrąglonymi znakami przy pomocy krótkiego łącznika (ścieśnienie znaków):

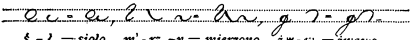

ć s = cios, szcz tk = szczotka, ch dz ę = chodzę,

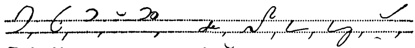
k ń(e) c = koniec, w r - k = worek, ź ł = zioła.

4) Na końcu wyrazów oznacza się *o* w tensam sposób, co w środku:

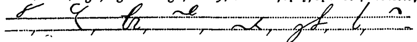

ś - ł = siodło, m' - rz - n = mierzono, ż w - w = żwawo.

Znaczniki.

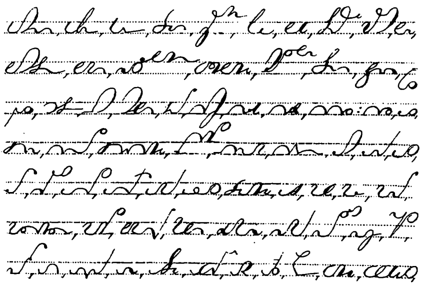

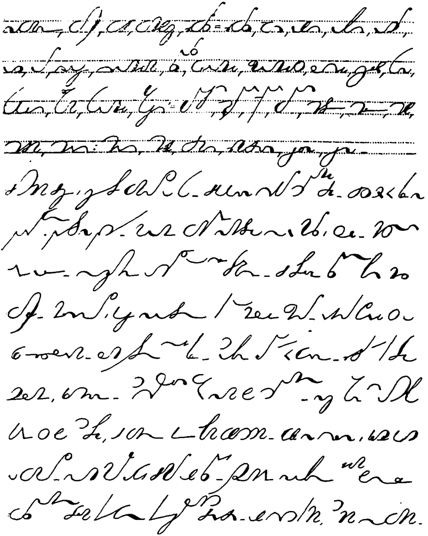
Choć, tobie, tego, tego samego, zależy, na tem, będę, będziesz, możecie,

chcecie, potrzeba, z czasem, niekażda, niebardzo, wszędzie, dobra, taka.

Ćwiczenie w czytaniu.

Ćwiczenie w pisaniu.

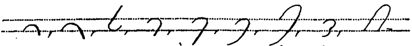
Bogate, bohat(e)r, obiorę, cofał, paciorek, czop, czołgał, .hodował, doborowe, dobosz dziobał, wiedzione, ˄formalnie, ᵧfoka = ˄foka, demagog, hoże, Howerla, Mahom(e)t(a)nka, koc, akord, pokonane, kozła, koni(e)c, losował, lotos, łono, załoga, łotr, mocował, Pergamon, moment, amoniak, morze, motor, Zamość, ozdabiał, ono, opończa, epopeja, opoka, orzech, og(ie)ń, owies, ozor,

naosta(te)k, na‿opak, zapora, raport, pion: pono, rogalek, aromat, romanse, ropa, perorował, robię, narośl, rożek, so$_{y}$fa, Sokal, $_{y}$fasola = ^f(a)sola, szopa, szosa, $_{y}$topola, $_{y}$towar, metoda, rewolwer, wiodę, wiola.

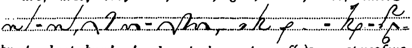
17 Pełnię *to*, co do‿mnie *należy*. — Cieśla o$_{y}$ciosał sosenkę. —
38 Nie‿na‿wiele *się* $z_1$dała *ta* cała robota. — *To* powieść *dobra*, ale za-
57 kończenie *jej nie*‿bardzo moralne. — *Jak możecie w‿tej* norze noco-
76 wać? — Wiara, *to* moja o$_{y}$stoja. — Polowanie na jelenie zacznie
92 *się w*‿połowie września. — On *jest* rodem z_1 Jaworowa, a ja
107 z_2 Krakowa. — Co *chcecie* mi(e)ć do mięsa? *jest* sos i rzodk(ie)w-
126 ka.— *W*‿za$_{y}$toce $z_2$naleziono ciało nieznanego $_{y}$topielca. — Bałwo-
145 chwalco, *będziesz* wołać i kołatać nadaremnie o pomoc. — Bocian
166 corocznie do *tego samego* gniazda powraca. — *Taka to* nasza dola
182 nasz los; *każde* po^stanowienie, *choć* niewiedzi(e)ć *jak* $_{y}$t(r)wałe,
199 *to* zamek na lodzie, *to* domek z_2 kart. — Joasia ma *w*(e) włosach
217 kokardę. — Dziadek śpiewać nam *będzie* na Boże Narodzenie ko-
238 lendę. — Nosoroż(e)c *jest*‿*to* źwierzę pozornie *bardzo* o$_{y}$ciężałe. —
257 Obiecanka cacanka, a zawodna *zawsze*. — Zasobna wioska, po-
277 sag sierot, poszła na marne, a one *w*‿poniewierkę, bo opieka nie-
295 ambarasowała *się* wiele po$_{y}$stępowaniem posesora.

§. 17. Grupy spółgłoskowe z samogłoską o.

1) Aby w grupie spółgłoskowej wyrazić samogłoskę *o*, stosuje się prawidło oznaczenia tej samogłoski do ostatniego znaku spółgłoskowego grupy; w niektórych tylko grupach, powstałych przez zlanie się znaków wyokrągla się cały znak, a nie ostatnią spółgłoskę:

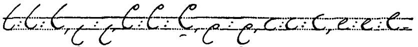

kro, krzo, bro, wro, wrzo, gwo, chwo, kwo, chlo.

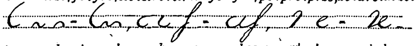

kn - t = knot, kr w' - nk = krowianka, a tm - sf(e)r = atmosfera.

2) Grupy ze spółgłoskami *r* i *rz* otrzymują wyokrąglenie, w którem *r, rz* jest oznaczone przez nacieniowanie wyokrąglenia z lewej strony u dołu, jak w *ro* i *rzo*:

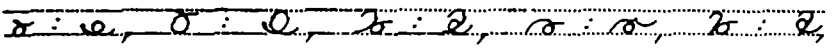

to : *tro* : *trzo*, *fo* : *fro*, *sto* : *stro* : *strzo*, *sfo* : *sfro*, *po* : *pro* : *przo*, *do* : *dro* : *drzo*.

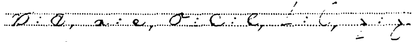

trz - *n* - *k* = *trzonek*, *pr* - *b* - *szcz* = *proboszcz*, *w* - *dr* = *wiadro*.

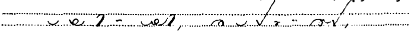
3) Ponieważ w zgłoskach *so* i *sio* używa się odwróconych znaków *s* i *ś*, a *t* i *f* przyjmują w połączeniu z *o* kształt znaków zgiętych, przeto musi się grupy z temi spółgłoskami inaczej pisać, niż te same grupy z samogłoską *e* lub *a*; tylko grupa *ks* nie może zmienić swego kształtu, po niej więc musi być *o* wypisane znakiem alfabetowym:

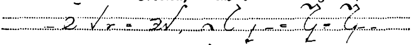
rse : *rso*, *rsie* : *rsio*, *gze* : *gzo*, *kse* : *kso*, *wse* : *wso*,

wsie : *wsio*, *sre* : *sro*, *śre* : *śro* : *dro*, *rte* : *rto*, *rfe* : *rfo*.

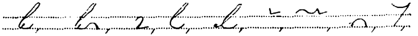

o *rs* - *w* = *Orsowa*, *eks* *o* *rt* *a* = *egzorta*,

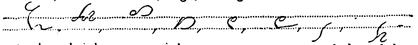

e *gz* - *rt* *a* = *egzorta*, *k* - *rt* - *fl* *e* = *kartofle*.

Znaczniki.

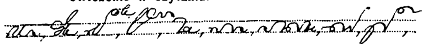

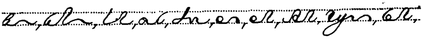
Człowiek, *człowieka*, *wasze*, *czego*, *dlaczego*, *które*, *niektóre*, *jako*, *są to*,

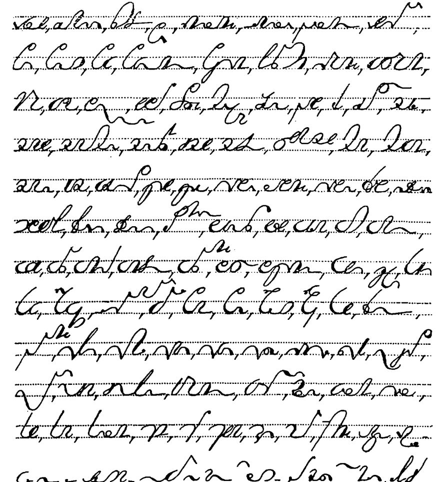

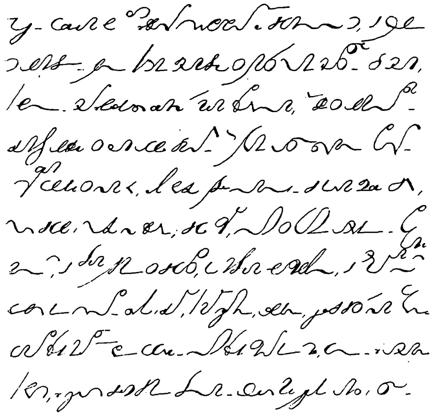
potrzebne, *chciałem*, *swego*, *jednego*, *sprawa*, *sprawę*, *wzgląd*, *względem*.

Ćwiczenie w czytaniu.

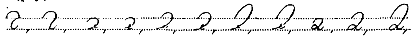
Ćwiczenie w pisaniu.

Obłok, dłoń, młoda, motloch, płowe, anegdota, pszczoła, ^sfałdowanie, wieczko, skończonego, doskonałe, skoro, skarłowaciałe, kloc, klomb, kłos, dno, łacno, oskalpował, na nieszporach, szpon, środkowe, sromota, o Lwowie, bzowa, psota, słodko, słoma, słońce, przęsło, zagwożdżone, kamfora, cenzor, elektor, f(a)ktor, nieγsfornie = nie^sfornie, γstoczek, γstojak, γstolarz, γstożek, skarbona, ^f(a)rbował, Sorbona, karpiom, skorpion, sporne, swoboda, głosowanie, chlor, cło, ^flora, ^fronton, włodarz, ogrom, grobowi(e)c, zagroda, Allegro, groza, groźba, chrobre, deszczochron, szron, ścięgno, gniotę, szkodzę, rondo, Wendowie, pardon, bombardować, ochrzczonego, dzwonek, szwoleżerowie; drobiazg, drożdżom, biedronka, cedrowe, Andromeda, prorok, proso, paproć,

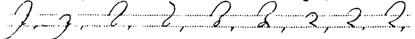
proza, aprobata, przodkowie, sprostałeś, patron, pstrokata, ʏt(r)wonionego, poʏtworek, kropelka, krosta, wargowe, barwione, szermował, marsowa, persona, Ch(e)rsonez, brodawka, browarom, wrona, kołowrot(e)k, wrotka, wrzos, gwoździe, kwota, ʏtempo.
17 *Dlaczego* on *tak* hardo niesie głowę? — *Niektóre* źwierzęta
36 czczono *jako* święte. — Niebo i piekło, *to* nagroda i kara *dla*
55 *człowieka.* — Mnożenie i dzielenie, *są‿to* działania *względem siebie*
74 odwrotne, *jak* poʏtęgowanie i pierwiastkowanie. — Matka kłopo-
91 t(a)ła *się bardzo*, *że jej* chłopak nieʏcnota *tak się* $z_2$marnował. —
110 ᴬStaranie *wasze nie‿będzie* płonne i spodziewam *się*, *że* plon *będzie*
129 was zadowalać.— I aʏstronom *nie‿może teraz widzieć* zaʏćmienia,
147 bo aᴬtmo•ᴬsfera *jest* nieʏstosowna. — Powiedz *choć* słowo do‿niego
163 niech nie‿szlocha. — Słoneczko, dzieło Boga, ogrzewa nasz glob
179 i oświ(e)ca go całk(ie)m darmo. — Za stołem siedział kmiot(e)k. —
197 Napomnienia *tobie* dawane, *to* groch o ścianę. — Chłopek ziemię
212 oʏrze, skowroneczek śpiewa, a *ten* śpioch smacznie chrapie. —
233 Lekarz zaleca *tobie* pendzlować gardło *dla* zapobieżenia zapale-
250 niom. — Powietrze skroplone ma *teraz wcale* znaczne zaʏstoso-
267 wanie. — Termom(e)tr, barom(e)tr i chronom(e)tr *są‿to* naʏrzędzia
283 *bardzo* nam *teraz potrzebne.* — Miot(e)łka brzozowa, poʏstrach
299 *dla* dziat(e)k. — Troska osiadła na *jej* czole. — Pewnego nie-
320 znanego wędrowca zamordowano *w‿*lesie i ob-rabowano, *choć* za-
338 pewne nie‿wiele miał grosza, bo skromne odzienie $z_1$dradzało, *że*
354 rzemiosło *jest* $z_2$marłego f(a)ch(e)m. — Święto-kradca nocnego
366 cienia czeka do spełnienia złego dzieła. —

§. 18. Grupy zgłoskowe z samogłoską o.

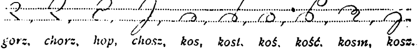
Z grup zgłoskowych z samogłoską *o* używane są tylko następujące:

kop, kom, gol, goł, hol, hoł, chol, choł, gon, hon, chon,

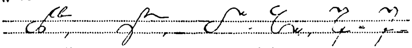

chwol, gnol, chom, rchom, choc, chock, gor, hor, chor,

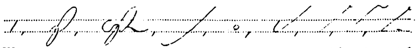
gorz, chorz, hop, chosz, kos, kosl, koś, kość, kosm, kosz.

Rzadziej używa się grup zgłoskowych, które powstają przez opuszczenie samogłoski *o* po *t*; jeśli można, lepiej takie *t* pisać w dół:

prostopadle, *kosztownie*, *protokoł*, *kartofle*.

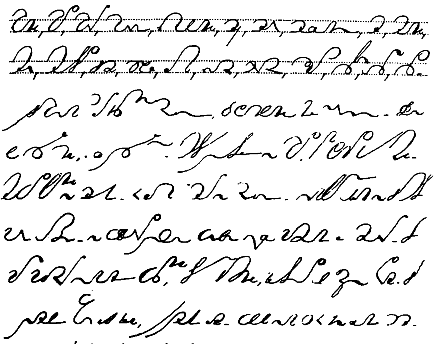
Znaczniki.

Wy-, *wszech*, *powszechnie*, *wreszcie*, *aż*, *będziecie*, *-ciel*, *-cię*, *-cioł*.

Powyższe *wy-* jest przybranką, nie zaimkiem osobowym, który wypisuje się w sposób zwyczajny.

Ćwiczenie w czytaniu.

Ćwiczenie w pisaniu.

Kopalnia, kop(e)r, skopek, koment(a)rz, Algol, gołoledź, gole, alkohol, wierzchołek, gończe, gont, dragon, ystrachom, rachowanie, prochownia, naycechowałeś, gore, gorętsze, (ob. §. 3, 1. d.) cho-

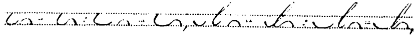
roba, kostka, kościane, koszt, rokosz, krokosz, kokoszka, areszt(o)-wano, apostoł.

16 *Nie‿jest to dobrze, że* nakreślono znak *ten tak* koszlawo. —
31 Poznać pana po cholewach. — *W‿*czwart(e)k zagorzał *w‿*kosza-
48 rach pewien żołnierz na śmierć, reszta zachorowała. — Holend(e)r-
67 skie śledzie *są powszechnie* zachwalane *jako* doskonałe. — Piękne
82 słońce, szlesz *swe* gońce, promienie, *aż* na świata końce. —

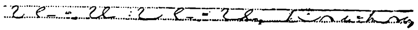
§. 19. Tworzenie wyrazów z samogłoską ą.

Znakiem alfabetowym dla samogłoski *ą* jest płaski niecieniowany łuk, jak dla samogłoski *o*, ale cokolwiek dłuższy. Wskutek tego oznacza się samogłoskę *ą* według tych samych reguł, co samogłoskę *o*, tylko wyokrąglenie znaków jest znaczniejsze, a położenie wzajemne znaków, między którymi znajduje się spółgłoska *ą*, i ma być wyrażona łącznikiem, jeszcze bardziej rozszerzone. Znak *ką* jest znakiem średniej wielkości.

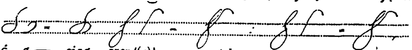
Przykłady.

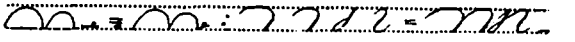
b-k = bok : b — k = bąk, r-cz-k = roczek : r — cz k = rączek,

m-dr e = modre : m — dr e = mądre, j ą k-ł = jąkał,

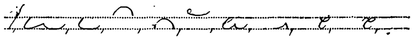

ć g = ciąg, szcz ł(e)k = szczołek szcz ł(e)k = szcząłek,

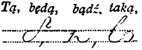

k k l = kąkol : w w z-m = wąwozem.

Znaczniki.

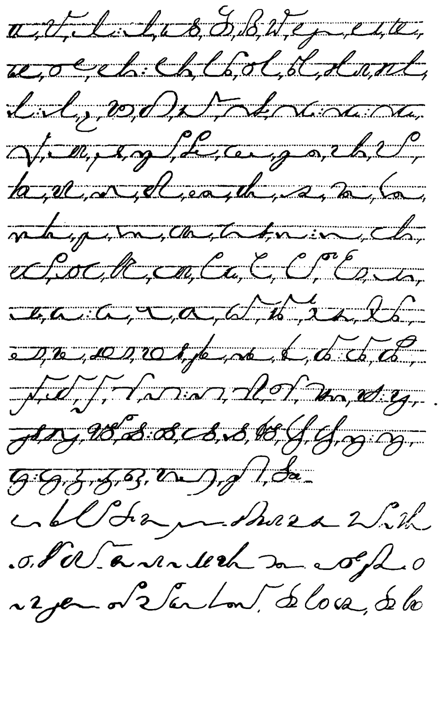

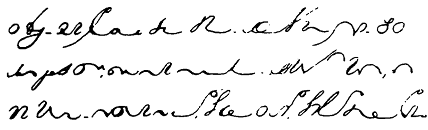
Tą, będą, bądź, taką, jaką, swą, dopiero, prze, przed, nad,

potem, jedno, czegoś.

Ćwiczenie w czytaniu.

Ćwiczenie w pisaniu.

Bąble, ob-rączka, głąb, ciepłą, żołądek, płacą, świ(e)cą, dąć, drąg, cząber, czczą, leczą, ʏstręczą, szafą, gąszcz, nagą, gąbką, ʏstrzegą, pająk, jąkała, kąsek, kątem, pieką, kromką, krążą, szablą, palą, żalą, płaczą, Elbląg, mąż: mią(ż)sz, śmią, plamią, bramą, ziębnąć, padną, pną: pianą: panią, mną: mienią, baśnią, ścianą, pachną, machnął, pąsowe, piąt(e)k, mapą, gapią, strączek, pstrąg, chorążego, zamierzą, jarząbek, grządka, chrząszcz, sążeń, posąg, fosą, brząkał, kwotą, rentą, ratą, psotą, wąż: wiąz, wąchasz, wąsach, wątor, ząbek, żąć, dadzą, wiedzą: wędzą, godzą, mieszczą, naszą: noszą, kwaszą.

15 Dręczą mnie ciągle *tą* nie$z_2$nośną pracą. — Z_1ziąbłem, bo z_2‿go-
34 rąca *wy*szedłem na mroźne powi(e)trze. — Począt(e)k *to dopiero* po-
51 łowa dzieła.— ᴧStada wron kracząc lecą. — Drobną sieczką *ciebie*,
69 konia h(e)tmańskiego, nie‿nakarmią, skoro *się* *z*(e)$_1$ᴧstarzejesz, a
90 zębatą ciągnąc bronę białą rosą spotniejesz. — Za łąką *wy*srebrzoną
108 bladem światłem miesiąca, za gęstą dąbrową rośnie brzoza pła-
124 cząca.—*Bądź* nam przędzą pajęczą, *w*‿pogodę zorzą, a *w*‿deszcz
142 jasną ʏtęczą. — Drżącą ręką zapiął sprzączkę u pasa. — Żelazną
162 ob-ręczą*) oplotą ʏtwą głowę, a gorzką wodą napawać cię *będą*,
177 *aż* poznasz ʏstraszną klątwę *prze*-znaczenia*).— *Prze*ląk(ł) *się* nę-
194 dzarz i płacząc *nad swą* nędzą, noc całą dzi(e)ciątko zagrzewał
212 odd(e)ch(e)m; *teraz* walcząc z_1‿śmiert(e)lną mocą nadaremnie i ko-
229 rząc *się przed* Bog(i)em, odsłania pierś *swą* nagą, a *potem* krząta
247 się *w*(e)‿łzach i *w*‿rączęta, *które* dziecię *nieraz* do‿niego *wy*-ʏcią-
265 gało *w*kłada ob-razek*) z_1‿bożą męką. — *Jedno* dziewczątko małe
276 chowało *sobie* białego gołąbka. —

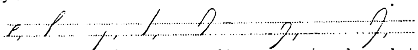
---

*) Spółgłosek przedzielonych kreseczką - nie należy łączyć w grupę spółgłoskową w ogóle: gdy nie można takich znaków połączyć ze sobą łącznikiem, należy wypisać je oddzielnie.

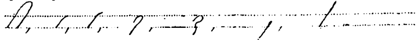
§. 20. Tworzenie wyrazów z samogłoskami i, y przez wpisanie.

(O odróżnieniu samogłosek *i*, *y*, patrz §. 5. 5.)

Samogłoski *i*, *y* oznacza się przez wpisanie ich w poprzedzające znaki spółgłoskowe *d*, *cz*, *f*, *t*, *ch*, *gw*, *chw*, *cht*, *p*, *mp* i *kw*, skąd powstaje końcowe zgrubienie tych znaków, a także przez wpisanie w następujące po nich znaki spółgłoskowe *f* i *t*, skąd powstaje początkowe zgrubienie tych znaków :

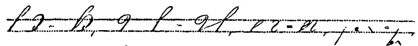

dy, *czy*, *fy*, *fi*, *ty*, *chy*, *chi*, *gwy*, *gwi*, *chwy*, *chwi*,

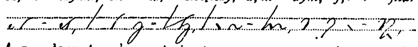

chty, *py*, *pi*, *mpy*, *kwy*. *kwi*, *if*, *yf*, *it*, *yt*.

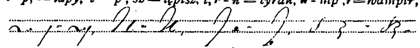
Inne znaki, następujące po znakach z końcowem zgrubieniem, dopisuje się do nich bez żadnego podwyższania zapomocą ścisłego zestawienia (§. 7, 1.). Początkowego zgrubienia nie można stosować do znaków *f* i *t*, gdy znaki te mają być zgrubione, zatem w zgłoskach *ita*, *ifa*, albo *ity*, *ify*.

cz, *hl* = *czyhal*, *św'* — *cz*, = *świętszy*, *d*, *m* = *dym*, *f*, *l* - *r* = *filar*

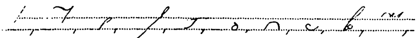

t-*p*, = *łapy*, *t* — *p'*, *sz* = *łępisz*, *t*, *r* - *n* = *tyran*, *w* - *mp'*,*r*=*wampir*,

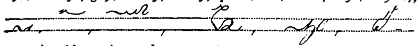

k - *l* *'f* = *kalif*, *ch*, *b* = *chyba*, *chw*, *l* = *chwila*, *c* - *rkw*, = *cerkwi*.

Znaczniki.

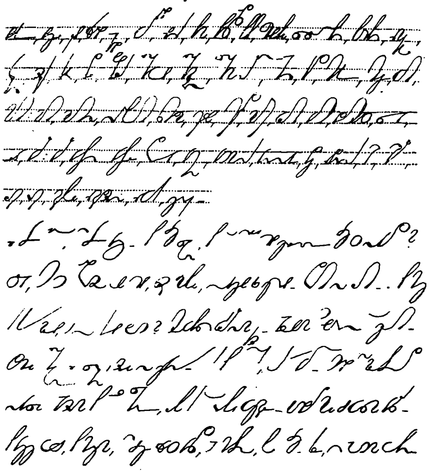

Być, *nie być*, *gdy*, *wtedy*, *ażeby*, *przez*, *kto*, *sobie*, *czyż*, *zwyklej*,

naszej, *widzą*, *nie mogłem*, *przestrzegano*, *nic wyszedł*, *wypłatał*.

Ćwiczenie w czytaniu.

Ćwiczenie w pisaniu.

Dybał, dydelf, dywan, dandys, kandydat, kokardy, kędy, Bernardyn, czyn: czyń, czyszczę, czyt(e)lnia, baczy, Japończyk, tarczy, szafir, kamfina, ʏstr(e)fy, parafina, tydzień, Tyndall, tynk, tykwa, anʏtymon, anʏtylopa, chimera, szachy, ^fochy, baldachim, chwyć, jachty, pyp(e)ć: popyt, małpy, nerpy, okopy, zaspy, pył: pił, pisk, kapibara, spisek, szpik, szpichlerz, tępy: tępi: typy: topi, pompy, kwit(e)k, kwinta, apatyt.

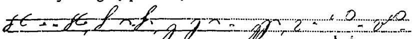
14 Nie‿masz *się* czem ch(e)łpić.— *Czyż to* nieʏstosowna chwila?—

31 F(e)rdynand nieʏcierpi eʏtyki(e)t.— Droga z‿Moskwy do Worochty

nie‿wiedzie *przez* Londyn. — Mam apetyt na kandyzowane brzo- 48
skwinie. — Poʏtyczka *ta* zakończyła *się* małą porażką *naszej* cho- 67
rągwi, a rannego kapit(a)na odwieziono ekwipażem do polnego 89
szpit(a)la. — *Gdy* siewacz mi(e)*cie* wiosenne ziarno, *gdy* lemiesz 105
ziemię odchyla czarną, *gdy* na cment(a)rzach zakwitną zioła, a 123
dzwon *z*‿kości*oła* na pacierz woła, *wtedy* nadzieja *w*‿pierś wam 139
kołata, *że* doczeka*cie* pięknego lata. — *Jak sobie* poʏścielesz, *tak* 159
się wy-śpisz. — ʏStrach ma wielkie oczy. — 168

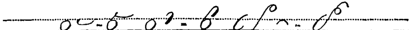
§. 21. Tworzenie wyrazów z samogłoskami i, y, przez podniesienie następnych znaków.

1) Jeśli samogłoska *i*, *y*, następuje po takim znaku spółgłoskowym, w którym nie można wyrazić samogłoski końcowem zgrubieniem, wtedy wypisuje się tę samogłoskę znakiem alfabetowym, t. j. łącznikiem w kierunku pisma w górę pisanym, po którym podnosi się w s z y s t k i e n a s t ę p n e z n a k i tego samego wyrazu o wysokość znaku małego tak, jak gdyby linia główna o tę wysokość była w górę przesunięta:

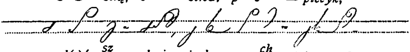

c - p - l =cypel, dź - k dzik, sz - sz - k = szyszak, m - l - ł - ś = myliłeś.

Po *ś* i końcowych *c*, *ć* podnosi się następne znaki spółgłoskowe dla wyrażenia *i*, *y* tak, aby w łączniku kreseczka wyrażająca samogłoskę była widoczna. Znak *ch* po zgłosce *cy* podnosi się tylko tyle, aby z ciągu niecieniowanego do góry (należącego do *ch*) widoczna była długość znaku samogłoskowego *y*:

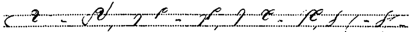

ś - l = siłą, ś - w = siwa, p' - c - k = piecyk,

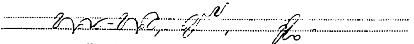
z - l(e)ć - sz = zalecisz, ż - brz — c - ch = żebrzących.

2) Przy podnoszeniu grup spółgłoskowych po *i*, *y* należy zważać na to, aby znak całej grupy był podniesiony, a nie tylko jej pierwsza część; zatem w wyrazie *pryzmat* musi być grupa *zm* = *sm* podniesiona, a nie samo tylko *s*:

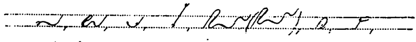
pr - ^{smt} = *pryzmat*, *w* - ^{sp} = *wyspy*, *w'* - nd = *winda*, *c* - ^{fr} = *cyfra*.

Do znaków, których w ogóle nie można podnosić należą *wr*, *wrz*, *kr*, *krz*, *mp*, gdyż podniesione nie dałyby się odróżnić od *w'*, *ką*, *m'*, tudzież znaki *t*, *c* i *ć* (końcowe) i *szcz*. Znaki *wr*, *wrz*, *kr*, *krz* i *mp* w tym razie przedłużają się do góry tak, że u góry wyglądają podniesione, a u dołu zachowuje się ich charakterystyczne przedłużenie pod linię; o oznaczeniu samogłosek *i*, *y* przed *t*, *c*, *ć*, *szcz* będzie mowa w dalszych ustępach:

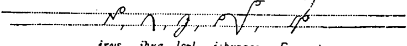

mikroskop, *symptomat*, *szympans*.

3) Kreseczką do góry wypisuje się *i*, *y* także na końcu wyrazów, jeśli samogłoska ta nie jest w znak poprzedni wpisana, i na początku wyrazów przed wszystkimi znakami z wyjątkiem *d* i *ch*. Na początku wyrazów jednak podnosi się po *i* tylko *k*, *k'*, *l*, *n*, *ń*, *r*, *s* i *sz* i odpowiednie grupy spółgłoskowe, innych znaków zupełnie nie podnosi się *):

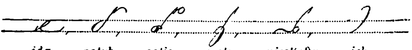

ani, *dany*, *roli*, *atoli*, *imieniny*, *igiel*, *ile*,

irys, *ikra*, *Iszl*, *iskrzące*, *Everest*.

Tylko na początku wyrazów przed *d*, tudzież w środku i na końcu po *t*, używa się na oznaczenie samogłoski *i*, *y* kreseczki w dół pisanej. W zgłosce *ich* na początku wyrazu skraca się dla wyrażenia *i* ciąg niecieniowany znaku *ch*:

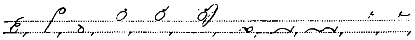

idą, *patyk*, *satis*, *szaty*, *niesł(ej)y*, *ich*.

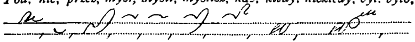
---

*) Prawidło to zmierza do tego, aby pismo ile możności utrzymać na linii i bez istotnej potrzeby znaków nie podnosić. Względy estetyczne przemawiają też zatem, aby n. p. w wyrazie „imieniny" *m* spoczywało na linii głównej, gdyż *i* stanowi zbyt nikły punkt oparcia dla tak szerokiego znaku.

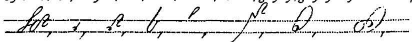
Znaczniki.

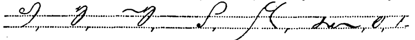
Pod, nic, przez, myśl, myśli, myślisz, nas, kiedy, niekiedy, był, było,

bywało, roz, innych, taki, takie, takich, takim, gdyby, gdybyś był wi dział,

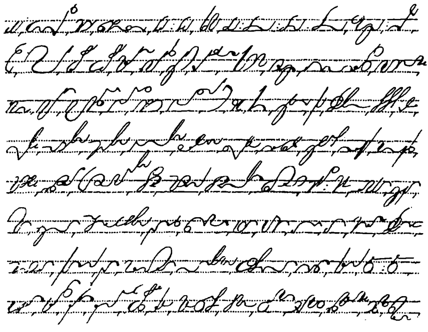
gdziebym, jaki, jakim, dobry, każdy, w którym, samych, siebie samych,

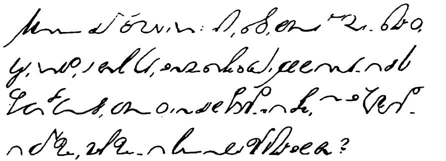

swoich, widzisz, nie widzisz, dlatego, w potrzebie, zakładania, daj, -ij.

Zrostek i przyimek *z* zastępuje się czasem znakiem *s*; w tym przypadku oznaczone to będzie znakiem z_3.

Ćwiczenie w czytaniu.

Ćwiczenie w pisaniu.

Skarby, robi, brwi, targi, szli: szły, źli: zły, gani, lany, klamry, drwi, batyst, ^f(a)tyga, sztygar, ił, iloczyn, imbryk, imperator, indyk, indeks, Irlandczyk, iść, Izajasz, dzicz, biczysko, Iwonicz, epidemicznie, wydra, bydło, czernidło, rezydent, fryga, szczygły, rygle, maligna, czcigodny, zrezygnował, psychika, wich(e)r, czyżyk, ćwik, nikiel, m(e)chanik, kszyk: koszyk: krzyk, Kazik, brykał, barykady, cykl, delikatny, pątnik, bili: byle, szyldy, wilga, wilczyca, silnie, wył: wił, myłem, chwycił, Hymen, Rzym, Krym, zimowy, maksyma, wędliny, ginę, rynek, syny: sini, szyny, winienem, klin, cypel, skrypt, gips, bir(e)t, liryka, fircyk, cis, łysina, łysy: lisy: lisi, rys, rysik, krysa, wisi, misą, pryśnie, błysną, Bismark, tryska, bryzga, ognisko, szyzma, glista, rachmistrz, cyprys, komisarz, chylisz, myszy, cisza, derwisz, dziwo: dziwią, ckliwy, pływał, grywał, podrygiwał, krzywdy, ośliźnie, ^strzyże, wyżyna.

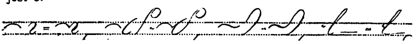
Niekiedy jest lepi*ej czegoś* nie‿wiedzi(e)ć.— *Gdybyś‿był‿widział,* 16
jaki to był piękny dzień. — *Widzisz* błędy *innych*, a *swoich nie‿widzisz.* — Ręka rękę myje. — Do *zakładania takich* ^f(a)bryk *po-* 34
trzebne są wielkie kapit(a)ły. — Śmierć nie‿oszczędza ani biedaka, 51
ani bogacza. — Za panią matką idzie pacierz gładko. — Miły po 70
pracy spoczynek. — Sine lasy *w*(e)‿mgłach drzemią, gaśnie jasny 89
dzień; ach, i *tobie*, moja ziemio, idzie mrok i cień. — Po noc*nej* 106
rosie płyń dźwięczny głosie; ni(e)ch *się* twe echo *roz*szerzy, *gdzie* 123
nasza chatka, *gdzie* ^stara matka krząta *się* koło wieczerzy. — 139
Rzymianom nieznany *był* papier i a^trament — pisali rylcem na 156
woskowych tabliczkach. — *Gdy* Archimedes *wy*krył prawa dźwi- 175
gni, miał *wy*krzyknąć: *Daj*, *gdziebym* ^stanął, a ziemię dźwignę.— 191
Horyzont, czyli widnokrąg, *jest‿to* koło, *w‿którem* ziemia ^styka 206
się z_3^firmament(e)m. — Konik polny, co na Bożą chwałę śpie- 224 240

261 wał lato całe, nagle zimą zaskoczony, znalaz(ł) *się* ogołocony;
278 nie‿miał ʏtrawki kawałeczka, ni robaczka, ni ziarneczka. — Z₁bro-
297 dnia *to* niesłychana, pani zabija pana. — Sandomierz, z₁daniem Kop-
317 czyńskiego, *dlatego tak się* nazywa, *że* tam San domierza do Wisły
335 i do‿*niej* *w*pływa. — *Gdyby nic* ja, *to*‿byś *teraz* kawałka chleba
350 nie‿miał. — *Gdy* świat drży cały, *to* ty *myślisz* o proʏcesie! —
367 Młody lis nieświadomy myśliwych rzemiosła. — Matki ʏstrzegą
383 dziat(e)k *swoich, jak* oka *w*‿głowie. — Serce *człowieka* wino
401 *roz*wesela, ale piosenka *jest dla myśli* winem. — Mnie *się* zdało,
420 *że* tam *nad* głową morze wiszące szalało. — Cicha woda brzegi
421 rwie. —

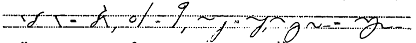
§. 22. Tworzenie wyrazów z symbolicznem oznaczeniem samogłosek i, y.

1. Jeżeli wyraz zaczyna się znakiem małym lub znakiem *n*, *k*' ze samogłoską *i*, *y*, a po nich ma następować znak średni, przedłużony lub długi, wtedy podnosi się zwykle pierwszy znak spółgłoskowy stojący przed *i*, *y* do tej wysokości, gdzie zaczyna się pisać znak dłuższy. Przytem podnosi się także *ż* i *sz*, jako znak drugi, do linii średniej, a *c* i *ć* można nawet w środku wyrazu pisać znakami początkowymi. Łączenie małych znaków podniesionych z następnymi dłuższymi odbywa się przez ściste zestawienie t. j. za pośrednictwem o ile możności krótkiego łącznika.

Podnoszenie to znaku małego przed większym nie musi być we wszystkich przypadkach stosowane; jeśli względy estetyczne za tem przemawiają, należy raczej następny znak podnieść, niż poprzedni; szczególnie dzieje się to, gdy pierwszym znakiem jest *s*:

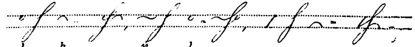
k' *m* = *kim*, *k*' *p*' *ć* = *kipieć*, *n*' *ch* = *nich*, *l* *cz* *ę* = *liczę*

r *c* - *rz* = *rycerz*, *s* *ł*, = *syły*, *n* *ż* = *niż*, *k*' *sz* *n* *e* = *kiszone*,

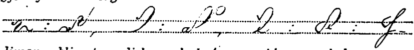
Ponieważ długiego znaku *szcz* nie można podnosić, przeto przed nim podnosi się poprzedni znak, choćby to był nawet znak

średni, ale tylko taki, w który *i, y* nie daje się wpisać za pomocą końcowego zgrubienia :

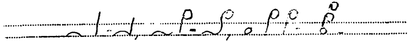
l szcz - k = lyszczyk, ń szcz - l = niszczył, p, szcz - k = pyszczek.

Nie należy używać podnoszenia pierwszego znaku małego w wyrazie dla oznaczenia samogłoski *i, y*, gdy znak ten jest grupą spółgłoskową; tylko przed *szcz* podnieść można grupę spółgłoskową i to nawet wtedy, gdy ona jest znakiem średniej wielkości, byle tylko nie długim:

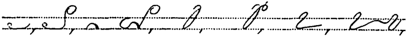
***liman** : klimat, licha : słychać, rychło : prychał : pryszcze.*

2. Przed znakami pisanymi w górę *c, ć, t* oznacza się *i, y* s y m b o l i c z n i e przez p i o n o w e postawienie tych znaków, ale tylko wtedy, gdy w poprzedzającej spółglosce ta samogłoska nie mogła być oznaczona zapomocą końcowego zgrubienia:

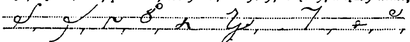

k' | t = kit, ń | ć = nić, s | ć | ć = sycić.

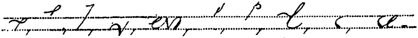
Znaczniki.

Sąd, sądzić, każ, pokazać, wszystek, wszyscy, między, między nimi,

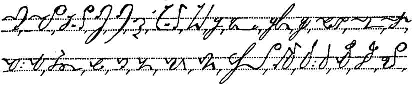

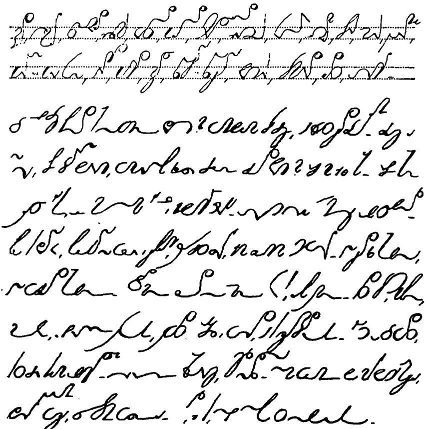
istota, w istocie, inna, chcąc, zaraz, przebieżeli, nie jest to, jakże, swój,

nigdy, tedy, z tą, kraj, dojrzewa, były, tacy, niczego, praw, prawda.

Cwiczenie w czytaniu.

Ćwiczenie w pisaniu.

Kiszka, Libanon, liczman, licho, lipę, lipiec, likwidator, lity, Litwinka, łypię, łyżka, niczem, niszczę, niweczył, nit, rycina, Ryga, rym, rysik, rywal, syczy. — Arbitralny, kibitka, bitwy, pasierbica, cytat, mylić, karlica, myć, Kmita, winić, źrenica, Krynica, nitka, wyć: wić.

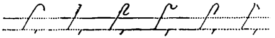
16 Im *chce się* bawić, a mnie płakać. — Ach, miły *jest* zielony
31 las, *ten* strzelca piękny świat; t(a)m ptaszę pieśnią wita *nas*,
48 *człowieka* ani ślad. — Meytropolita, Piotr Mohyła, *był* wpierw
68 a(r)chimandrytą. — Ziemia ma *jednego* saytelitę, czyli *jeden* księ-
83 życ, Jowisz zaś ma ich pięć. — Bryt(a)n *ten był* faworyt(e)m
102 dzi(e)dzica. — Madryt *jest* stolicą Hiszpanii. — Krowa, która wiele
119 ryczy, mało mleka daje. — *Człowiek ten* ma *bardzo* brzydki cha-
137 rakter; bo z₁błądzić i omylić *się może każdy*, ale *nie‿chcieć*
154 *przy*-znać *się* do winy, *to* brzydko. — Doskonalić mowę polską
171 *nie‿jest‿to to‿samo*, co *nad‿*nią *wy*dziwiać. — *Jakże* go *było*

nie‿chwalić, nie‿kochać. — Niwy obszerne odłog(i)em leżały. — 198
Słynie szeroko *w*‿Litwie Dobrzyński za*y*ścianek. — Syt sławy ży- 215
wot *swój* zakończył. — *Prawda,* zakryta mędrcom, *nie raz* objawia 232
się dzi(e)ciom. — Słowo wiatr, *w*‿sporach słownych *nigdy* niemasz 246
końca. — *Gdy w*‿kim niema wiary *w*‿Boga, daremna z_2‿nim pra- 261
ca. — Klasyczną *jest w*‿Grażynie *roz*mowa zapalczywego i po- 279
rywczego Litawora z_1‿zagorzałym Litwinem, Rymwidem. — *Nikt* 297
nie miał ochoty zaczynać z_2‿nim $z_2$wadę. — Tonący brzytwy *się* 314
chwyta. 316

§. 23. Grupy zgłoskowe z samogłoskami i, y.

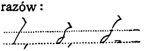
Grupy te powstają przez opuszczenie samogłoski *i, y* między dwiema spółgłoskami, nie różnią się więc niczem od takich samych grup z samogłoską *e*, używane są jednak tylko następujące grupy:

w środku i na końcu wyrazów:

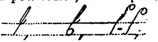
tyk, tyl, tym, tyn, tyw, tyr,

na początku wyrazów:

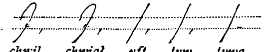
ryt, ryc, ryć.

Gdy po *ty* pisanem do góry następuje znak długi, wtedy skraca się *t* tak, iż można powiedzieć, że *t* zupełnie się opuszcza:

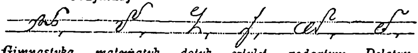
tycz, stycz, tyc,

Grupy *yfl* i *tyw, tyf* w wyrazach obcego pochodzenia zastępuje się grupami *ytf* i *tfy*, a w grupach *chwil* i *chwiał* kładzie się znak *l, ł*, na *chw*, dla utrzymania się na linii głównej:

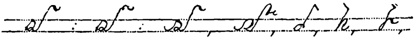

chwil, chwiał, yfl, tyw, tywa.

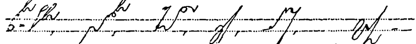
Przykłady.

Gimnastyka, matematyk, dotyk, szlylet, podartym, Delatyn,

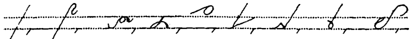

Argentyna: argentan: organtyna, ogartywał, satyr, rytm, rycina,

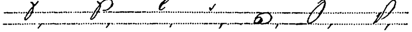

statyczny. fantastyczny, atlantycki, sztyft, alternatywa, imperatywny.

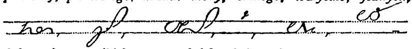
Znaczniki.

Fakt, faktem, ojczyzna, zakaz, jesteś, to jest, przeto, przez to, do tego,

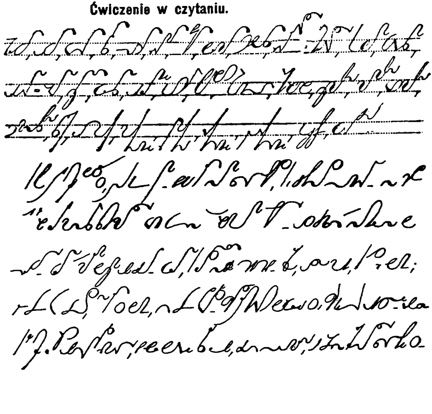

pierwszy, pierwszego, każda, który, samego, wszystko, jednych,

jednostek, wszelkich, poprzednich, była, dojrzał, domyślacie.

Ćwiczenie w czytaniu.

Ćwiczenie w pisaniu.

^Fanat(y)k, flegmat(y)k, paralit(y)k, em(e)t(y)k, imp(e)tyk, pat(y)k, gramat(y)ka, kolczast(y)m, kr(e)t(y)n, patena: patyna, kant(y)na, sat(y)na, r(y)γtował, r(y)γcynowy, r(y)γcina, dydak(t)yczny, herm(et)yczny, demo(t)yczny, kosm(et)yczny: kosmiczny, aktywny, legislatywny, prerogatywa, rogatywka.

^T(y)le ^starań poszło na marne *przcz‿to*, *że* idenγtyfikowano 19
in^t(e)res pewnych *jednostek* z_3‿int(e)resem społecznym. — Brat 35
nasz nosi *zawsze przy sobie* past(y)lki na kaszel, ale ja ich anγty- 55
pa(t)ycznie nie $z_2$noszę. — Nie‿goń mot(y)la. — Załatwiono 70
d(e)^fin(i)γtywnie spory *między* sąsiadami *przez* dyploma(t)yczną 89
namowę *jedny.h*, a apodyk(t)yczny *zakaz wszelkich* bijat(y)k dany 109
reszcie; koszty zaś *tego* poγstępowania *wy*mierzono relaγtywnie 12[illegible]
do‿tego, ile *który* z_2‿nich miał pola na spornym obszarze. — Kra- 147
sicki *był wy*bornym sat(y)ryk(ie)m, *który pod*chwyt(y)wał błędy 165
bliźnich i *przed*^stawiał je czyt(e)lnikom nie‿na^*to*, *ażeby* bliźnich 184
ośmieszyć, lecz *ażeby* wady ich podać *w*‿pogardę. — Demoniczny 203
charakt(e)r Balladyny objawia się *w‿tem*, *że każda jej* $z_1$brodnia 220
*wy*γpływa z_1‿*poprzednich* i *jest* motywem do spełnienia naγstę- 237
pnych; *przeto* liczba ich *wzmaga się*, *aż* na‿koni(e)c tragedyi grom 255
pasmo $z_1$brodni *prze*-rywa. — 262

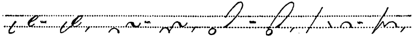
§. 24. Tworzenie wyrazów z samogłoską u, przez zniżenie poprzedzającej spółgłoski.

(O zastępstwie samogłoski *ó*, przez *u*, ob. §. 3. 1. a.)

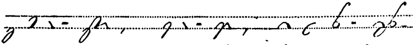
Samogłoskę *u* oznacza się, gdzie tylko można symbolicznie przez zniżenie poprzedzającego znaku spółgłoskowego; dalszą jednak część tego samego wyrazu pisze się już na linii głównej, o ile nie zawiera w sobie znów samogłoski *u*.

Wszystkie znaki zniża się o wysokość znaku małego, z wyjątkiem *ś* i *w'*, które zniża się o wysokość znaku średniego.

a) Łącznik przedstawiający samogłoskę *u* ma najczęściej kierunek pisma:

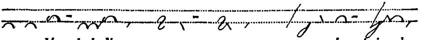

b - d = buda, *k - n = kuna*, *s -ch, = suchy*, *t - r - k = Turek*,

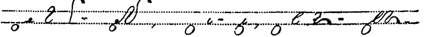

sz - w - r = szuwar, *w' - r = wiór*, *k - p - sła = kapusta.*

b) Łącznik może mieć kierunek mniej lub więcej **ukośny** gdy łączy znaki, które oba mają być zniżone, lub po zniżonem *s* i *ś*:

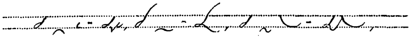

k - k - lk = kukułka, m - r = muru, t - ż - r - k = tużurek,

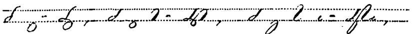

s - l - m'| lk = Sulamitka, ś - l = siół, ś - d - mk = siódemka.

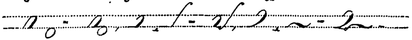
c) W spółgłoskach z pętlicą w dół zwróconą: *c*, *ć* (początkowe), *dz*, *dź*, *s*, *z*, *ź* (ob. §. 6. 2.), musi być pętlica małych rozmiarów, jeśli następujący po nich znak mały ma być zniżony; w tym razie łącznik ma taki kierunek, że znaki *k*, *n*, *ń*, *s*, *ś* i *sz* wyglądają, jak gdyby **spadały** z linii głównej. To spadanie jest widoczne i po innych znakach spółgłoskowych, szczególnie u znaków *k*, *n*, *ń*, *sz*, *l*; znaku *ś* w tym razie nie musi się zniżać całkiem pod linię główną:

z - k - l = zakul, ć - ń = cieniu, z - n - rz = zanurzą,

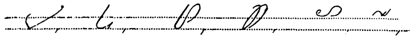

c - ś = Cesiu, z - s - w = zasuwa, z - sz - m' - l = zaszumiał,

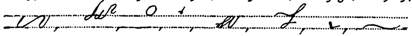

iw - ś = Iwasiu, w - l - ta = waluta, h - l - ń = Halunia.

Znaczniki.

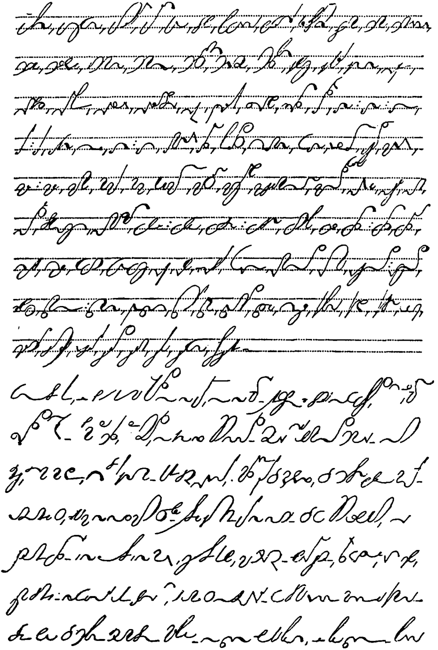

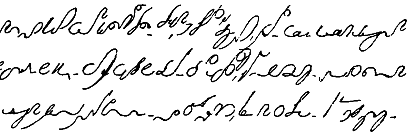
Przyjaciel, dobrodziej, dobrych, wszystkich, swojego, zwykły,

będziemy, chciałbym, dziś, aby, jak gdyby, nigdzie, razie, - nienie.

Ćwiczenie w czytaniu.

Ćwiczenie w pisaniu.

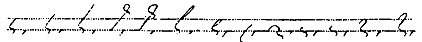
Buczacz, buki(e)t, buda, burszt(y)n, cebula, cucił, córka, duda, duchy, dziaduniu, dusił, dukat, gub(e)rnator, legumina, hu-^f(ie)c, husarz, chudopachołek, Józef, jutrzenka, kuglarz, okularnik, kukurudza, spekulant, kuchta, Kupido, kustosz, kurenda, kurat(e)la, asekurować, kursywa, kuśnierz: kuźnia, Lubień, luʏfa, Lut(e)r, Ludwik, lunat(y)k: lun(e)ta, paluch, Mameluk, piroluzyt, szalupa, kapelusik, łuczywo, luka: łuk: łaku: łuku, łupy, kałuża, Murawiew, muzykant, muchomór, musztra, muszla, hamul(e)c, móżdżek, miód, nudzisz, nuta, manuskrypt, pugilares, puginał, publicznie, puchlina: pulchny, pulpit, pumeks, purchawka. puszka, deputat, piórnik, ruta, karuzel, rubel, rubryka, rumowisko, rusznikarz, skorupa, Peru, suchar, sufit, sult(a)n, sumiasty, susza, ʏstosunek, szuʏflada, szuwar, Kaszubi, ʏtuba, ʏturban, ʏtużurek, wulkan, drewutnia, zuch, zupa, gazu, pazury, żółtko, żóraw, żuk, żużel, rzeżucha.

16 Mrok *w*‿kolo *nas*, pieśnią żałobny szumi las. — *Czyż mogę być*
36 nieczułym na *taką* obelgę? — ʏToczone guziki do sukień *są zwy-*
53 *kle* lipowe. — Kupisz, nie‿kupisz, poʏtargować nie‿zawadzi. —
71 *Przyjaciele* kuchni, *jak* pustki poʏstrzegli, *w*‿złym *razie dobrodzie-*
90 *ja swojego* odbiegli. — Walt(e)r wina nalewał, mnog(i)e *wy*chylał
107 puhary. — Na świ(e)*cie*, *jak* na morzu, *dziś* burza, jutro pogo-
122 da. — Rzek(ł) i *w*‿mgnieniu oka spad(ł) na niewiernych, *jak* piorun
138 z_1‿obłoka. — Ja *sobie tak dobrych* lat doczekać nieʏtuszę. —
156 Pust(e)lnicy surowy żywot wiodą na puszczy. — *Jak* Samson *je-*
172 *dnem wy*strzą*śnieniem* kolumny, $z_1$burzyć gmach cały i runąć *pod*
187 gmach(e)m. — Kędy spo(j)rzysz rudera, pustki i $z_2$niszczenie. —
204 *Nieprzyjaciel* miasta i wsi mieczem i ogniem pust(o)szył. — *Przed*
223 burzą *bywa* chwila cicha i ponura. — Jam was oszukał, wracam
238 z_2‿Grenady, ja wam zarazę *przy*niosłem. — Czuł, *że* gniew i
257 oburzenie czyniły z_2(e)ń nowego *człowieka*. — Chłop strzela, a Pan
262 Bóg kule nosi. —

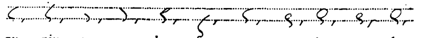
§. 25. Tworzenie wyrazów z samogłoską u, zapomocą wypisania samogłoski.

1. Jeżeli przez zniżenie nie można wyrazić samogłoski *u*, albo jeśli to zniżenie nie jest wyraźne, albo wygodne, wtedy wypisuje się samogłoskę znakiem alfabetowym; przytem zlewają się niektóre znaki spółgłoskowe z samogłoską *u* w następujący sposób:

u po spółgłoskach:

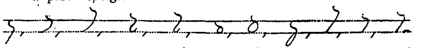

bu, biu, bru, su, ciu, czu, du, fu, ku, lu. łu, mu, miu,

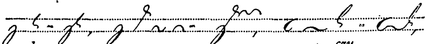
pu, piu, ru, rzu, dru, fru, pru, su, siu, sru, śru;

u przed spółgłoskami:

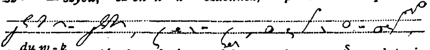

uf, ug, uch, um, um', us, uś, usz, uł, uw, uw'.

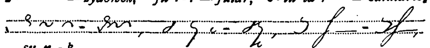
Znaków powyższych używa się tylko wtedy, gdy *u* zapomocą zniżenia nie może być wyrażone lub jeśli to jest niewygodne, zatem zawsze wtedy, gdy znak, który ma być zniżony, wypisany jest nad linią główną po *z* i *ś*, pod górną linią po *c*, *ć* końcowem i po *ł*, wreszcie na linii dolnej po *f*, a także po *f* do góry pisanem i po *szcz*.

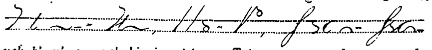
sz - bu = szybu, sz cu n - k = szacunek, p - n' czu = paniczu,

ż - du w - k = żydówek, fu l - r = fular, s - lu ta r - s = salutaris,

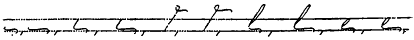
r - su n - k = rysunek, z - uf - ł = zaufał, ug szcz ę = ugoszczę,

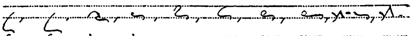
uch, b' - n' e = uchybienie, t, t us = Tylus, szcz u p - k = szczupak.

2. Dla oznaczenia zgłosek *ur*, *urz*, używa się osobnych znaków, mających kształt litery *u*, i wydłużenie spowodowane obecnością znaku *r* lub też *rz* w zgłosce. Znaków tych używa się głównie tam, gdzie *u* w nich zawarte należałoby wypisać znakiem alfabetowym, wolno jednak używać tego znaku także w wyrazach, gdzie *ur*, *urz* tworzy zgłoskę i nie rozdziela się n. p. *tur-kot*, nie *tu-rkot*; ze spółgłoskami łączą się te znaki, jak znak samogłoski *u*:

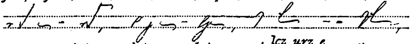
ur po spółgłoskach:

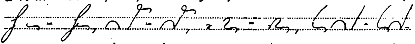
***ur*, *urz*, *bur*, *burz*, *cur*, *curz*, *czur*, *czurz*, *dur*, *durz*,**

***fur*, *furz*, *kur*, *lur*, *mur*, *pur*, *sur*, *surz*, *rur*, *rurz*.**

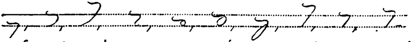

a rt ur = Artur, *d, ż ur = dyżur*, *w' lcz urz e = wilczurze*,

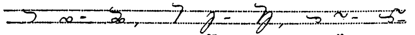

szcz ur = szczur, *k cur = kocur*, *a mur = Amur*, *tur k t = turkot*.

ur przed spółgłoskami:

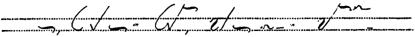

***urf*, *urg*, *urch*, *urm*, *urs*, *urś*, *ursz*, *urt*, *urw*, *urw'*.**

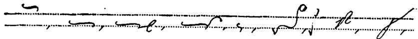
urg (e) ns = urgens, *urw' - sz = urwisz*, *urs - n = Ursyn*.

3. Zgłoskę *ura* wyraża się zgrubieniem znaku *ur*:

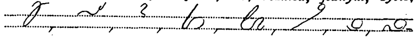

ura, *t - rt ur = tortura*, *m t ur - ln e = maturalne*.

Znaczniki.

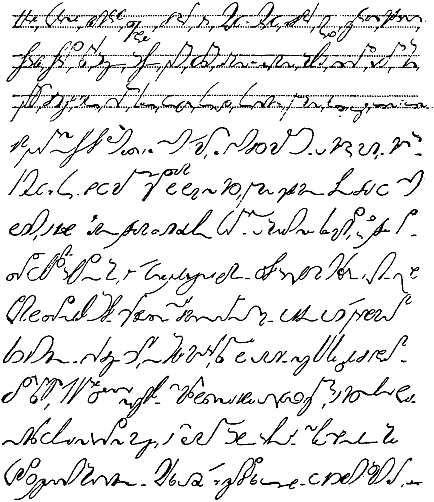

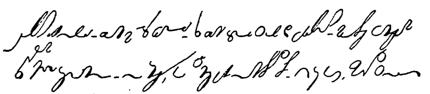
Natura, urząd, urzędu, urzędnik, lub, różnica, jednym, życie,

wszystkie, nie były, temu, dobrego, czegom, przecież, -ość, -ność.

Ćwiczenie w czytaniu.

Ćwiczenie w pisaniu.

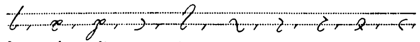
Cybuch, kociuba, fuga, absolutnie, ałun, bizmut, ampułka, manipularz, cyrulik, G(e)rtruda, kacerzu, matuchna, perᴧfuma, miętus, spirytus, pastuszek, uwierzył, ɣtambur, burmistrz, furta, jaszczurka, kaptur, ɣturkus, ɣturmalin, Urban.

17 Odczuwam *w*‿sercu waszą niedolę. — *Natura* ciągnie wilka
33 do lasu. — *Urzędnik* oɣtrzymał urlop na miesiąc. — *Życie*
51 *nie*‿*jest*‿*to* sztuka *lub* rzemiosło, o *którem* t(y)lko ᴧstary i do-
67 świa(d)czony radzić umie; *tu* im *kto* lepszy, *tem* lepiej żyć
84 umie. — *Wszystkie* ich środki chybiały celu. — Omal *nie* umar(ł)
100 z_1(e)ɣstrachu. *Każdy temu* rad wierzy, *czego sobie* życzy. —
119 *Czegom* na oczy nie‿*widział*, o‿*tem* pisać nie‿*chcę*, *ażeby* na wia-
136 rę cudzą banialuk nie‿powt(a)rzać. — On *was* żywił z_1(e)‿*swego*
156 szczupłego dochodu. — ᴧFilut(e)rnym nazywamy *tego*, *który jakby*
173 *przez* żart sidła na *innych* zaᴧstawia. — *Między* sztuką a rzemio-
192 słem *jest* zasadnicza *różnica*, a *przecież* sztuka *nie-raz* *w*‿*wy*kona-
212 niu ɣstaje *się* rzemiosłem. — Uchwała senatu *była* owocem narad
231 i głosowania. — ɣTyś niebo $z_1$budował i ziemię rękoma *swemi*
248 ugrunt(o)wał. — Nasz klimat nazywa *się* umiarkowanym. — *Czło-*
267 *wiek* do śmierci uczy *się*, a głupim umiera. — Usiłować znaczy,
284 usilnie o coś *się* starać. — Łagodne słowo uśmierza gniew. —
300 Uᴧstawicznie do bębna tęsknił siedząc *w*‿szkole. — *Czyż kiedy*
319 cel uświęca środki? — Uwielbienie *jest*‿*to* cześć, *jaką się* oddawać
320 winno t(y)lko rzeczom boskim. —

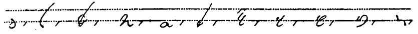
§. 26. Grupy spółgłoskowe z samogłoską u.

Jeśli na wyrażenie samogłoski *u* ma być obniżona grupa spółgłoskowa, to obniża się całą grupę o wysokość znaku małego, uważając grupę za jeden znak. Szczególnie odnosi się to do grup, które powstały przez wpisanie, położenie jednego znaku na drugim, przedłużenie i zlanie się znaków i to głównie wtedy, jeśli grupy te zaczynają wyraz; przy grupach jednak przez ścisłe zestawienie utworzonych lub gdy pierwszą częścią grupy jest *sz*, *ż*, może być ta pierwsza część grupy wypisana na linii, a następna zniżona.

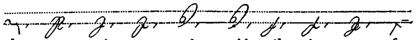
Najłatwiej można to zrozumieć na przykładach:

bru, ndu, ndżu, rgu, chmu, mru, rmu, rpu, gru, pru,

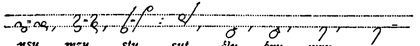

rsu, tru, twu, wnu, snu, tlu, mbu, lbu, łdu, łgu, rku,

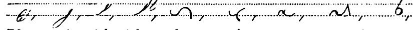
nkru, szmu, szlu, sznu, schu, schlu, żlu, żnu, szwu, fru.

Nieprawidłowo obniża się grupy:

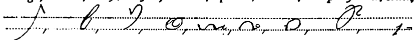

nsu, mzu, stu, sut, ślu, śru, wru, wrzu.

Znaczniki.

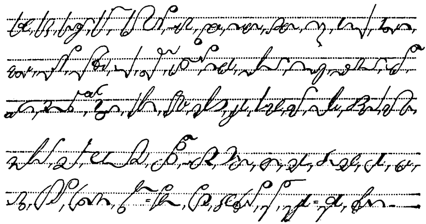

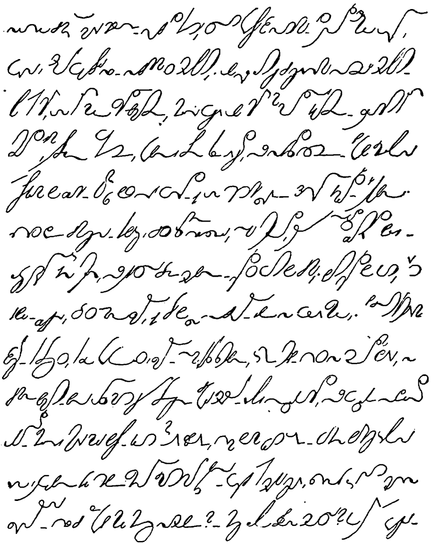
Długi, żaden, żeby, żebym, okrom, oprócz, znowu, na przykład, stan,

wewnątrz, czasy, których, dość, rozkazał, któż, jakiego, wszystkom, już.

Ćwiczenie w czytaniu.

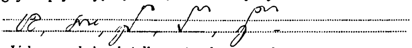
Ćwiczenie w pisaniu.

Brud, Bruksela, bróździł, brunatny, arbuz, ˠStambuł, mandżurski, argument, Kałgujew, wi(e)rzchu, arkusz, kalkulował krużganek, kruszył, skrupulatny, bluszcz, głuchoniemy, chluba, kluska, kłótnia, kłusem, słuchacz, tłumacz, włóczka, szmuklerz, Bermudas, mrówka, smród, czarnuszka, wnuk, gnuśny, drobniutki, spółka, korpus, fruwał, grupa, chrupał, próchno, śruba, bzu, borsuk, trufle, trup, trut(e)ń, stulbia, stulił, stwórca, wróbel, wrzód, szwu.

Oby *raz* wróciły *te* dawne *dobre czasy*, o *których* ^t(y)le 18
nasłuchali(ś)my *się*. — Źw(i)erzęta popędzono do źródła. — Ob- 35
raża niebo podła i nieufna tłuszcza, co *wzywa* Boga, lecz *się* na 55
Boga nie‿spuszcza. — *Po‿tem* wy(ż)szego męża *możesz* poznać 71
*wy*tłumie, *że* on *zawsze to*^t(y)lko *zwykł* robić, co umie. — Łatwo 88
widzieć niedosta(t)ki, a trudno zal(e)ty. — Lisiem uch(e)m, orlem 106
ok(ie)m, *wszystkom* słuchał, śledził bok(ie)m. — Skręć mi *przytem* 120
biczyk z_1‿piasku, *żebym* miał czem konie chłost(a)ć. — Na wałach 135
dzikie porośnie ziele, u wrót pies wierny zawyje. — *Dobremi* 153
chęciami piekło *jest* brukowane. — *Widząc*, *że* wieńce kładą, *że* 171
mu rogi złocą, pysznił *się* tłusty baran, *sam* nie‿wiedząc, o co. — 189
Jak nikomu nie‿wolno *było* używać buławy, *okrom samego* h(e)t- 210
mana, *tak też* nikomu nie‿godziło *się* używać buzdygana *oprócz* 231
rotmistrza, porucznika i chorążego. — *Gdy się* oręż z_1‿orężem, 250
mąż *się* z_2‿mężem z(e)$_1$ytrze, ni(e)ch *w*‿wierszu grot świszczący 263
prze-rzyna powi(e)trze. — Umilkli *wszyscy*, oczy $z_2$wrócili cieka- 281
wi. — *Gdy* czynisz jałmużnę, ni(e)ch nie‿wie lewica twoja, co prawi- 299
ca twoja czyni. — Czarne oczy spuszczone i żałobne szaty, a 318
*wy*twarzy smut(e)k. — Słuchowi memu dasz *radość* i wesele. 334
Serca skruszonego i uniżonego, Boże, nie *wz*$_3$gardzisz. — Niebo 353
czarne zayciągnęły chmury. — A *każda* chmura inna: *na‿przy-* 370
kład jesienna, pełznie *jak* żółw leniwa, ulewą brzemienna. — Piast, 388
pragnąc uczcić *stan* rolniczy, *rozkazał* pług *swój* po^stawić *przy* 405
tronie. — *Jest* wieczne zródło na górze Mendoga, *to* źródło żywią 423
deszcze i tumany. — Jeździ na czaty, głód i zimno $z_2$nosi i w‿tru- 442
dach siły nabiera. — *Oto* próżniak, *jakiego* świat nie‿*widział*. — 459
Nie ten u mnie żył długo, *kto* wiek *prze*-żył *długi*, lecz *kto życie* 476
wielkiemi ozdobił zasługi. — 485

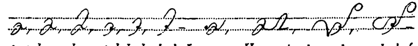
§. 27. Grupy zgłoskowe z samogłoską u.

1. Grupy zgłoskowe z samogłoską *u* pozostają przez opuszczenie samogłoski zgłoskach *kul*, *kul*, *kup*, *tul*, *tun*, *cun*, *fun*, gdy te pojawiają się w części końcowej wyrazu:

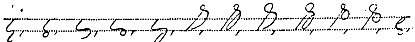
***biskup*, *cyrkul*, *szkatulka*, *ratunek*, *szacunek*.**

Grupy zgłoskowe *gen*, *gel* i t. d. zmieniają się na grupy z samogłoską *u* przez obniżenie pierwszego znaku:

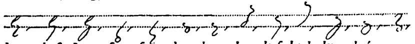

gun, hun, chun, gul, hul, chul. Laguny, Hunowie, krogulec, pohulać.

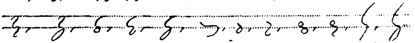
2. Gdy dwie spółgłoski, przedzielone samogłoską *u*, są tego rodzaju, iż w obie da się w pisać ra samogłoska, to można je za pomocą *u* połączyć w jeden znak; w ten sposób powstają następujące grupy zgłoskowe:

bum, bus, burg, burs, bursz, cuch, cusz, ciuch, ciusz, cuś, ciuś, dus,

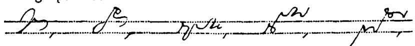

dum, duf, dusz, fus, fum, lus, lum, luc, luf, luch. lusz, luś, mus,

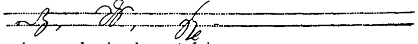

mum, musz, pus, pum, pusz, rurg, rus, rum, sus, sum, luf, tusz.

Połączeń tych używa się nawet wtedy, gdy przez zniżenie można *u* wyrazić, ale tylko w wyrazach łacińskiego i w ogóle obcego pochodzenia:

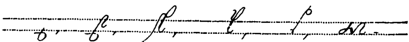

Chirurg, Petersburg, iluminował, ilustrowany, francuski,

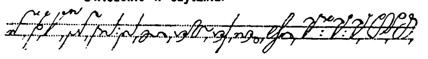
animusz, kopciuszek, szlufada.

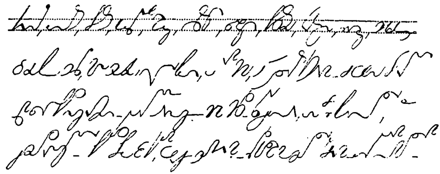
Znaczniki

Musi, musim, wtenczas, tymczasem, arcy, zarazem.

Ćwiczenie w czytaniu.

Ćwiczenie w pisaniu.

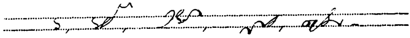
Cyrk(u)larz, post(u)lat, f(u)ngował, bieguny, regularny, tryang(u)ł, Regulus, kanik(u)ła, piast(u)nka, szyp(u)łka, hulanka, Sagunt, burgundzki, Kalig(u)la, part(y)k(u)ła, kapelusik, luycyf(e)r, album, łańcuszek.

Gdy rachunek sumienia źle *wypada*, pewnie *wtenczas* i *w*‿głowie *jest* zamęt. — U ^starych *bywała* reguła surowa. — *Z*‿wicin 17
biorą ziarna *w*‿*wy*bornym gat(u)nku. — Kot *zawsze* gotowy, *nie* 35
uchybił min(u)ty, ^stanął do *roz*mowy. — *Czas jest* łańcuch(e)m; 52
im dal*ej* od Boga u^cieczesz, *tem* dal*ej* i *tem* cię(ż)szy łańcuch *z*‿sobą wleczesz. — Zapadła prowin*cya* nazywa *się* part(y)k(u)larzem. 69 88 106

§. 28. Podwójne samogłoski.

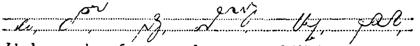
1) Przy zbiegu dwóch samogłosek wpisuje się zazwyczaj pierwszą z nich w porzedzający znak spółgłoskowy, albo oznacza się symbolicznie, drugą wypisuje się znakiem alfabetowym; *i* można czasem wyrazić także pionowem postawieniem następujących po niem znaków *c*, *ć*, *t*.

Tylko dla dwugłoski *au* istnieje odrębny znak, który się tak samo łączy z poprzedzającemi spółgłoskami, jak znak samogłoski *u*; gdzie jednak samogłoskę *u* wyrażałoby się zniżeniem poprzedzającego znaku spółgłoskowego, tam dla wyrażenia *au* należy użyć t. zw. podwójnego symbolu: z g r u b i e n i a i równoczesnego z n i ż e n i a tego samego znaku spółgłoskowego:

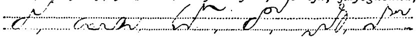

au, *audytor*, *hydraulika*, *Kaukaz*, *Sabaudzki*.

2) W niektórych przypadkach można jedną albo drugą samogłoskę opuścić, szczególnie w następujących zgłoskach: *eal*, *eal*, *yal*, *yal*, *eusz*, *cyon*, *blio*, *zyo*, *ryo*, *syo*, *yer*, *yent*, *yusz*, *ual*, *ual**):

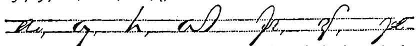

Ideał, *specyalny*, *faryzeusz*, *akcyonaryusz*, *bibliofil*, *fizyognomia*,

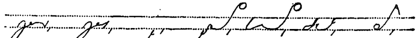
patryota, *pensyonowany*, *trakłyernia*, *pacyent*, *nuncyusz*, *aktualny*.

3) Zgłoski *dya*, *fia*, *tya*, *chia*, *chwia*, *kwia*, *gwia* oznacza się przez silniejsze końcowe zgrubienie odpowiednich znaków *dy*, *fi*, *ty*, *chi*, *chwi*, *kwi*, *gwi*:

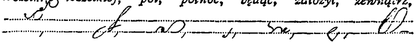

Dyabeł, *parafia*, *tyara*, *parochia*, *chwiałem*, *kwiatek*, *gwiazda*.

Znaczniki.

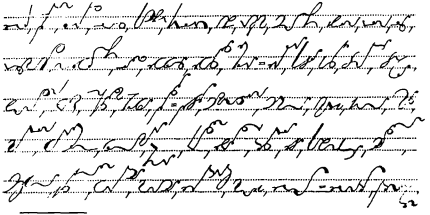

Wszelki, *wszelkiej*, *pół*, *północ*, *będąc*, *założył*, *zewnątrz*,

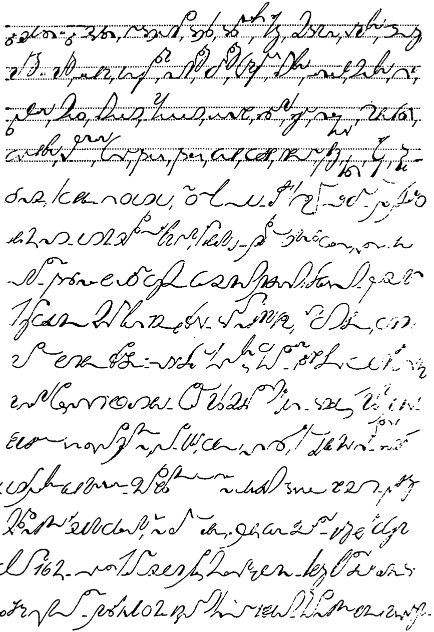

rozmyślać, *pójdzie*, *naszego*, *ludzi*, *układ*, *drugi*, *czasach*.

Ćwiczenie w czytaniu.

*) Samogłoski wyróżnione tłustym drukiem opuszcza się.

Ćwiczenie w pisaniu.

Aerosta(ty)ka, kamea, ɣteatr, oaza, aliaż, aɣrterya, Arɣanin,

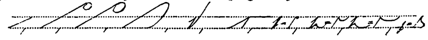
aust(e)rya, balia, bat(e)rya, cykorya, dywizya, elegia, emalia, ^f(a)milia, fluksya, historya, hostya, mat(e)r(y)ał, pedant(e)rya, pelargonia, sym(e)trya, ʏtragedya, Cecylia, Julian, Zacharyasz, indywidu(a)lny, rytu(a)ł, aeronauta, aurora, miauczeć, pauza, Augustyn, Maurycy, muzeum, audytoryum, cyboryum, emisaryusz, kolegium, notaryusz, seminaryum, Wezuwiusz, gaik, ʏtaić, kleić, choinka, koić, stroik, aorta, areom(e)tr, ^frazeolog, ideolog, ʏteolog, Leoben, Leopold, bibl(i)ot(e)ka, bioskop, bulion, funkc(y)onował, kanc(y)onał, legion, milion, pens(y)onowć, Dyonizy, Medyolan, dyagnoza, Holandya, fiak(ie)r.

17 U *nas pierwszy* Brodziński zaczął mądrze i głęboko *rozmy-*
33 *ślać* o poezyi. — Dzi(e)ck(ie)m *w*‿kolebce *kto* łeb urwał hydrze,
53 *ten* młody $z_1$dusi centaury, piekłu ofiarę *wy*drze, do nieba *pójdzie*
72 po laury. — Beduinie opęt(a)ny, *gdzie* l(e)cisz? t(a)m uragany. —
90 Perseusza do Rzymu na tryumf *w*‿okowach prowadzono. — Gra-
110 fion służy do kreślenia linii na planach i rysunkach. — *Pierwszy*
130 *układ* listu *lub* podania robimy na brulionie. — Od wielu lat *wy-*
149 chodzi *w*‿Warszawie olbrzymia enʏcyklopedya ilustrowana. —
171 *Przy*kuta do skały niewiasta, *jest*‿*to* alegorya Polski, *będącej w*‿nie-
193 woli. — *Każda* teorya oparta *jest* na hypoʏtezach. — Komedya *bez*
112 *wszelkiej* głębokiej *myśli*, a *przytem nicraz* rubaszna, zowie się ʏfar-
131 są. — Egzamin klauzurowy od*bywa się pod* ścisłym *nad*zorem *w*‿lo-
150 kalu, *którego przed* ukończeniem zadania nie‿wolno opuszczać. —
172 Aryadna dała kłębek nici ʏTezeuszowi, *kiedy ten w*chodził do la-
193 biryntu, *aby* idąc nie z_1błąkał *się*. — Do poʏcierania smyka używa
215 *się* kalafonii. — Grenlandya oddzielona *jest* od Ameryki *północ*nej
235 cieśniną Dawisa i Baf(f)ina. — Kapłani rzymscy, *którzy* wróżyli
254 z_1‿trzewi źwierząt i z_1‿ptasiego lotu, nazywali *się* augurami. —
275 Eumenidy, boginie z_1(e)msty i złego sumienia, ścigały $z_1$brodnia-
294 rzy. — ʏStolicą Krainy *jest* Lublana. — *W*‿dawnych *czasach* Sycylia
314 *była* spichrzem Rzymu. — Monachium, stolica Bawaryi, *leży nad*
335 górską rzeką, Izarą. — Szańce miasta *były* poʏtężną artyleryą
339 obsadzone.

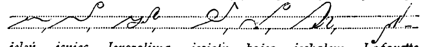
§. 29. Tworzenie wyrazów ze spółgłoską j.

Spółgłoskę tę zastępuje się często znakiem samogłoski *i*; zawsze dzieje się to, gdy *j* następuje po samogłosce, a kończy zgłoskę, n. p. w wyrazie: *spo-koj-nie*, nie w wyrazie: *ka-jał*; jednak używa się także *ja*, *jo* i *ją*, w których *j* jest zastąpione znakiem samogłoski *i*; *ja* tylko w zakończeniach wyrazów obcych na *ia*, *ya*.

Dla zgłoski *je* używa się także znaku pomocniczego, który jest pomieszczony w alfabecie. Znaki spółgłoskowe następujące po tem pomocniczem *je* wypisuje się tak, aby o ile można nie podnosić ich ponad linię główną, zatem podnosi się o wysokość znaku małego tylko znaki *k*, *l*, *n*, *ń*, *r*, *s*, *d*, *sio*, *f*, *sz* i *ż*; znaki *c*, *ć* i *ch* po *je* przyjmują całe w ciągu cienkim kierunek ukośny, przed *t* oznacza się *je* znakiem dla spółgłoski *j*:

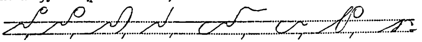

je, *jec*, *jeć*, *jech*, *jet*, *jej*, *ja*, *jo*, *ją*, *ju*,

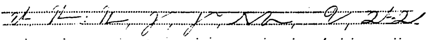
jeleń, *jeniec*, *Jerozolima*, *jesiotr*, *kojec*, *jechałem*, *Lafayette*.

Zgłoskę *ję* oznacza się przez dodanie do *je* niecieniowanego wężyka (*n*); konieczne jest to oznaczenie przed *c*, *ć*, *ch*, *t*, i na końcu wyrazów; w środku wyrazów, gdy niema dwuznaczności można *ję* zastąpić znakiem *je*:

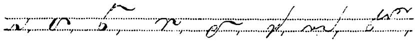
jęc, *jęć*, *jęch*, *jęt*; *pojętnie*, *boję*, *jęczeć*, *język*.

Znaków *je* i *ję* nie można używać po samogłoskach *i*, *y*, gdy one wymagają podniesienia następnego znaku, wtedy też wypisuje się *j* znakiem alfabetowym; tylko w wyrazach *szyje*, *żyje* można zaznaczyć samogłoskę *y* przez podniesienie *sz*, *ż* do średniej linii. Przed *je*, *ję* nie można oznaczyć wyraźnie samogłoski *e*, a często także samogłosek *i* i *u*; gdy niema obawy niezrozumienia, można tych samogłosek nie oznaczać:

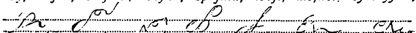

myje, *wiję*: *wieję*, *szyje*, *żyję*, *przyjemnie*, *śmieje*, *gnije*.

Czasem w tych przypadkach, gdzie *j* zastępuje się znakiem dla samogłoski *i*, można to *i* opuścić, szczególnie zaś dzieje się to w dwugłoskach *ej*, *ij*, *yj* i w wyrazach, gdzie po przybrance jest *j* powstałe z *i* lub *ź*, n. p. dojść (do-iść), podejrzenie (podźrzenie). W wyrazach obcych na oznaczenie zgłoski *ye*, *ie*, brzmiącej jak *je*, używa się znaku *je*, o ile nie wystarcza zastąpienie tej zgłoski samem *e*:

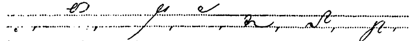

naj, bajka, stajnia, wojna, spójnia, wójt, klejnot, syberyjski,

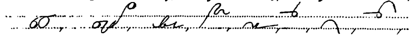

hygiena, pacyent, fryzyer, dojść, pójdzie, podejrzenie, spojrzał.

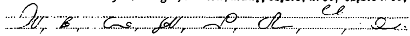
Znaczniki.

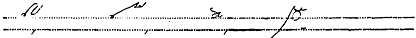
Lud, z każdego, w każdej, swoje, własną, naszym, żadnemu,

sam siebie, samobójca, odległe, tamten, kładę, często, kroć, częstokroć,

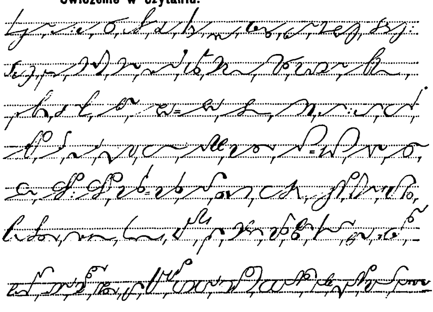

choćby, gdyż, ponieważ, cóżby, kiedyś, pomiędzy, dotąd, - ości

abyśmy, abyście widzieli, umysł, w umyśle.

Ćwiczenie w czytaniu.

Ćwiczenie w pisaniu.

γTęż(e)jesz, r(e)je, wi(e)je, dajesz, rodzaje, boje, pasuje, karbuje, kłuje, próżnuję, darmujesz, bajeczny, pajęczyna, jedwab, jędza, jęk, jelonek, jemioła, najemnik, jenerał, skrojenie, ^fajerka, Jeroboam, Jerzy, jeśli, zajeżdżać, majętne, Maje(w)ski, języczek, jeż, kuryer, Gabryel, Hieronim, biblię, dywizyę, mozajka, rodzaj, Szwajcar, ^Tokaj, chwie(j)ny, Andrzej, Błażej, Alojzy, rojny, wojna, bibli(j)ny, edukacy(j)ny, kij, rójka, trójka, wuj, jad, jądro, major, wojownik, Jowisz.

16 Jedzenie *wtedy* naj-lepiej smakuje, *gdy się jest* głodnym. —
32 Jeszcze *się ten* nie‿narodził, coby *wszystkim* dogodził. — *Przy-*
50 jemnie pić wodę z_1‿*samego* źródła. — Czyje serce *jest* czyste, *ten*
69 ma spokojne sumienie. — Ż(y)jąc uczciwie nie‿dbaj o złe języki. —
86 *Nie‿mogłem ciebie przy*jąć, *gdyż byłem bardzo* pracą zajęty. —
104 Módl *się* i pracuj. — *Kiedyś* piwa nawarzył, *to* je *teraz wy*-pij. —
122 *Cóżby* rzek(ł) wojewoda, Niesioło(w)ski stary, *który* ma *dotąd*
139 *pierwsze* na świ(e)*cie* ogary. — Wołasz Boga: on *często* schodzi
157 pokr(y)jomu i puka do drzwi twoich; aleś rzadko *w*‿domu. — *Czło-*
176 *wiek jest urzędnik*(ie)m wysokiego stanu: cały świat służy jemu,
193 a on t(y)lko Panu. — *Kto* na wiecz*ność* pracuje, drogo *czas* sza-
210 cuje; bo *kiedy czas* ustanie, skończy *się* działanie. — *W‿każdej*
228 chwili żywota, czy *przy* pługu, czy *w*‿koronie, ni(e)chaj ci *w‿umy-*
250 *śle* stoją: *ojczyzna*, nauka, cnota. — *To* hieroglif, *pod* jego zasłoną
269 *leżąca myśl* głęboko *w*‿leγtargu śpi od lat tysiąca. — *Każdej* go-
285 dziny obawiaj *się* $z_1$drady. — Ach, bierz*cie* wozy, ach, bierz*cie*
300 dosta(te)k, t(y)lko puszczaj*cie nas* $z_1$drowo. — Łoskot stóp $z_1$broj-
317 nych ciągle *się* ro*z*lega. — *Tak* krawi(e)c kraje, *jak* mat(e)r(y)i
334 γstaje. — *Gdy* pełnisz cnotę, cierpisz trudy i kłopoty, jeszcześ
349 *nie‿jest* cnotliwym, t(y)lko szukasz cnoty. — *Człowiek własną*
368 pracą i *wy*sileniem do *wszystkiego* dojść *może*. — Co u γtrzeźwego
388 na sercu, *to* u pijanego na języku. — Czyś za źwierzem *w‿odległe*
404 zapuścił *się* knieje? — O wiosno, *kto* cię *wtenczas widział w‿na-*
420 *szym* kraju! — *Przed* gości*em* serce i duszę *wy*lać, *w*‿kajdanach
437 naw(e)t karku nie‿schylić. — Piosnka naj-*przy*jemnie(j)sza *każdemu*,
453 *gdy* go chwalą. — *W‿Tobie* ja t(y)lko, Panie, nadzieję *kładę*. —
473 Z_2goda buduje, nie$z_2$goda rujn(u)je. — Na *wzór* czujnego ogrodnika
491 pielęgnował *te* młode lat(o)rośle. — *Aż* klucznik pojął mistrza. —
505 Posłowie ziemscy na Se(j)mie ob-rady sprawują.

Zrostki.

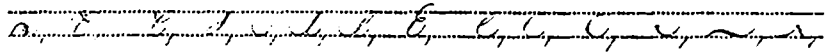
§. 30. Zrostki polskie pojedyńcze.

Przed wyrazem mogą znajdować się rozmaite słówka, nadające temu wyrazowi odpowiednich różnych znaczeń. Słówka te, albo nie mają żadnego znaczenia samoistnego, jak w wyrazach: *prze-, ob-, wy-, roz-ciąć, naj-mniej, pra-dziad, arcy-biskup,* albo są przyimkami: *przy-, w-, z- = ś-, na-, od-, po-, pod-, do-, nad-, u-ciąć, przeciw-legły,* albo wreszcie innemi partykułami: *nie-ma, pół-tora.* Wszystkie te przybranki (praefixa) nazywają się w stenografii z r o s t k a m i, bez względu na to. jakie jest ich gramatyczne znaczenie; za zrostki nawet uważać się będzie przyimki, gdy pisze się je z wyrazem, do którego należą, jako jeden znak, n. p. *dla-mnie, przez-to.*

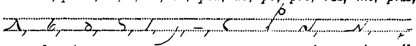
Zrostki rozróżniamy: p o j e d y ń c z e (wyżej wymienione) i z ł o ż o n e (n. p. *po-roz-cinać, od-po-wiedni),* nadto prócz zrostków p o l s k i c h używane są także w wyrazach obcych zrostki o b c e.

Ogólna zasada w pisaniu zrostków jest: Z r o s t e k p i s z e s i ę z r e g u ł y r a z e m z w y r a z e m, p r z e d k t ó r y m s i ę z n a j d u j e (z wyjątkiem przed *r, rz* i *h*) i t o t a m, g d z i e s i ę w y r a z p i s a ć z a c z y n a. Jeśli jednak wyraz zaczyna się znakiem średnim lub przedłużonym, który powstał ze średniego, n. p. *b', p',* wtedy zrostki (prócz *prze, przy* i niektórych innych) pisze się na linii głównej. Do tego dodać należy, że niektóre zrostki zlewają się z pierwszym znakiem wyrazu w jeden znak, inne łączą się z nim przez wpisanie, inne wreszcie przez ścieśnienie.

Zrostki polskie pojedyńcze są:

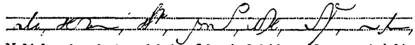
na, nad, przed, za, o, ob, od, pod, do, po, pro, roz, nie, prze,

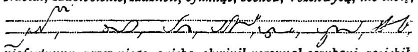
przy, bez, przez, u, wy, w, z, pra, arcy. naj, przeciw, pół.

Z tych zrostków ostatnie cztery: *arcy, naj, przeciw, pół,* nie zmieniają swego położenia i pisze się je po największej części osobno; inne zaś są r u c h o m e i łączą się z poszczególnymi znakami spółgłoskowymi w następujący sposób:

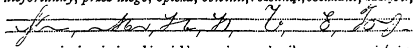
1) Zrostki *na*, *za*, *o*, *ob*, *roz*, *nie*, *przez* pisze się przed *br*, *c*, *ć*, *ɣt*, a czasem i przed *z* i *ź*, u góry tam, gdzie się znak pisać zaczyna, a przed *ʎf* u dołu na linii dolnej; przed wszystkimi innymi znakami umieszcza się je na linii głównej:

Nabiał, zadowolenie, zadziwił, ofuknąć, obchód, rozchwycą, nie lubię,

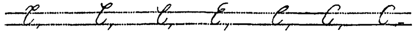

niefortunny, przez niego, opieka, obwinił, rozsunął, oszukani, zaziębił,

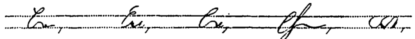

rozszczepienie, nieziemski, ozięble, rozziew, nabroił, przez co, zacieśnisz.

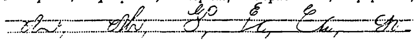
2) Zrostki *nad* (*nade*), *przed* (*przede*), *od* (*ode*), *pod* (*pode*), można niekiedy łączyć z następującem *p* w grupę spółgłoskową *dp*, również zrostki *do*, *po*, *pro* w grupy zgłoskowe *dop*, *pop*, *prop*; z innemi spółgłoskami łączą się te zrostki tak, jak poprzednie, wymienione w ust. 1.

nad - p, przed - p, od - p, pod - p, do - p, po - p, pro - p.

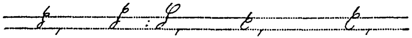

Przedpiekie, podpierał, dopiekł, dopuszczenie, poprawa,

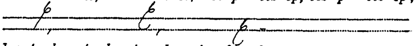

nadmienił, przedwieczny, odciąć, podstęp, dostąpił, poziomy.

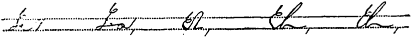
3) Zrostek *bez* może być często zastąpiony samem *b*, szczególnie przed *s*; ze znakami *c*, *ć*, *p*, *p'*, *ɣt*, *ɣto*, *ɣf*, łączy się *bez* zapomocą swego *s*:

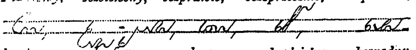
bez - c = bez - sc, bez - ć : bez -ść, bez - p = bez - sp, bez - p' = bez - sp',

bez - t = bez - st, bez - to = bez - sto, bez - fo.

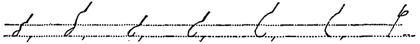

Bez[illegible]ny, bezcielesny, bezprawie, bezsprzecznie, bezpiecznie,

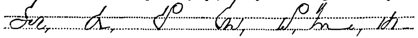

bezstronny, bezforemny, bezsenny, bezdzielny, bezradny.

4) Zrostek *wy* pisze się osobno przed znakami *r*, *rz*, *z*, *ź* i *sp*, ze znakami *c*, *ć*, *p*, *p'*, *to*, *tr*, łączy się zapomocą położenia *wy* nad temi spółgłoskami, a z innymi znakami zapomocą ścieśnienia:

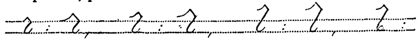
wy-c, wy-ć, wy-p, wy-p', wy-to, wy-tr, wy-st.

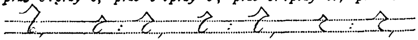
Wyciąłem, wypierze, wyprzeć, wytrawny, wyleć, wytknął, wyziew.

5) Zrostki *prze* i *przy* pisze się osobno przed *r*, *rz*, *z*, *ź* i *ż*, z innemi zaś spółgłoskami łączy się je na wzór grup spółgłoskowych z *r* i *rz*, a mianowicie:

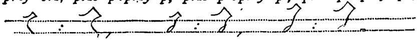
przed *b*, *p* i *c*:

prze-b : przy-b, prze-b' : przy-b', prze-br : przy-br, prze-brz :

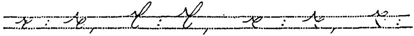

przy-brz, prze-p : przy-p, prze-p' : przy-p', prze-pr : przy-pr,

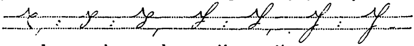

prze-prz : przy-prz, prze-c : przy-c, prze-ć : przy-ć.

przed *d*, *cz*, *dz*, *dź*, *dż* i *szcz*:

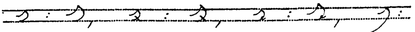

prze-d : przy-d, prze-cz : przy-cz, prze-dr : przy-dr, prze-drz :

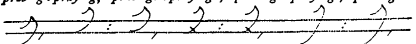

przy-drz, prze-dz : przy-dz, prze-dź : przy-dź, prze-szcz : przy-szcz.

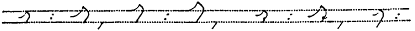
przed *g, ch, n, m, s, sz, t, f* i *kw*:

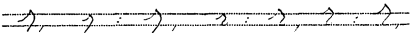
prze-g : przy-g, prze-gr : przy-gr, prze-gl : przy-gl, prze-gw :

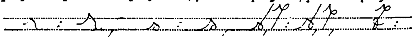
przy-gw, prze-ch : przy-ch, prze-chr : przy-chr, prze-chw : przy-chw,

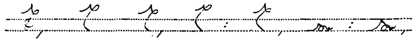
prze-w : przy-w, prze-w' : przy-w', prze-wl : przy-wl, prze-wr :

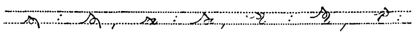
przy-wr, prze-wrz : przy-wrz, prze-m : przy-m, prze-m' : przy-m',

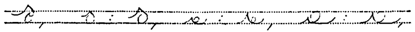
prze-mr : przy-mr, prze-s : przy-s, prze-st : przy-st, prze-stw :

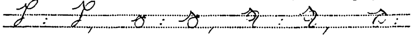
przy-stw, prze-str : przy-str, prze-strz : przy-strz, prze-skl : przy-skl,

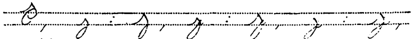
prze-skr : przy-skr, prze-sł : przy : sł, prze-sm : przy-sm, prze-sp :

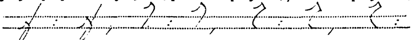
przy-sp, prze-ś : przy-ś, prze-so : przy-so, prze-się : przy : się,

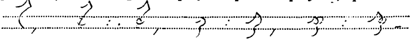
prze-ść : przy-ść, prze-śl : przy-śl, prze-śm' : przy-śm', prze-śp' :

przy-śp', prze-sz : przy-sz, prze-szł : przy-szł, prze-szw : przy-szw,

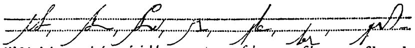

prze-szt : przy-szt, prze-t : przy-t, prze-tr : przy-tr, prze-trz :

przy-trz, prze-tw : przy-tw, prze-kw : przy-kw, prze-skw : przy-skw.

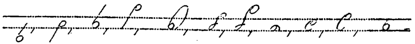
6) Przybrankę i przyimek *w*, *we* pisze się zawsze z wyrazem, przed którym stoją i dociąga się zawsze od dolnej linii aż do tego punktu, skąd się wyraz pisać zaczyna; przed *e* wyraża się zrostek lub przyimek *w* przez przerwanie pisma i przyłożenie *e* do *w;* gdy wyraz zaczyna się od *f*, należy zawsze ten znak pisać w dół:

W biedzie, w cień, wściekły, w erze, w febrze, w filarze, w filarach.

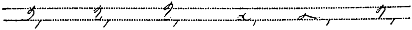
7) Przybrankę i przyimek *z*, *ze*, *(s)*, oznacza się w trojaki sposób:

a) znakiem *s* przed ^*f*, ^*t*, *ch* i przed samogłoską ^*i*, jako przybrankę także przed ˅*f*, ˅*t*, *c*, *ć*, *k*, *p* i *p'*. Przed temi spógłoskami zmienia się także i w piśmie zwykłem przybranka *z* na *s*, z wyjątkiem przed *c*:

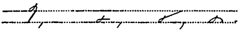

s-f, z f, s-f, s-t, z t, s-t, s-ch, z ch, z-c, ś - ć, s - k, s - p, s - p, z - i, z i.

b) Znakiem *z* skróconym do połowy przed *g*, *m*, *m'*, *n*, *ń*, *w*, *w'*, przed samogłoską *e* i głoską *je*. i jako przyimek przed *k*:

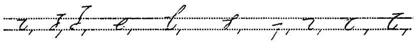

z - g, z g, z - m, z m, z - m', z m', z - n, z n, z - ń, z ń, z - w, z w,

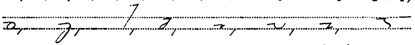

z - w', z w', z - e, z e, z - je, z je, z k.

c) Przed wszystkiemi innemi spółgłoskami i samogłoskami, jako przyimek przed znakami *c*, *ć*. *p*, *p'*, ˅*t* i ˅*f* i tam, gdzie jest w wymowie *ze*, małą kreseczką poziomą (*e*):

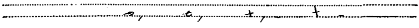

z-b, z b, ż c, z ć, z-d, z d, z-cz, z cz, z-dz, z dz, z f, ze-m, z p=ze-p, z p',

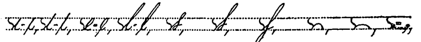
z s, z-sz=ze-sz, z sz, z t, z-z, z z, z - a, z a, z -o, z o, z-i, z i, z - u, z u.

Przed *l*, *ł*, *r* i *rz* oznacza się zrostek lub przyimek *z* w ten sposób, że znaki te kładzie się na kreseczkę wyrażającą zrostek *z*:

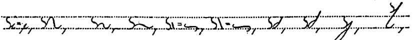

z - l, z l, z - ł, z ł, z - r, z r, z - rz, z rz.

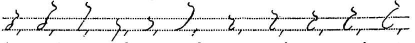
8) Zrostek *u* zlewa się ze znakami *c*, *ć*, *γt*, *γf*, *g*, *ch*, *m*, *m'*, *p*, *p'*, *w*, *w'*, *s*, *ś*, *sz*, *sp*, *st* w jeden znak, przed *br* wypisuje się znakiem alfabetowym nad linią, przed wszystkimi innymi znakami znakiem alfabetowym na linii, a przed *b*, *b'*, *d*, *cz*, *l*, *ł* może być zrostek *u* wyrażony także zapomocą kreseczki wielkości małego znaku, zaczynającej się pod linią główną, a pisanej w kierunku pisma.

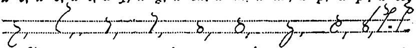
u - b, u - b', u - d, u - cz, u - dz, u - dź, u - szcz, u - k, u - k', u - l,

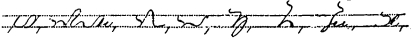
u - ł, u - mr, u - n, u - ń, u - r, u - rz, u - z, u - ź, u - ż, u - br,

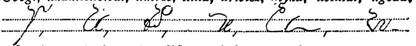
u - c, u - ć, u - t, u - f, u - g, u - ch, u - m, u - m', u - p, u - p', u - to,

u - fó, u - tr, u - w, u - w', u - s, u - ś, u - sz, u - sp, u - st.

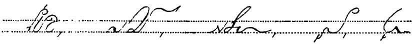

Ubogi, ukamienował, umrze, unia, urwisz, ułyka, uciułał, ugoda,

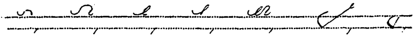
uchwytny, utopia, utrwalić, uwiąd, ustąpienie, uprzejmy.

9) Zrostki *arcy*, *naj* i *przeciw* pisze się zawsze osobno, *pół* można pisać razem, gdy sam wyraz, przed którym *pół* się znajduje, zaczyna się pisać od linii głównej:

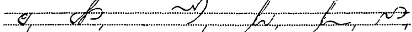

Arcybiskup, najchętniej, przeciwdziałanie, północ, półtora.

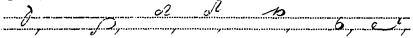
Znaczniki.

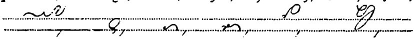
Widok, widokiem, naród, narody, narodem, przyjaciół, prawy,

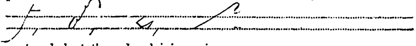
sprawy, prawdziwego, niektórych, wczesny, wcześnie, innego,

pierwsza, ludzkiego, swem, swym, tej samej, sami, sądził,

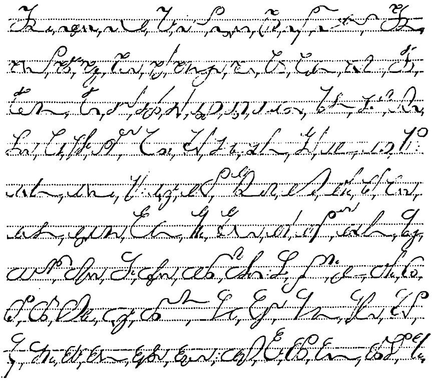

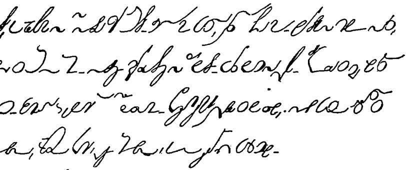
nie możemy, (w)śród, - kolwiek, jakkolwiek, abyś, przedewszystkiem,

w te, byle tylko, bardziej, - ciem.

Ćwiczenie w czytaniu.

Ćwiczenie w pisaniu.

Nachodzić, naosta(te)k, naroże, nasiąknąć, nastrącał, nasłuchiwanie, najemnik, na(j)mować, nad(e)śle, naddarty, nad(ej)ść, nadpłynął, nad-rabiał, nadszt(u)kowany, nadzorował, przedmie(j)ski, przedmurze, przedpokój, przedtakt, zacofani(e)c, załącznik, Zamość, zasiądę, zatknął, zachwycenie, zanik, zastygł, Zaduszki, za-lutowane, za-rumienił, zaślubiny, zasnute, zatrudnić, ochrona, ociemniały, odzież: oścież, opłucna, osłabienie, ostrugany, oświa(d)czenie, otoczony, otrzeźwił, ozłocony, ozna(j)mienie, obciążać, ob(e)drzeć, ob(ej)rzeć, ob-rąbać: obracać, ob-rzucił, obstawał, ob-wód, odcisk, od(ej)ść, od(e)pchnął, od(e)tną, odłamki, odpis, odpłynę, odsłonięty, odstąpi, odstraszający, odtrąceni, od-waga, podbiedz, podciął, pod(ej)ść, pod(e)rznąć, podkop, podoficer, podpalenie, podpatrzył, podpora, pod-robiony, pod-rywać: podrygi, podścielisko, Podbipięta, podsłuchiwanie, podwyżka, podziw: pościel: pościł, pof(o)lgował, pohańbienie, pó(j)ść, pokusa, po-liczek, poniżej, popęd, popis, popłoch, poprzeczny, porosty, pospolity, pos(t)ać, postępek, poświa(d)czenie, potęga, potoczek, potw(i)erdzenie, poziomki, pozory, docinki, doigrał, dojeżdżanie, do(j)ść, dopalał, dopływ, dorwałem: dorywczy, dosiądź, dosłownie, dostarczy, dostaje, dotkliwy, dotykalny, rozbitek, rozciągle, rozdział: rozściel: rościł, roz(ej)dą, rozjem, roz-łupał, rozstanie, rozstrzelony, roztocze, niecnota, nie-rz(e)t(e)lny, niesmak, niestosowny, niesumienny, nietknięty, przechowanie, przeciągle, przegroda, przemądry, przepona, przesącz, przedzierał: prześcieradło, przeskrobać, przestąpienie, przeszkoda, przewąchać, przewodnik, przewrotny, przeźrocze, przecinek, przeznaczono, przeliczanie, przemilczał, przepłynąłeś, prze-rywanie, przesilenie, przesyłka, przecudny, przybłęda, przyciąganie, przyczołgał, przydrożny, przygoda, przymknął, przyobiecał, przyprowadzę, przysięga,

przysiągł, przysposobienie, przystrojenie, przyszły, przywiązanie, przychyla, przyczaił, przygięty, przyimek, przysypano, przychód, przydusił, przymurowanie, przypuszczalnie, przysunął, przytłumisz, przytulisko, przywrócony, bezbożnie, be(z)bronnie, bezkostny, bezowocny, bezimienny, bezduszny, ubiedz, ubrać, uchwała, uciąć, uczestnik, udaremnił, udźwignie, ugłaszczę, ugrupowałeś, ukłony, Ukraina, ułamek, ulewa, umocnię, umiejętnie, uniżony, uporny, uprząż, uraczył, usadowienie, uściski, usilnie, usłuchał, uśmiech, ustawicznie, ustroń, uświęcił, uszczerbek, utęskniony, wyciosany, wydzieliny, wyorać, wypłowiały, wyskok, wyswobodzenie, wytworny, wyćwiczył, wyfryzowany, wykwintny, wypryski, wyścielił, wystroił, wytyczenie, wyłudził, wypłókał, wyrugowany, wystudzę, wyszumiał, wydajny, wścieklizna, w(e)tknie, w ćwierci, zbłądził, zdołał, z(e) źdźbłem, z(e)skrobał, zgoła, zmora, związany, zdyszany, z(e)lżywie, zgrzytem, zrywali, zwolennik, zburzony, zdruzgocą, z(e)psuty, zeszczuplał, zżółkł, z grajk(ie)m: zgraja, z pięknym: śpiewem, pradziad, praszczur, arcykapłan, najgorszy, najlepszy, przeciwdziałanie, przeciwstawienie, półczwarta, półgłosem, półkula, półmisek.

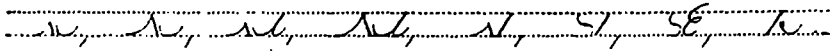
Nie znamy przyczyn wielu zjawisk przyrody. — Siedzi(e)ć 14
w l(e)*cie* w mieś*cie nie‿jest* zdrowo, *przeto*, jeśli *kto może*, ni(e)ch 30
wyjedzie na wieś. — Przyszedłem do‿was w następującej *spra-* 46
wie. — Jeśli *chcecie* mi(e)ć *wczesny* zbiór, siej*cie* jęczmień *wcześ-* 60
nie. — Przykłady najlepiej uczą. — Zdrowie *jest* najce(n)nie(j)szym 76
darem Boga. — *Niekiedy jest* prz(y)krą rzeczą pracować, ale *za-* 94
wsze słodko *jest* zbierać owoce. — Krawi(e)c przymierzył mi *dziś* 110
zarzutkę, ale *zaraz* dostrzegłem, *że* przemienił mat(e)ryę. — Gar- 129
ściami zbierał pieniądze rozrzucone na pod-łodze. — Podmiot, o- 147
rzeczenie, przedmiot, przydawka, d(o)pełniacz i określenia *są* czę- 165
ściami zdania. — *Wśród* serdecznych *przyjaciół* psy zająca zja- 181
dły. — Przybieżeli do Betle(e)m past(e)rze. — Hańby i wrzącą 198
wodą *nie* zmyjesz. — Izraelici *byli* wybranym *narodem*, przezna- 218
czonym do szerzenia wiary *prawdziwego* Boga. — *Jakkolwiek* 235
w twardej Bóg doświa(d)cza próbie, zapomnij o *swym* proszku, 250
zważ na ogrom świata; *ta myśl* wielka pomnie(j)sze zapały przy- 267
studzi. — Rozpaczać, *jest‿to* złe dodawać do zła. — Nawet głupi 284
się przydadzą, *byle‿tylko* poczciwi i pod mądrych władzą. — Uderz 303
w stół, nożyce *się* od(e)zwą. — Pan Wojski poznał z dala, ręce 320
rozkrzyżował i z krzyki(e)m podróżnego wit(a)ł i całował. — By 338

355 *nas* świat uszanował, szanujmy *się sami.* — Czyny *wasze* ni(e)ch
370 świa(d)czą za was, a *nie* czcze słowa i przechwałki. — Dał ci
390 Bóg dary, używaj-że miary. — Czuję *się* ciągle rozstrojony i dra-
407 żliwy. — Dalej z posad bryło świata, nowymi cię popchniem to-
423 ry. — Na oścież podwoje otworzył. — Przypiął kwiat(e)k do ko-
445 żucha. — Noe wypuścił gołębicę z korabia, a ona przyleciała, nio-
457 sąc gałązkę oliwy z zielonym liś*ciem.* —

§. 31. Zrostki polskie złożone.

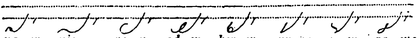
Zrostki złożone powstają przez połączenie zrostków prostych w jeden znak, który pisze się i łączy z wyrazem tak, jak ostatni zrostek. W szczególności jednak pamiętać należy:

1) Następujące zrostki pisze się oddzielnie:

prze-o, przy-o, prze-ob, przy-ob, prze-wy, u-wy, u-pod, wy-roz.

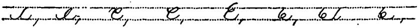
2) Przed zrostkiem *w* pisze się zrostki na dolnej linii:

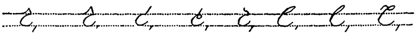
na-w, nie-w, po-w, od-w, bez-w, wy-w, u-w, za-w;

często jednak opuszcza się zrostek *w*, a z reguły dzieje się to przed znakami zaczynającymi się u górnej linii.

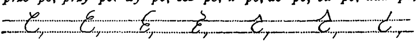
3) Ze zrostkami *o, ob, roz, po* i *pod* zlewają albo wpisują się inne zrostki przed nimi stojące w jeden znak:

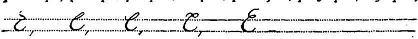
ob-o, od-o, nad-o, przed-o, pod-o, bez-o, bez-ob, bez-roz,

prze-po, przy-po, wy-po, bez-po, u-po, do-po, od-po, nad-po,

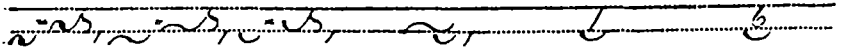

przed-po, pod-po, po-pod, u-pod, prze-pro, przy-pro, wy-pro,

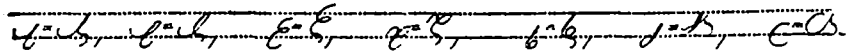

u-pro, do-pro, od-pro, nad-pro, pod-pro.

4) Dla wyrażenia zrostka *u*, zniża się zrostki przed nim stojące, ale można także *u* wypisać znakiem alfabetowym, gdy to jest wygodniejsze:

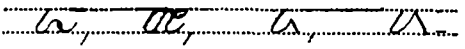

na - u, nie - u, roz - u, nie - roz - u, wy roz - u, bez - roz - u,

ob - u, od - u, pod - u, nad - u, bez - u, za - u, po - u.

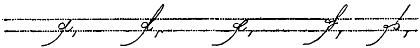
5) Zrostek *bez*, jako pierwszą część zrostka złożonego, zaznacza się samem *b*, (z wyjątkiem zrostków *bez-o*, *bez-roz*):

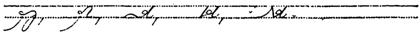
bez - na, bez - nad, bez - prze, bez - przy.

6) Zrostki złożone ze zrostkiem *z* oznaczają się w następujący sposób:

a) gdzie zrostek *z* wyrażony jest kreseczką (§ 30. 7a.), tam on po innym zrostku lub przyimku *w*, oznacza się odwróconem *s*:

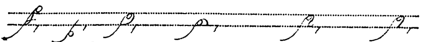

w - z - b, w z - b, w z - cz, w - z - d, w z - d, w z - dż, w ze - st,

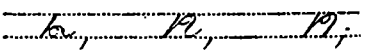

w ze - sz, w ze - m, nie - z - b, wy - z - b, przy - z - b.

b) gdzie zrostek *z* wyrażony jest skróconem *z* albo znakiem *s*, tam w złożeniach oznacza się, zwykłem *s*:

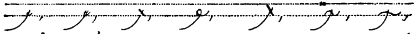

w z - c, w s - f, w z - g, w s - k, w - s - k, w z - m, w - z - m, we - z - w,

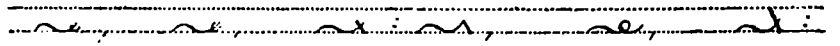

wy - z - n, wy - z - m, wy - z - w;

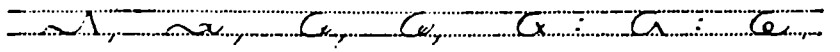
c) przed *l*, *ł*, *r*, *rz*, *n* i *ń* oznacza się zrostki *w-z*, *nie-z*, *po-z*, *na-z* położeniem znaków *l*, *ł*, *r*, *rz*, *n*, *ń* na znaki *w*, *nie*, *po*, *na*:

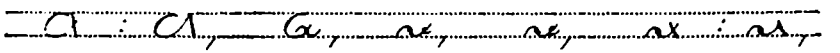
w-z-l, w-z-ł, w-z-r, w-z-ro, w-z-rz, w-z-n, w-z-ń,

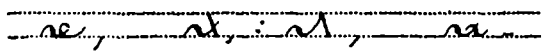
nie-z-l, nie-z-ł, nie-z-r : nie-prze, nie-z-ro, nie-z-rz :

nie-przy, nie-z-n, po-z-l, p-z-ł, po-z-r : po-prze : po-z-ro,

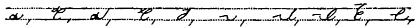

po-z-rz : po-przy, po-z-n, na-z-l, na-z-ł, na-z-r : na-prze,

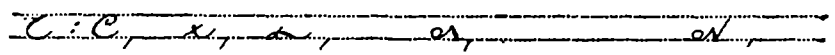

na-z-ro, na-z-rz : na-przy, na-z-n.

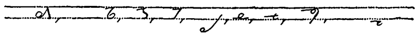
d) zrostek lub przyimek *z* łączy się z innymi zrostkami według reguł podanych na str. 93.

z na, z nad, z naj, z przed, z za, z-o, z o, z ob, z od, z pod, z do,

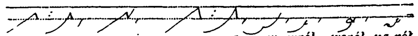

z po : s-po, z roz, z nie, z prze, s-prze, z przeciw, sprzeciw,

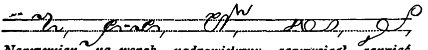
z przy, s-przy, z-bez, z-u, z wy, z w, z-ze, ze z-ł, ze z-wr, z pół, s-pół.

7) Przyimek *w* łączy się ze zrostkami zaczynającymi wyraz według reguły podanej w § 30, 6; odmiennie pisze się:

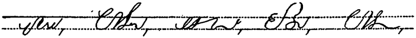

w prze : wr, w przeciw, w przy : wrz, w w, wpół, wspól, na pół.

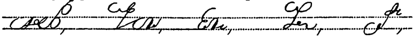
Przykłady.

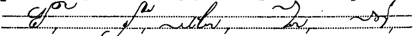
Naprzemian, na wspak, nadpowietrzny, zaprzysiągł, zawziąć,

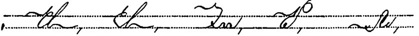
obumarły, odpowiedzialny, odwzajemnił, podochocony, dopowiedzenie,

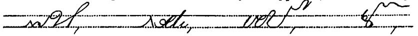
pozazdrościł, poodstępowali, popodlewał, porozścielano, poulatwiał,

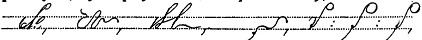
powypłacano, powzlatywali, nieobliczalny, nieprzychylny, nieprzyzwoity,

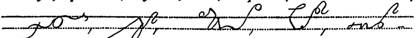
niebezpiecznie, bezsprzecznie, nieuchronny, niewypłacił, niezrozumiały,

przenajświętszy, przyozdabiał, bezprzedmiotowy, bezustannie,

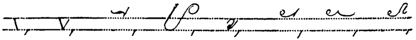

bezwstyd, upominek, wywdzięczenie, wspólnik, wlec : wleć : wzleć,

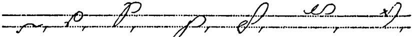

we wzniesieniu, w przyszłym, sprzymierzeniec, ze strzelcem, z Ernestem.

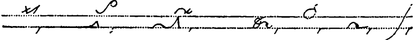
Znaczniki.

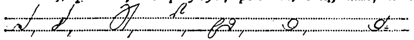
Rzecz, rzeczy, natury, dobroć, własny, swojej, swoją, swoim.

ludzkie, jakiś, wszystkiego, żadnego, drugich, narodowego, z których,

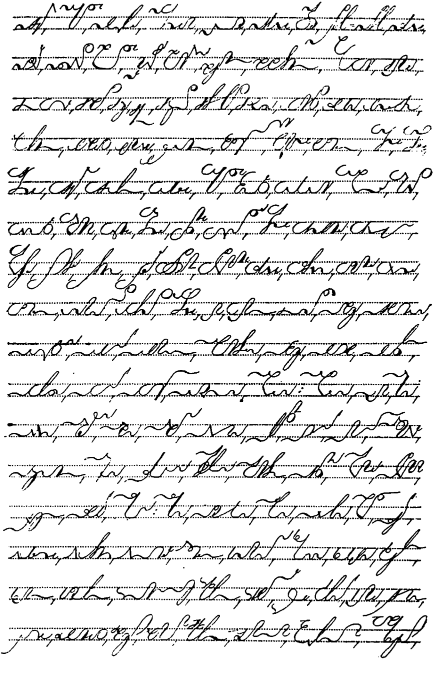

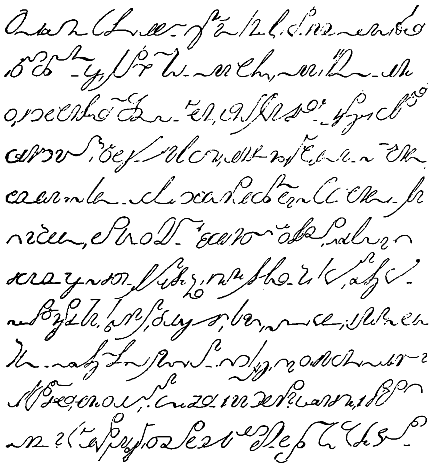
z której, przemoc, nie przywykł, powinna, chcą, każe, w to,

na to, za to, wszystko to, abym, dopókiż, -ość=-wość, -ości=-wości.

Ćwiczenie w czytaniu.

Ćwiczenie w pisaniu.

Naobierał, naosta(te)k, napodziw, napominasz', naużywał, nawydziwiał, nawpuszczał, na(w)zajem, nazb(y)t, naścinano, nasprowadzał, napółżywy, zaochocił, zaoszczędził, zaprzestań, zauważyłem, zawyrokował, za(w)stydzony, opodal, onieśmielony, oborać, odosobniony, odpokut(o)wał, odprzysiągłem, od(w)dzięczenie, podpowiadanie, dopomagać, doniedawna, ponalewał, ponawiązywali, ponazywam, pozaciągał, poza(j)mowali: pozamawiali, poocieram, pooblekał, poodmrażali, popodsmalał, porozdzielano, poniewierka, poprzecinał, poprzewracał, poprzysiągł, poprzywłaszczali, poumierali, pousuwał, powyciągał, powykopywali, powyprowadzam, powyrywano, po(w)ciskali, powprzęgano, powpisywałeś, powstanie,

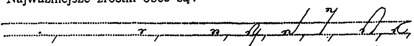
po(w)tykał, pozdrowienie, pozmiat(a)no, poznikali, pozrzucali, pospuszczam, rozochocił, rozpogodziło, rozprzedany, niezabawem, niezachwianie, niezapomniany, nieobronny, nieopatrzny, nieodłączny, niepodkarmiony, niedobór, niedorost(e)k, niepocieszony, niepodobny, nierozdzielnie, nierozważny, nieprzedajny, nieprzeliczony, nieprzestańnie, nieprzygotowany, nieprzyt(o)mnie, nieuczynny, nieukojony, nieurodzaj, nieustańnie, nieuwaga, nieużyteczny, niewyczerpany, niewysłuchane, niewytrwale, nie(w)dzięczność, nie(w)ćwiczony, niezdatny, niezdrowy, niezespolony, niestrawiony, niestworzony, przeodział, przepowiednie, przewybornie, przyobiecałeś, przypowiastka, be(z)nadziejny, be(z)zasadny, bezobłoczny, bezprzestannie, unaocznił, uorganizowany, udowodnisz, unieszczęśliwił, uprzystępnił, wydoskonalenie, wypoczynek, wyzwolenie, w zaraniu, z nadziei, z nadprzyrodzonej, z przedostatniego, z zaniedbania, z ozdrowieniem, z podupadłych, z porozwiązywanych, z rozpostart(y)mi, z niezmiernem, z przyzwoit(y)m, z bezpośrednich, z upokorzeniem, z ubezwładnionymi, z wypożyczonem, z wpisanych, z zespolonych, w nadliczbowe, w zastoju, w roznamiętnieniu, w przewinieniu, w przybrance, w prześcigi, w be(z)przedmiotowym, w uzasadnieniu, w wytwornem, we wdzięcznem, w zebraniu, w zgiełk.

Ten, *który* wiele *myśli* o *swoim* rozumie, pewnie niewiele 18
umie. — *Choć wszyscy dobrze* wiedzieli, *przecież nikt* nam *o‿tem* 34
nie‿(w)spomniał. — *Człowiek* zarozumiały upatruje w *sobie wszyst-* 50
kie zalety. — Mamy cztery pory roku, *z których* najprzyjemnie(j)- 68
szą *jest* wiosna i jesień. — W grze w karty *niejeden już* zaprze- 84
paścił *swój* honor i *swoje* sumienie. — Wzniós(ł) głowę, cicho 100
wszędzie, do okien *się* skrada. — Głowa, *z której* włos *przemoc* 115
odarła be(zw)stydna. — *Że* zamknięty w skorupie niewygodnie 132
siedział, żałowała mysz żółwia, żółw *jej* odpowiedział: Miej ty *so-* 150
bie pałace, ja mój domek ciasny, *prawda*, *że* nie(w)spaniały, szczu- 168
pły, ale *własny*. — *Znowu* wzmaga *się* burza, ulewa nawalna. — 186
Spór ich *potem* w dozgonną przyjaźń *się* zamienił. — Ty nocną 202
rosę na suche zagony spuszczasz i *wczesny* deszcz nieprzepłaco- 220
ny. — Nie(w)tykaj palca *między* drzwi. — Patrz, *jak* nad *jej* wo- 234
dy trupie, wzbił *się jakiś* płaz w skorupie. — Przeszedłem liczne 250
kraje i *nikt* mnie *nie mógł* nauczyć, w czem polega *szczęście*. — 266
Języka zapomniał w gębie. — Rozum przeprzesz, ale uporu bez- 284
rozumnego *nigdy*. — Co *się* ze mną działo, *jakiem* truchlał, drżał, 301

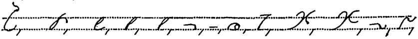
320 płakał, dorozumi(e)ć *się każdy może.* — Nadużycie oznacza prze-
338 kroczenie władzy z podeptaniem prawa i słuszności. — Uczeni
362 gotują *się na to lub* na owo, ale *czasem* niedogotują *się* i *dlatego*
382 mamy wielu niedowarzonych. — Nienasyconym nazywamy *tego*,
402 *którego* żądzy *nic* zaspokoić niezdoła. — *Żadnego człowieka* w nie-
420 nawiści nie miejcie. — Zgoda buduje, niezgoda rujn(u)je. — Nie-
439 poszlakowanym *jest ten*, na kogo naw(e)t cień pod(ej)rzenia *nigdy*
454 nie padł. — Ruch niespodziany wszczął *się* w końcu stoła. — Dzieło
474 przez nieudolny *umysł* wykonane, *także jest* nieudolne. — Radość
493 mnie niewypowiedziana opanowała. — Uprze(j)mość gospodarza,
510 grzeczność gospodyni, *wszystko_to* niewymowny dawało wdzięk
528 domowi. — Niezłomna wola uginać *się nie_przywykła.* — Boleść
544 dręczy mnie niezmierna. — Wielka odpowiedzialność, *jaką* wziął
563 na *swe* barki, pobudzała go do coraz nowych wysileń. — *Jest_to*
587 mąż zacnością f(a)milii znamienity, ale na fort(u)nie podupadły i zu-
604 bożały. — Podziwiałem jego wielką po(w)ściągliwość w gniewie.—
619 Młodzieni(e)c przystąpi(w)szy pozdrowił *nas* pięknie. — *Kto* mil-
636 czy, zezwala. — Tak *każe* przyzwoitość — Z postępem nauk u-
656 doskonala *się wszystkie* wynalazki. — Upominek *jest_to* dar dany
678 na pamiątkę, *jako* zadat(e)k przyjaźni i pamięci, *żeby* jego *widok*
697 przypominał jego dawcę. — Do *Ciebie* woła *lud* upokorzony,
713 w(e)sprzyj go, Panie, świętą ręką Twoją. — Szli ze spuszczonem
731 czołem, pełnem wspomnień bolu. — Omyłki i uchybienia *drugich*
750 wytykać *należy* skromnie i z wielką wyrozumiałością. — Dumny
768 mocą *swego* majesta(t)u wzniós(ł) *się* nad *człowieka* i pogroził
780 światu. — *Wszystko*, co umiem, *tobie* za(w)dzięczam. —

§. 32. Zrostki obce.

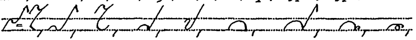
Najważniejsze zrostki obce są:

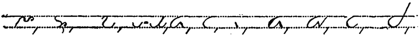
a, (*ab*, *abs*,) *a*, (*an*) priv., *ad*, *ana*, *amfi*, *ante*, *anty*, *archi*, *apo*,

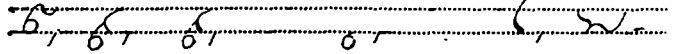
auto, *circum*, *de*, *dia*, *dys*, *ek*, *e*, *ex*, *epi*, *hyper*, *hypo*, *en*, *in*,

inter, *entre*, *intro*, *kata*, *meta*, *ko*, *kon*, *contre*, *kontra*, *extra*,

intra, ultra, mono, ob, per, pre, re, para, peri, pro, proto,

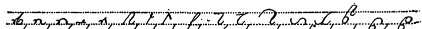

syn, super, supra, su, (sub, suk, sus), trans, uni.

Osobno pisze się zazwyczaj zrostki *a (= ab), amfi, ante, circum, kata, meta, peri, proto*, inne zaś, jeżeli tylko możebne, łączy się z wyrazem; nadto zrostki *ad, ana, apo, de, dya, dys, ex, e, epi, en, in, kon, mono, ob, per, pre, re, pro, syn* są ruchome, t. z. stawia się je tam, gdzie się wyraz pisać zaczyna.

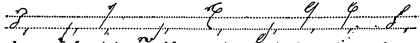
Gdy zrostek zmienia swoją końcową spółgłoskę, zależnie od wyrazu, do którego należy, wtedy mimoto znak tego zrostka może pozostać bez zmiany, wolno jednakże czasem w wyrazach obcych, w których etymologiczna analiza pochodzenia sprawia uczącemu się trudności, wypisać wyraz ten fonetycznie.

Przeto można pisać:

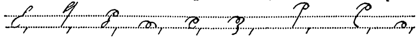

abs, an, ak, al, ar, im, il, ir, dyf, em, ep, kom, ok, op, sym, suk, sus.

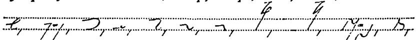
Przez połączenie zrostków ruchomych z początkowemi spółgłoskami wyrazów powstają następujące zestawienia:

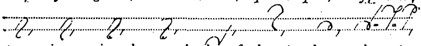
ak-c, af-f, at-t, an-alf, apo-str, de-f, de-t, de-st, dys-c,

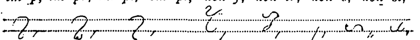
dys-p, dys-t, ex-c, ex-k, ex-p, ex-qu, ex-t, ex-st, ex-tr, ex-s,

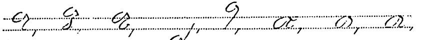
e-d, e-f, e-g, e-l, e-m, e-n, e-r, epi-st, epi-t, in-f, il-lu,

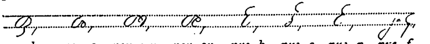
im-p, im-pr, im-pl, em-pl, kon-f, kon-tr, kon-s, kon-st,

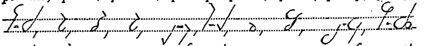
kom-p, kom-pl, kom-pr, mono-to, ok-c, of-f, ok-k, op-pr

per-b, per-c, per-p, per-f, per-t, per-d, per-g, per-m,

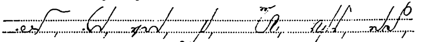

per-kw, per-s, per-sw, per-sp, pre-b, pre-c, pre-p, pre-f,

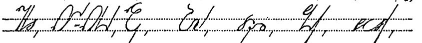

pre-t, re-b, re-c, re-p, re-f, re-t, re-s, pro-c, pro-f, pro-st.

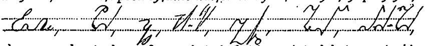
Przykłady.

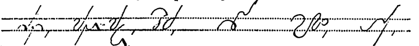
Absolutnie, abstrakt, adjunkt, analfabet, anatomia, amfiteatr, antenaci,

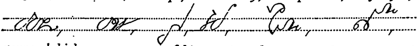
antyteza, architekt, apostrof, automat, circumflex, detektyw, dyapozytyw,

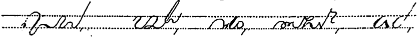
dysponował, extrakt, emfaza, epitet, infinitivus, interlokutor, antrakt,

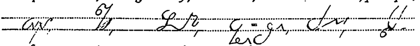
katafalk, metafora, koncept, Konstanty, kompromis, objektyw,

perpendykiel, perswazye, prefekt, recepta, rekonstruował, skonstatował,

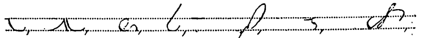

akompaniament, monogeniczny, kontrabas, extraordinarium, parapet,

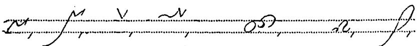

peryferya, synteza, proscenium, profesor, protojerej, substrat.

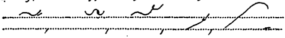
Znaczniki.

Rząd, przyrząd, środek, dobro, w ludziach, Europa, prawdziwą,

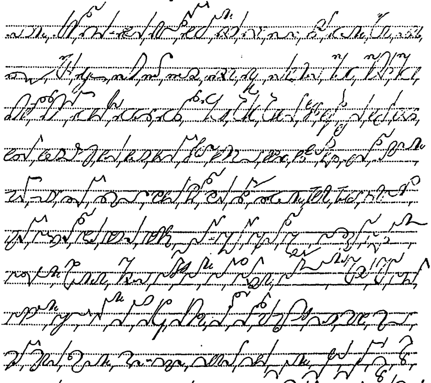

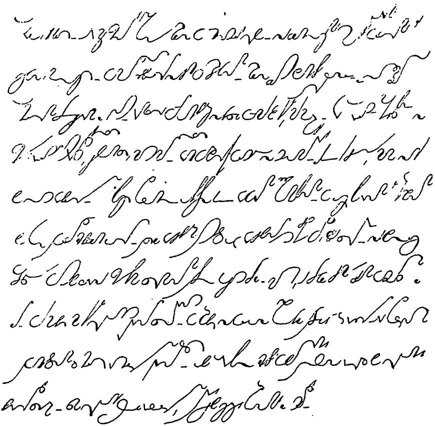
innej, w której, którzy, niektórzy, siebie samego, jakiem, w ich,

nie widzi, można, nie było, jeżeli, cyą.

Ćwiczenie w czytaniu.

Ćwiczenie w pisaniu.

Absolwent, adorator, adwent, admirał, akomoduje, akcyza, akuratnie, alegorya, alians, allodyum, anektować, areszt, aspirant, asymiluje, atrakcyjny, ateusz, attaché (atasze), ażurowy, anachor(e)ta, analiza, anatema, amfibie, antecedens, antidotum, antymon, antypa(t)yczny, archidyakon, archimandryta, archipelag, apolog(e)ta, aposta(t)a, apostołowie, autochton, autokrata, zdetronizowany, dedykuję, definiował, delegat, deliberował, detachement (detaszman), zdeterminowany, defrauduje, deport(o)wany, depôt (depo), dyafragma, dyam(e)tralnie, dyagonalny, dyoptryka, dyrygować, dysertacy(j)ny, dyskusya, dyskretnie, dystrykt, elegia, elipsa, egzamin (examin), egzemplarz (exemplarz), ekspedyował, eksperyment, eksploatuje, epigram, epilept(y)k, hyperbola, hypokryta, hypoteka, ilustrował, impert(y)nent, imponował, impuls, index, indywidu(a)lny, infamia,

informował, infułat, inkaso, inkorporował, inkwizytor, instytut, intabulował, intendantura, interdykt, interpelował, introligatorski, inwalid, inwest(yt)ura, irygator, katakomby, kataplazm, katarakty, kat·echumen, kat(e)gorya, katoptryka, kolektura, komandor, komisya, kompas, kompleks, komplet, kompromis, koncert, koncilium, kondukt, konfiskata, skonf(u)ndowany, konjunktura, konkordat, konserwatoryum, konspirator, konstytucyjny, kon-sumować, kontrabanda, kontrakt, kontrasygnował, kontrowersya, kontynent, konwekcy(j)ny, konwikt, konwoj, ultraliberał, monarchia, monolit, obserwować, obskurant, ofenzywa, ofic(y)ał, okcydent, oponował, perora, predykat, prenot(o)wać, prenumerata, pr(e)parat, prezes, reakcy(j)ny, ref(e)kt(a)rz, regenerować, rekognoskował, rekonesans, r(e)cydywa, regiment(a)rz, religi(j)ny, remiza, r(e)p(e)tyer, zrewidował, rezygn(u)je, reduta, r(e)produkcy(j)ny, reklamujesz, resursa, rezerwa, rezultat, rekwizyta, parabola, parafia, paralaksa, parasol, perypetye, synagoga, synod, sym(e)trya, sympatya', profan, prognoza, propaganda, propinator, protegować, protoplasta, subskrybować, sukcesya, suplika, su(f)fix, suplent, ultramaryna, uniwersalny, translokować, transport, transwersalny, trawest(o)wał, transf(e)rowany.

17 Wieśniacy w *naszym* kraju przedają *swoje* grunta i emi-
37 grują do Ameryki. — Hypoteza *może* prosto i jasno *wszystkie*
55 znane fenomena tłumaczyć, a *przecież nie‿być prawdziwą*. — Czy-
71 niąc *ten* wyrok *bardziej się* af(e)kt(e)m, niż słusz*nością* uniós(ł). —
91 Szt(u)ka długa, *ż*(y)*cie* krótkie, to aforyzm Hypokratesa. — Analo-
110 giczne choroby mają podobne symptomaty. — Mam do‿niego *ta-*
128 *ką* antypatyę, *że sam widok* jego wstręt we mnie budzi. — *Czło-*
147 *wiek* apa(t)yczny *żadnego* uczu*cia* nieprzy(j)muje i w *drugich* nie
168 obudza. — Podręczniki naukowe aprobuje do użytku w szkołach
189 Rada szkolna krajowa. — Despera*cya* mnie ogarnia, osta(t)ni promyk
205 nadziei dla‿mnie zagas(ł). — *Kto* na przedpieklu mieszka, dyabła
224 w kumy prosi. — Czy nos *dla* tabakiery, czy ona *dla* nosa, *była*
242 wielka dysputa. — *Człowiek* egzalt(o)wany *nie widzi rzeczy tak,*
265 *jak* one *są*, ale *jakgdyby były* podniesione do ide(a)łu *lub* do naj-
284 wy(ż)szej potęgi. — *To* energiczny charakt(e)r, niepoprzestaje na
303 słowach, ale co postanowi, *to* umie do końca doprowadzić. —
324 Napatrzyłem *się tego, jak częstokroć* najlepsze inten*cye* źle tłuma-
343 czone *były*. — W osta(t)niej katastrofie kol(e)jowej *nie‿było* na
360 szczę*ście* ofiar *w ludziach*. — Uczyniłem kompromis ze *swoim* są-

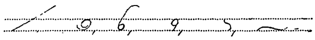
siadem. — Superarbit(e)r *jest‿to* sędzia polubowny. — Zapomocą 379
ogłoszenia subskrypcyi kraj *może* zaciągnąć pożyczkę. — Sejm 397
krajowy udziela subwencyi zakładom mającym na celu *dobro po-* 419
wszechne. — *Człowieka* niepiśmiennego nazywamy anal^f(a)b(e)- 437
tą. — Nie‿*należy się* chlubić wielkimi i zacnymi antenat(a)mi, ale 459
wstępować *w ich* ślady. — *Środki* antysep(t)yczne służą do opa- 477
trywania ran. — Po zesłaniu Ducha świętego rozeszli *się* aposto- 497
łowie po całej ziemi, *aby* ogłaszać naukę Chrystusową. — Desty- 518
lowanej wody *można* dos(t)ać *w każdej* ap(te)ce. — Słońce za- 535
kreśla *swoim* ruch(e)m pozornym na niebie eklipt(y)kę. — Olbrzy- 553
mie magazyny zbożowe zaopatrzone *są* w elewatory. — Najlep- 574
szym *środk*(ie)m przeciw hypochondryi *jest* praca, *wśród której* 590
zapomina *się* o *wszystkich* urojonych cierpieniach. — Najsław- 607
nie(j)szym w Polsce improwizatorem *był* Adam Mickiewicz. — 623
Przyrząd służący do wytwarzania prądu indukcy(j)nego nazywa 643
się induktorem. — Inspektor krajowy lustrował szkoły *naszego* 662
miasta. — Popęd do wykonywania pewnych czynn*ości* u źwie- 679
rząt nazywamy instynktem. — Wart*ość* moralna *naszego* postępo- 698
wania *zależy* od intencyi, *jaką się* w działaniu kierujemy. — *Lu-* 719
dzie genialni odznaczają *się nieraz* wielką intui*cyą*. — Wilgotny 741
kompres niezmieniany działa *jako* okład ciepły. — Tadeusz Ko- 759
ściuszko nosił kon^f(e)d(e)ratkę. — Na kongres zjechali *się* dyplo- 777
maci i delegaci z całego świata. — Jarzyny konserwuje *się* przez 798
wysuszenie. — U‿*nas* przedmiot(e)m monopolu *jest oprócz* tyto- 816
niu *także* sól i proch. — Perpet(u)um mobile nie godzi *się* z zasa- 835
dą zachowania energii. — *Niektórzy ludzie* lubią popisywać *się* 856
w rozmowie paradoksami. — *Urzędnika* stojącego na czele de- 876
part(a)mentu we Francyi nazywają pref(e)kt(e)m. — *Jako* preʏtekst 895
uwolnienia *się* od *tej* ciężkiej pracy podał dbał*ość* o *swe* zdrowie. — 914
Jan ma preʏtensyę do Jakóba o znaczną kwotę. — W Polsce 931
nazywano prezydenta se(j)mu marszałk(ie)m. — Wynagrodzenie od 950
wypożyczonego kapit(a)łu nazywamy procent(e)m. — Starsi nau- 971
czyciele w gimnaz(y)ach mają tyt(u)ł pro^f(e)sora. — W głowie 988
jego do(j)rzał szalony projekt rzucenia całego *swego* majątku na 1009
szalę i *to* t(y)lko *dla* dogodzenia amb(i)cyi. — Adam i Ewa, *to* 1030
protoplaści *wszystkich ludzi.* — W Polsce woln*ość* stanu szla- 1045
ch(e)ckiego otwierała reformacyi wstęp do kraju. — Retorta *jest‿to* 1068
naczynie szklane *lub* m(e)t(a)lowe, używane do destylacyi. 1086

§. 33. Zakończenia.

Zakończenie wyrazu stanowi ta część końcowa wyrazu, która z niego po odjęciu pnia pozostaje; składa się ono zazwyczaj z przyrostka (suffixum) i z końcówki.*)

Przyrostków i końcówek jest w języku polskim bardzo wiele, ale tylko niektóre pisze się odmiennie lub też łączy się z pniem w inny sposób, niżby to należało według prawideł tworzenia wyrazów.

1) Przyrostki, które pisze się nieprawidłowo, są następujące:

cie, cye, ość, stwo, ist, yst, ów, nienie.

Przyrostki te łączą się z poprzedzającemi je spółgłoskami tak, jak tego początkowy znak przyrostka wymaga:

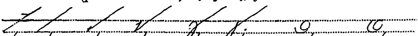
przed *cie, cye* opuszcza się samogłoski *e* i *i*; *e* w razie potrzeby można tak, jak przed *kt*, dopisać kreseczką, *i* zaś wypisuje się wtedy, gdy ono zastępuje *j*; w wyrazach *życie, szycie* podnosi się *ż* i *sz*, dla wyrażenia *y*, do średniej linii;

ość i *ów* łączą się ze spółgłoskami tak, jak *o* i *u*, tylko z *g*, *ch*, *k* oba te przyrostki, a nadto *ość* z *sz* i *ż*, łączą się odmiennie;

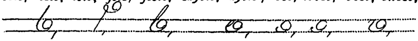
w *ist* wypisuje się *i* przez podwyższenie następnego *s*;

stwo łączy się jak *s*, w *ctwo* (=*tswo*) i *dztwo* można opuścić *c* lub *dz* i oznaczyć je samem tylko *two*;

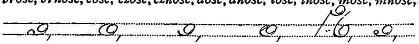
nienie (przedłużone *nie*) łączy się, jak *nie*:

ccic, icie, icie, jcie, jecie, szycie, życie; ość, wość, bość, bność,

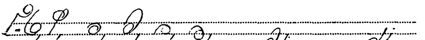
brość, brność, cość, czość, czność, dość, dność, łość, łność, mość, mność,

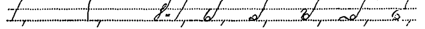
ność, wność, pość, pność, rość, rność, drość, drność, trość, sość, zość,

---

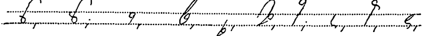
*) N. p. w wyrazie „piekarzom“ pniem jest „piek“, przyrostkiem rzeczownikowym „arz“, końcówką „om“; tak samo w wyrazie „niebezpieczeństwem“ jest „niebez“ złożoną przybranką, „piek—piecz“ pniem „eństw“ przyrostkiem złożonym, a „em“ końcówką.

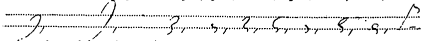
tość, twość, gość, chość, kość, krość, szość, zszość, szność, żość, żność;

ctwo, ictwo, wnictwo, dztwo, bstwo, lstwo, mstwo, ństwo, pstwo,

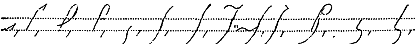
rstwo, ustwo; ist, ywist, czyst, fist, chist, tyst; bów, ców, dów,

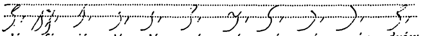
gów, giew, chów, chew, ków, kiew, lów, mów, pów, rów, drów, sów, tów.

2) Gdy do powyższych przyrostków dodamy końcówki, albo bezpośrednio, albo za pośrednictwem innych przyrostków, otrzymamy zakończenia.

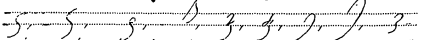
Końcówki pisze się zazwyczaj i łączy z poprzedzającemi je spółgłoskami prawidłowo, t. z. według prawideł tworzenia wyrazów, odmiennie tylko pisze się końcówki *ej*, *ach*, *ych*, po *t*, ale nie w zakończeniu *ystach*, *ystych*, a nadto końcówka *ów*, która łączy się, jak znak samogłoski *u*:

ej, tej, tach, tych, ów, ców, iców, ńców, rców, ćców, bów, brów,

dów, fów, jów, lów, łów, mów, nów, pów, rów, rzów, drów,

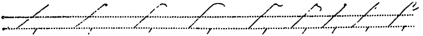

prów, przów, sów, zów, tów, wów, zów, gów, chów, ków)*

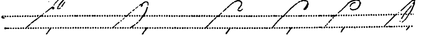
3) Końcówki powyższe, jak i te, które pisze się prawidłowo, łączą się z przyrostkami wymienionymi w 1. ustępie w taki spo-

*) Te same zgłoski w środku wyrazów wypisuje się skróconem *ów-u*, (ust. 1.) na końcu wyrazów nietylko w 2. przyp. l. mn., ale i w 1. przyp. l. p. w wyrazach n. p. *Kraków*, *ołów*, wypisuje się *u* długie, natomiast nie używa się tego długiego *u* w 2. przyp. l. mn. rzeczowników, które w 1. przyp. l. p. kończą się na *owa, owo*, n. p. *mów*, *słów*.

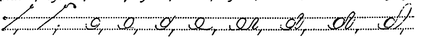
sób, iżby znak przyrostka, mimo przydania końcówki, o ile możności zachował swój charakterystyczny wygląd, a zatem:

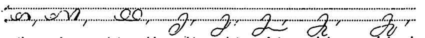
cie, cye, cia, cya, cio, cyo, cią, cyą, cię, cyę, ciu, ciel, ciej, ciem,

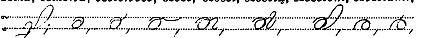
ciami, cyami, ciach, cyach, ciom, cyom, ciowa, ciowość, ciejszy,

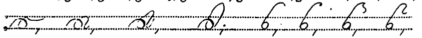
ciół, ciółka; ość, oście, ości, ością, ościom, óśćmi, ościami, ościach,

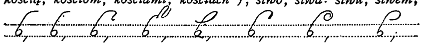
ostka, ostkowa, ościowość, szość, szości, szością, szościom, szościami,

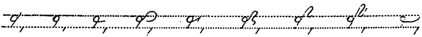
szościach, gość, gości, gością, gościom, gościami, gościach, kość, kości,

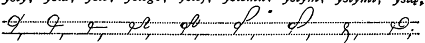
kością, kościom, kościami, kościach); stwo, stwa, stwu, stwem,*

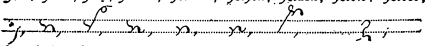
stwie, stw, stwom, stwami, stwach, stwowa, stwowość, stwowego;

ysty, ysta, yste, ystego, ystej, ystemu, ystym, ystymi, ystą,

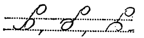

yści, yście, ystę, ystom, ystami, ystych, ystach, ystów, ystość;

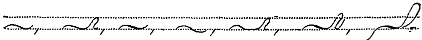

ów, ówka, ówce, ówna, rówka, równa, ćówka, kówka, kiewka;

*) Należy odróżnić powyższe zakończenia od rzeczowników *ość, gość, kość*, które pisze się prawidłowo:

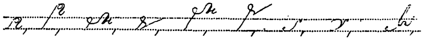
ość, gość, kość.

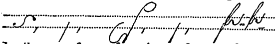
nienie, nieniem, nienia, nieniu, nieniom, nieniami, nieniach;

4) W zakończeniach obcych *um*, *us*, *usz*, wypisuje się zazwyczaj *u* znakiem alfabetowym, zgłoskę *tyz* w zakończeniach *tyzm*, *tyzować*, *tyzuje* zastępuje się końcowem *c*, a zatem *z* w tych przypadkach, jak i w zakończeniu *izm* zastępuje się znakiem *s*.

Wyrazy obce *logia* i *graf*, które można uważać na równi z zakończeniami wypisuje się: pierwsze z opuszczeniem *g*, drugie samem *f*:

izm, tyzm, izowal, izuje, tyzowal, tyzuje, logia, gogia, logiczny,

logika, graf, grafować, grafia, graficzny.

5) Jeżeli wyraz ma przyrostek złożony, wtedy ostatnia część przyrostka złożonego, dodana do pnia, wystarcza nieraz do odczytania całego wyrazu; również można czasem opuścić przyrostek w wyrazie i przyłączyć końcówkę do pnia. Z tego powodu opuszcza się z reguły (pod warunkiem jednak, że nie powstanie dwuznaczność):

k w zakończeniach przymiotników *kiego*, *kiemu* i t. d.

n w zakończeniach przymiotników i imiesłowów *nego*, *nemu* i t. d., *niczy* i rzeczowników *nik*, *anin*, *ność*, *nina*,

w w zakończeniach przymiotników *wego*, *wemu* i t. d., *wny*, *wski*, *ywisty*, rzeczowników *owie*, *owi*, *ownia*, *wicz*, *wica*, *wstwo*, *wisko* i imiesłowów *wszy*,

l w zakończeniach imiesłowów *lszy*,

ej i *niej* w stopniu wyższym i najwyższym przymiotników *ejszy*, *niejszy*,

wa, *wu*, *wi* w zakończeniach czasowników i przymiotników *ować*, *ywać*, *walem*, *wuję*, *wanie*, *waly*, *wily*, *wany*, jeśli przed *w* jest *o* oznaczone, a *i* w dół wypisane; jeśli jednak *o* lub *i* po *t* się opuści, wtedy *wa* należy wypisać,

wn w zakończeniach *wnik*, *wniczy*, *wnictwo*,

ś w zakończeniach czasowników *śmy*, *ście*, a często także

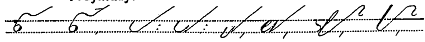
j w zakończeniach czasowników *ają, ują, ając, ując.* W takim razie przez opuszczenie *j* powstaje zbieg dwóch samogłosek, przyczem jeśli można używa się p o d w ó j n y c h s y m b o l ó w *aą, uą* (zgrubienie —wyokrąglenie i zniżenie—wyokrąglenie), jeśli zaś nie można użyć zniżenia, w takim razie wypisuje się *j*, a *a* i *u* się opuszcza,

ta i *ty* przed zakończeniami *cya, tor, tura,*

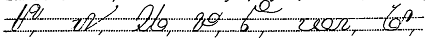
Zakończenia *tecz, tycz, tacz, tetycz, tatycz* wypisuje się samem *ycz.*

Wyżej wymienione spółgłoski *k, n, w* opuszcza się w przymiotnikach tylko wtedy, gdy po nich następuje spółgłoskowa końcówka, n. p. *ego, emu, ych, ej, em, ym, ymi;* przy końcówkach samogłoskowych *y, i, a, e, ą* należy *k, n, w* wypisywać. W rzeczownikach i czasownikach jest większa swoboda skracania.

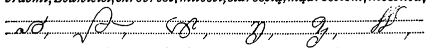
Przykłady.

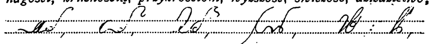
Stańcie: staniecie, boście: boicie: bójcie, dajecie, uczuciem, braciom,

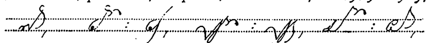
braćmi, Zbawiciel, chrobrość, miłości, starością, mądrościom, litościwa,

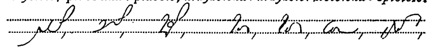
nagości, kruchością, przykrościom, wyższość, świeżość, dziedzictwo,

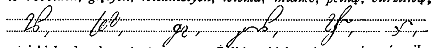
niedbalstwa, państwem, chłopstwu, w tokarstwie, wieczysty: czysty,

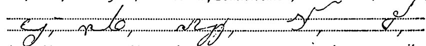
artystów, placówka: placów, krzyżówka: krzyżów. złotówka: splotów.

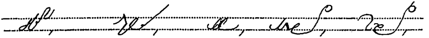
w robotach, giętych, wiekuistych, wielka, miałko, pełną, burzliwą,

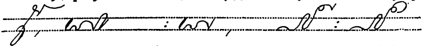
wiejskich, brudnymi, żwawemu, Żółkiewskich, mieszczanin, równik,

dążność, krnąbrność, najmężniejszy, przygotowuję, pracowity,

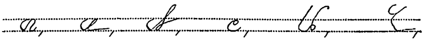

zabiliśmy, przybudowaliście, oddają, obradując, komenderujący,

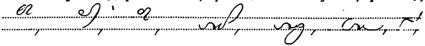

szacują, bankowi (przym.): *bankowi* (rzecz.), *niemiecki* : *niemieckiego.*

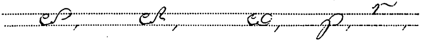
Znaczniki.

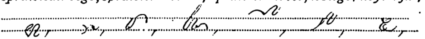
Prawem, prawdę, prawdziwie, sposób, dobrodziejstwa, potrzebę,

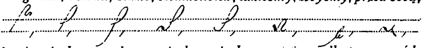
każdem, swoich, swemu, okazałych, okazalszą, pokażą, inni,

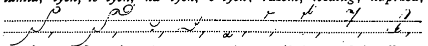
sprawiedliwego, sprawiedliwemu, sprawiedliwość, wszego, zwyczajni,

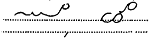
drugiemu, równa, blizko, czemkolwiek, takieśmy, żebyśmy, przed sobą,

tamta, tych, w tych, na tych, o tych, razem, według, naprzód,

w obec, w obecności, albo, niżeli, znów, bylc, bylcby, nabyć, odbywa,

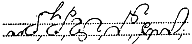
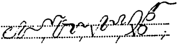

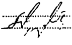
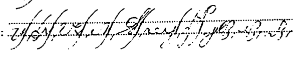
nie mogąc, pomyśleć.

Ćwiczenie w czytaniu.

Rzeczowniki.

a) Rodzaju męskiego:

k: *anin*:

wicz: *ów*:

owie, owi :

tecz, tacz :

b) Rodzaju żeńskiego:

ka : *ja :*

źń, nia, yni :

ica, wica :

tach :

łce : *ówka, ówna :*

ownia : *ina, nina :* *izna :*

ość, ność, wność, wość, owość :

oć, eść :

b) Rodzaju nijakiego:

e, o, wo : *ko, isko, wisko :*

dło, widło : *ę :*

nienie:

stwo, wstwo, eństwo, ctwo, nictwo, dztwo:

d) Rzeczowniki obce.

cya, tacya, izacya, tyzacya, fikacya, izować, tyzować, cyjny:

izm, nizm, tyzm:

yst, tyst:

us, usz, um:

tet, tetowy, tecki: *ya, tya, tyjny:* *ion:* *or, tator, orski:* *aż:* *tyw, tywa, tywny, tywność, tywować:*

ent, ment: … *ans, ens:* … *ura, tura, tytura:* … *logia, logika, logiczny, gogia, gogika, gogiczny* … *graf, grafia, graficzny, grafować, grafuje* …

Przymiotniki.

ny, nik, niczy, nictwo: … *ki, cki, wski:* … *wy, awy, iwy, owy, owny, ownik:* … *ty, owaty, owity, owicie:* … *isty, istość, istny, iście:* … *tycz, tatycz, tetycz,*

tarycz, torycz, styczny, istyczny: … *szy, ejszy, niejszy:* …

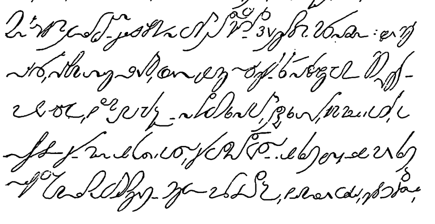
Czasowniki.

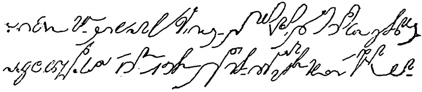
ować, owałem, owały, owanie: … *ywać, owywać, ywałem, ywany:* … *uje, owuje:* …

cie, ciel, cielka, cielski, cielstwo: …

wszy, łszy: … *ają, ują:* …

… *śmy, ście:* …

Ćwiczenie w pisaniu.

Rzeczowniki.

a) Rodzaju męskiego:

k: Krakowiak, gołąbkom, kapeluszykiem, w poʏcałunkach; *anin*: Mahometa(n)in, poga(n)inem, dworza(n)ina; *wicz*: Szaszkie(w)icz, Rawicz; *ów*: bałwochwalców, zdrajców, woźniców, pow^stańców, siostrzeńców, starców, rylców, Nowosilców, kośćców, rodziców, policzków, wynalazków, ka^ft(a)ników, braciszków, Michasiów, rachunków, pancerzów, krzyków, Kijów; *owie, owi*: Irlandczyko(w)i, rybako(w)i, anioło(w)ie, Serbowie.

b) Rodzaju żeńskiego:

ka: sędzianka, chorążanki, Sapieżance, trumienkę, ciotko, rączką, wymówki, szklanek, poziomkom, przekupkami, w zasadzkach; *ja*: Kołomyja, dziewoi, Achai, szczeżuję, tują; *nia yni*: papiernia, cuk(ie)rnia, wyrocznię, śpiżarnią, cegielnie, sypialniom, w pralniach, ^stajnia, pustynia, ciotunia, gospodyni, sprawczyni; *ica, wica*: Krynica, służeb(n)icy, grzesznicę, kotwicą; *tach*: kohortach, aresztach, cielętach; *tce*: furtce, kurtce, armatce; *ówka, ówna*: cukrówka, gwintówki, majówce, czerwcówka, kontuszówka, generałówna, dyrektorówna, Anczycówna, Ankwiczówna; *ownia*: szynkownia, wozownia; *ina, nina*: dziecina, imieniny, lata(n)ina, dłuba(n)ina; *izna*: robocizna, twardzizną, bieliznę, w pańszczyźnie, płaszczyznami: *ość, cość, owość, ność, wność*: akuratność, bystrość, liʏtością, tajem(n)iczość, chyżość, cierpkością, męskości, wielomowność, przyt(o)m(n)ość, nikczem(n)ość, wierzyt(e)l(n)ość, grunt(o)wność, elektrycz(n)ość, obeliży(w)ość, niegodzi(w)ość, zapobiegl(iw)ość, tkl(iw)ość, szczęśl(iw)ość, mie(j)sc(ow)ość.

c) Rodzaju nijakiego:

e, o, wo: słońce, serca, miejscom, dziełami, wiosłach, dziąseł, w przędziwie, warzywa, ogniw; *ko, isko, wisko*: nasionko, cielątkiem, w serduszku, mro(w)isko, biczyska, toporzysku, wykopa-

liskami, w targo(w)iskach, pośmie(w)isko; *dło*: jadło, rzemiosła siodła, sadłem, powidła; *ę*: cielę, kocię, dziewczęcia, jagnięcia, źrebięciem, wymiona, niemowlęta, niebożąt; *nienie*: targnienie, spełnienia, w przemienieniu, we wspomnieniach; *stwo*, *eństwo*, *ctwo*, *nictwo*, *dztwo*, *wstwo*: głupstwo, macierzy(ń)stwa, starsze(ń)stwu, pija(ń)stwem, w rodze(ń)stwie, małże(ń)stw, księstwom, probostwami, w gospodarstwach, męstwu, bra(c)two, burmistrzo(w)stwo, dziedzi(c)two, gadulstwo, pta(c)two.

d) Rzeczowniki obce:

cya, *izacya*, *fikacya*, *izować*, *cyjny*: lokacya, ignorancyi, instytucyę, oracyą, abnegacye, ambicyom, w atrakcyach, awizacya, centralizacya, definicya, determinacya, detronizo(wa)ć, indemnizacy(j)ny, rektyfikacya, tryangulacya, Chorwacya, Galicya, Moguncya; *izm*, *nizm*, *tyzm*; antropomorfizm, ateizmu, egoizmowi, kry(ty)cyzmem, paroksyzm, re(a)lizm, ostracyzm, kosmopolityzm, moderantyzm, reumatyzm; *yst*, *tyst*: formalistyka, lognionista, mater(y)alisty, pianiście, pianistka, seminarzystę, statystą, statystyka, soc(y)aliści, dyurnistów; *us*, *usz*, *um*: Bachus, malus, Kajus, akc(y)onaryusz, minimum, gimnazyum, liceum; *tet*: kwartet, pasztet; *ya*, *tya*: anatomii, epidemię, epilepsyą, antypatya, Karyntyą, apatyę; *ion*: milion, synedrion, grafion; *or*, *tor*, *tator*: posesor, aktor, audytor, Kunk(t)ator, kolatorski; *aż*: arbitraż, szantaż; *tyw*, *tywa*, *tywny*, *tywność*, *tywować*: akuzatiwus, alternatywa, fakultatywny, relatywność, umotywowanie; *ent*, *ment*: abonent, agentów, klienci, w pacyentach, momentalnie, inteligentny; *ans*, *ens*: mezalians, konwenanse, bezsensowny; *tura*, *tytura*: karykatura, kreatury, literaturze, makulaturę, sygnaturka, tonsurą, inwes(ty)tura; *logia*, *logiczny*: antropologię, mitologią, mineralogiczny, psychologicznie, teologia, metodologia; *graf*, *graficzny*, *grafować*, *grafuje*: cyrograf, geografia, stenograficzny, telegrafować, kaligrafuje.

Przymiotniki:

ny, *nik*, *niczy*, *nictwo*: strawny, szumna, zgubne, groźnego, woźnemu, karkołomną, kościelnym, dumni, żałosnych, cześnik, skarbnik, płatniczy, przyrodniczy, zwierzchnictwo; *ki*, *cki*, *wski*: Kowalski, morska, chłopskie, babskiego, saskiemu, ruskiej, włoską, zaporoskim, papiezcy, męskich, niemiecki, szkocki, morawski, królewskim, krakowskich, Zakrzewscy; *wy*, *awy*, *iwy*, *owy*, *owny*, *ownik*: gorączkowy, Michałowa, hetmanowej, bratową, dąbrowę,

CZĘŚĆ II.

Zawierająca: „Znaczniki i stałe skrócenia“ jakoteż „Skracanie zdań“ będzie gotowa w ciągu przyszłego roku 1909.

NAKŁADEM AUTORA.

Czcionkami drukarni Józefa Styfiego w Przemyślu.
Cynkografia M. Hegedüsa we Lwowie.